

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та
менеджменту

**Цифрові трансформації та
інноваційні технології в економіці:
виклики, реалії, стратегії**
**Digital transformations and innovative
technologies in the economy: challenges, realities,
strategies**

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
(Україна, Суми, 15-17 квітня 2025 р.)

Суми
Сумський державний університет
2025

УДК [330.34+330.336](063)
Е45

*Рекомендовано вченою радою
Сумського державного університету*

Е45 Цифрові трансформації та інноваційні технології в економіці: виклики, реалії, стратегії: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Цифрові трансформації та інноваційні технології в економіці: виклики, реалії, стратегії»/ за заг. ред.: Л. Л. Гриценко, І. В. Тютюнник. Суми : Сумський державний університет, 2025. – 119 с.

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Цифрові трансформації та інноваційні технології в економіці: виклики, реалії, стратегії» містять результати наукових досліджень присвячених пошуку системного вирішення мультидисциплінарних проблем в галузі електронного бізнесу і технологічних інновацій, цифрової трансформації освітніх систем, запровадження інноваційних технологій у фінансовому секторі.

Для науковців, науковців, студентів, аспірантів, представників бізнесу та громадських організацій і вищих навчальних закладів та широкого кола читачів.

The materials of the International scientific and practical conference "Digital transformations and innovative technologies in the economy: challenges, realities, strategies" provide the results of scientific research focused on the search for a systematic solution to multidisciplinary problems in the field of electronic business and technological innovations, digital transformation of educational systems, the introduction of innovative technologies in financial sector.

For scientists, researchers, students, postgraduates, representatives of business and public organizations and higher education institutions and a wide range of readers.

УДК [330.34+330.336](063)

© Колектив авторів, 2025
© Сумський державний університет, 2025

ЗМІСТ

<i>Людмила Захаркіна</i>	Аналіз стану гармонізації механізмів протидії	
<i>Валерія Кочнева</i>	відмиванню коштів в Україні до міжнародних	
<i>Ярослав Петрушенко</i>	стандартів FATF та MONEYVAL.....	6
<i>Larysa Hrytsenko</i>	Digitalisation of the lending activity of Ukrainian	
<i>Iryna Kozhushko</i>	banks.....	10
<i>Людмила Захаркіна</i>	Фінансові шахрайства як виклик національній	
<i>Карина Рикова</i>	безпеці України в умовах війни: результати	
	Google Trends – аналізу.....	15
<i>Олена Криклій</i>	Особливості впливу небанків на процес	
<i>Артем Сергєєв</i>	цифровізації банківської системи України.....	18
<i>Людмила Рябушка</i>	Вплив валютного ризику на стійкість банківської	
<i>Анастасія Федан</i>	екосистеми.....	
<i>Єлизавета Батаніна</i>		22
<i>Сергій Клімов</i>	Використання інформаційних систем та	
<i>Ірина Позовна</i>	цифрових інновацій для покращення	
	демографічної ситуації.....	26
<i>Аліна Рубан</i>	Впровадження цифрових інновацій як чинник	
<i>Андрій Сас</i>	розвитку фінансового сектору України.....	29
<i>Андрій Семенов</i>	Використання технології блокчейн у фінансових	
<i>Людмила Сокол</i>	операціях.....	32
<i>Аліна Голик</i>	Сутність криптовалюти: переваги та	
<i>Максим Богаченко</i>	недоліки.....	
<i>Дмитро Дмитрішин</i>		36
<i>Ilia Nечeporenko</i>	Digital transformation as a driver for the	
<i>Kostiantyn Hrytsenko</i>	development of electronic commerce and	
	entrepreneurship	38
<i>Владислава Лук'янова</i>	Розвиток електронної комерції в Україні та ЄС:	
	виклики, тенденції та перспективи.....	41
<i>Лариса Гриценко</i>	Цифрові валюти центральних банків як	
<i>Катерина Сорока</i>	інструмент трансформації фінансової системи....	44
<i>Юлія Чванкіна</i>		
<i>Віра Бардакова</i>	Вплив онлайн-банкінгу на цифрову перебудову	
	фінансового сектору: порівняльне дослідження...	48
<i>Надія Дехтяр</i>	Вплив сучасних цифрових технологій на аналіз	
<i>Ірина Сорокіна</i>	активів та ефективність їх використання.....	50

<i>Людмила Захаркіна</i> <i>Богдан Невесенко</i>	Популярність цифрових інструментів у бізнес-комунікаціях: результати Google Trends – аналізу.	53
<i>Володимир Кобичев</i>	Цифровізація фінансового планування в умовах воєнного часу: огляд сучасних підходів та напрямки подальшого розвитку.....	56
<i>Олександр Воробйов</i>	Штучний інтелект та машинне навчання у фінансовій сфері: переваги, виклики, практичні застосування.....	59
<i>Максим Гузенко</i>	Удосконалення економічної політики сталого сільського господарства України в контексті захисту навколишнього середовища	62
<i>Жанна Олексіч</i>	Верифікація екологічної звітності: передовий досвід ЄС.....	65
<i>Інна Тютюнник</i> <i>Анна Єзерська</i>	Менеджмент, інформаційні системи та цифрові інновації.....	67
<i>Олександр</i> <i>Островський</i>	Особливості трансформації освітніх систем в умовах діджиталізації суспільства та освіти.....	70
<i>Людмила Рябушка</i> <i>Ярослав Акіменко</i>	Забезпечення фіскальної незалежності ОМС в умовах воєнного стану.....	73
<i>Олена Журавка</i> <i>Яна Кривогуз</i>	Державне регулювання забезпечення платоспроможності страховиків в Україні.....	75
<i>Максим Перекрестов</i>	Цифрові тренди на ринку страхування офтальмологічних послуг в Україні.....	79
<i>Oleksii Matiushenko</i>	Digital entrepreneurship: clustering of scientific research directions.....	84
<i>Луїза Уніат</i>	Цифрові технології як інструмент розвитку електронного бізнесу.....	87
<i>Тетяна Касьяненко</i> <i>Анастасія Геута</i>	Інноваційні механізми фінансування суб'єктів публічного сектору економіки.....	90
<i>Світлана Похилько</i> <i>Аліна Бабак</i>	Інноваційні підходи до антикризового управління на основі моделей прогнозування.....	94
<i>Олена Журавка</i> <i>Богдан Чернешенко</i>	Економічна сутність фінансової стійкості банку та фактори, що на неї впливають.....	96
<i>Надія Дехтяр</i> <i>Ольга Резнік</i>	Аналіз фінансової стійкості суб'єкта публічного сектору економіки в умовах війни.....	101

<i>Олена Журавка</i>	Використання перестрахування, як інструменту	
<i>Аліна Кошка</i>	забезпечення платоспроможності страхової	
	компанії.....	107
<i>Олександр Гриценко</i>	Економічні наслідки вимушеної міграції в	
	Україні: виклики для цифрової трансформації	
	економіки.....	108
<i>Ігор Касьян</i>	Інтелектуальні технології проти фінансового	
	шахрайства та тінізації в Україні.....	110
<i>Євген Рекун</i>	Електронна трансформація епідеміологічного	
<i>Євген Чванкін</i>	нагляду в Україні.....	112
<i>Роман Чванкін</i>	Трансформація українського ринку праці в епоху	
	Індустрії 4.0.....	115
<i>Larysa Hrytsenko</i>	Artificial intelligence and cryptocurrency: Google	
<i>Liliia Derkach</i>	Trends analysis.....	117
<i>Anna-Mariia Kasian</i>		

АНАЛІЗ СТАНУ ГАРМОНІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ КОШТІВ В УКРАЇНІ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ FATF TA MONEYVAL

*Захаркіна Людмила Сергіївна,
к.е.н., доцент,*

*Сумський державний університет, м. Суми
Кочнева Валерія Олексіївна,
студент,*

*Сумський державний університет, м. Суми
Петрушенко Ярослав Ігорович,
аспірант,*

Сумський державний університет, м. Суми

У сучасних умовах стрімкої цифровізації та глобалізації фінансових послуг проблема відмивання коштів, здобутих злочинним шляхом, набуває особливої актуальності. Відмивання коштів та фінансування тероризму становлять серйозну загрозу економічній безпеці держави, сприяють зростанню тіньової економіки та погіршують становище країни у системі міжнародних економічних відносин.

Для протидії відмиванню коштів міжнародне співтовариство розробило стандарти контролю, основними з яких є 40 Рекомендацій FATF. Регулярні оцінювання відповідності цим стандартам здійснює регіональний орган MONEYVAL. Україна, як активний учасник MONEYVAL, повинна гармонізувати своє законодавство та практики, щоб зміцнити національну безпеку та зменшити ризики відмивання коштів. Важливо оцінювати не лише формальне дотримання стандартів, а й їх практичну ефективність.

Метою дослідження є аналіз стану впровадження міжнародних стандартів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму в Україні з урахуванням результатів оцінок MONEYVAL та Basel AML Index та виявлення основних досягнень і недоліків національної системи протидії відмиванню коштів.

Методика дослідження. Дослідження було виконане на основі офіційних звітів Комітету експертів Ради Європи MONEYVAL, які включали оцінки відповідності національної системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму міжнародним стандартам FATF. Зокрема, було проаналізовано результати п'ятого раунду взаємної оцінки (2017 р.) [1], а також посилений моніторинг і звіт про технічну відповідність України (2020 р.) [2].

Окрім того, було виконано аналіз оцінок ризику відмивання коштів України відповідно до міжнародного рейтингу Basel AML Index за період 2012

– 2024 років [3], що дозволило простежити динаміку рівня ризиків відмивання коштів і фінансування тероризму та оцінити ефективність національних заходів.

Результати. Для належної оцінки стану протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму в Україні важливо розглянути роль і функції ключового міжнародного моніторингового органу – Комітету експертів Ради Європи MONEYVAL. Саме на основі його аналізу, взаємних оцінок та рекомендацій формується об'єктивна картина відповідності національної системи міжнародним стандартам і визначаються пріоритети подальшої роботи.

Комітет експертів Ради Європи MONEYVAL – постійний моніторинговий орган, що оцінює відповідність національних систем протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму міжнародним стандартам FATF. Заснований у 1997 році, з 2011 року діє як незалежний орган Ради Європи. MONEYVAL базується на 40 Рекомендаціях FATF і проводить регулярні взаємні оцінки, аналіз та моніторинг для удосконалення національних системи країн у боротьбі з фінансовими злочинами.

Головна мета MONEYVAL – забезпечити дієву систему протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму відповідно до міжнародних стандартів.

25 квітня 2023 року на високому рівні у м. Варшава було затверджено Стратегію та Декларацію MONEYVAL на 2023–2027 роки [4, 5]. Міністерство фінансів України та Держфінмоніторинг, відповідальний за співпрацю з MONEYVAL, активно долучилися до їх розробки, що демонструє активну позицію України в європейській політиці протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму, а також готовність впроваджувати сучасні підходи.

Звіт MONEYVAL 2020 року щодо України є продовженням взаємної оцінки, проведеної у 2017 році в межах п'ятого раунду, і присвячений аналізу впровадження міжнародних стандартів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, а також відповідності українського законодавства Рекомендаціям FATF. У результаті аналізу було відзначено значний прогрес у вдосконаленні законодавства та заходів щодо боротьби з фінансуванням тероризму. Зокрема, було розширено визначення злочину фінансування тероризму, включивши пряме та непряме надання або збір коштів для терористичних цілей, а також посилено контроль за відповідними фінансовими операціями.

Разом із тим, у звіті зафіксовано певні недопрацювання. Існують прогалини у криміналізації окремих видів злочинів, передбачених міжнародними конвенціями, а також недостатній контроль за фінансуванням поїздок іноземних громадян за межі України з метою участі в терористичній діяльності. Крім того, хоча заходи з виявлення та запобігання відмиванню

коштів значно вдосконалено, деякі стандарти потребують подальшого вдосконалення відповідно до оновлених міжнародних рекомендацій.

З метою усунення цих недоліків Україні рекомендовано продовжувати роботу над посиленням контролю за фінансовими потоками, криміналізувати нові види терористичної діяльності та вдосконалити систему звітності. Головною метою залишається забезпечення повної відповідності національної системи міжнародним стандартам боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Україна продовжує перебувати під посиленим моніторингом MONEYVAL і зобов'язана щорічно звітувати про свій прогрес у цій сфері, проте досі останнім актуальним звітом є звіт за 2020 рік, що ймовірно пов'язано з війною на території України.

Оскільки останній звіт MONEYVAL щодо України датується 2020 роком, для отримання більш актуальної інформації було проаналізовано позицію України у Basel AML Index – міжнародному рейтингу, що оцінює ризики відмивання грошей і фінансування тероризму. Індекс враховує комплекс факторів, таких як ефективність законодавства та правоохоронних органів, прозорість фінансової системи, рівень корупції, а також тіньову економіку й організовану злочинність. На рисунку 1 показані оцінки України за Basel AML Index з 2012 по 2024 роки. За методологією індексу, 0 відповідає найнижчому ризику, а 10 – найвищому.

Рисунок 1 – Оцінки Basel AML Index для України за 2012 – 2024 роки
Джерело: побудовано авторами на основі [3]

За даними Basel AML Index за 2012–2024 роки, оцінка ризику відмивання грошей в Україні знизилася з 6,62 до 5,26, що свідчить про покращення ситуації та ефективність відповідних заходів. Однак після зниження у 2020 році ризик знову зріс і наразі залишається на середньому рівні, що вказує на потребу подальшого посилення контролю. Ця тенденція підтверджує висновки MONEYVAL про поступовий прогрес у напрямку боротьби з відмиванням коштів, проте зважаючи на те, що середній рівень виникнення ризиків відмивання коштів зберігається варто зважати на можливі напрямки удосконалення діючої системи.

Висновки. Проведений аналіз свідчить про поступовий прогрес України у сфері протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму. Результати оцінки MONEYVAL та динаміка оцінок Basel AML Index вказують на ефективність окремих реформ і заходів, зокрема в частині гармонізації законодавства з міжнародними стандартами FATF. Водночас зберігається низка структурних проблем, зокрема прогалини у криміналізації окремих злочинів, недостатній контроль за фінансовими потоками, а також обмежена практична ефективність окремих механізмів.

Попри зниження ризиковості за Basel AML Index у довгостроковій перспективі, останні роки демонструють нестабільну динаміку, що свідчить про потребу посилення спроможності державних органів до швидкої адаптації до нових викликів.

Подальші дослідження будуть зосереджені на глибшому аналізі ефективності впроваджених в Україні стратегій протидії відмивання коштів та формуванні практичних кроків для гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами. Окрім того, буде досліджено швидкість адаптації національної системи до глобальних змін.

Тези доповіді підготовлено за результатами дослідження, що фінансується за рахунок бюджетних коштів МОН України «Національна безпека України через запобігання фінансовим шахрайствам та легалізації брудних грошей: воєнні та післявоєнні виклики» (реєстраційний номер: 0123 U101945).

Список використаних джерел

1. MONEYVAL. Fifth Round Mutual Evaluation Report – Ukraine. (2017). URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Mutualevaluations/Mer-ukraine-2017.html>
2. MONEYVAL. Follow-Up Report to Ukraine's progress in strengthening measures to tackle money laundering and terrorist financing. (2020). URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Mutualevaluations/Fur2-ukraine-2020.html>
3. Basel Institute on Governance. Basel AML Index: Global ranking in 2024. Basel AML Index. (2024). URL: <https://index.baselgovernance.org/ranking>
4. Схвалено Стратегію MONEYVAL на 2023-2027 роки та Декларацію високого рівня щодо пріоритетів MONEYVAL. Державна служба фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/news/sxvaleno-strategiyu-MONEYVAL-na-2023-2027-roki-ta-deklaracziyu-visokogo-rivnya-shhodo-prioritetiv-MONEYVAL.html>
5. MONEYVAL. Strategy on anti-money laundering, combating the financing of terrorism and proliferation financing (2023–2027) / MONEYVAL. Warsaw, 25 April 2023. URL: <https://rm.coe.int/moneyvalstrategy2023-2027-en/1680ab0b06>.

DIGITALISATION OF THE LENDING ACTIVITY OF UKRAINIAN BANKS

*Larysa Hrytsenko, Dr. Econ., Prof.,
Sumy State University, Ukraine
Iryna Kozhushko, student,
Sumy State University, Ukraine*

Digitalisation is an all-encompassing trend in the modern world. As defined by D. Kretov, digitalisation is “the integration of digital technologies, such as artificial intelligence, Internet of Things data analytics and blockchain, into traditional processes and structures, organisations and enterprises” [1, p. 224]. The gradual introduction of digital tools and smart technologies by individual business entities generally leads to significant transformations in entire industries, which is also applicable to the banking system. The digitalisation of the banking sector, in turn, is not only the implementation of innovative technological tools in the activities, but also a fundamental rethinking of the business philosophy, changing the way of providing services and communicating with customers.

Currently, digital transformation of all areas of bank operations is underway. Lending, which is the basis of bank operations and an important aspect of the national economic development, is also undergoing significant changes. Given the high sensitivity of lending activities to the impact of external factors, as well as its increased riskiness in the modern environment, the processes of digital transformation in this area are somewhat slower than in other areas. The main stages of digitisation of the bank's lending activities are shown in figure 1.

In addition to the gradual digitalisation of lending, banking practice also faces the issue of significant differences in the level of technology adoption by individual entities. Thus, domestic banking institutions have cases of both the initial stage of integration of innovative solutions and those that have already launched the so-called “digital brain”, which is typical for the third stage. For each of the stages shown in figure 1, we can provide the following examples from the domestic banking system:

Stage 1 – Digital channels for customer credit services:

- Raiffeisen Bank: initial stage of digitalisation of lending activities. The mobile application and online banking have relatively limited functionality for customer lending. Currently, the bank's customers can check their credit profile and apply for a loan online via the MyRaif app, with the decision to approve the loan being made by a responsible bank employee within one business day.

Stage 2 – Offering digital loan products

- Oschadbank: 72 % of banking operations are carried out through a mobile application [3]. The bank has implemented a system for automatic processing of loan applications and monitoring of the loan portfolio.

– OTP Bank: more than 85 % of the bank's operations are carried out online [3]. The range of digital credit products and services is being actively expanded to meet the needs of the bank's customers.

Stage 3 – Intellectualisation of lending activities

– Monobank: a fully functional mobile application with more than 10 million downloads and a 4.8 rating on Google Play. The bank uses AI and Machine Learning to analyse customer behaviour and automate loan decision-making. It actively introduces innovations, including instant lending and personalised offers.

– PrivatBank: a full-featured mobile application that allows customers to perform almost all banking operations they need around the clock. High level of automation of the lending process, including online applications and instant decision-making. Implementation of an automated scoring system to assess customers' creditworthiness and detect negative changes in it.

Stage 3: Intellectualisation of lending activities

- Launch of AI models to predict defaults and identify high-risk customers based on Big Data and Machine Learning;
- Creation of early warning systems for changes in customer solvency;
- Automation of the bank's loan portfolio optimisation process;
- Restructuring or sale of NPLs through digital platforms

Stage 2: Offer digital loan products

- Formation of personalised loan offers based on CRM system data, customer credit history, scoring models;
- Assessment of customer creditworthiness in real time;
- Automation of underwriting and loan decision-making

Stage 1: Digital customer service channels

- Creation of a digital infrastructure for interaction with borrowers;
- Automation of the initial stages of lending (submission of a loan application, obtaining basic information about the borrower, checking the borrower's credit history);
- The ability for customers to track the status of their loans, payment schedules, etc.

Figure 1 – Stages of digitalisation of banks' lending activities

Source: compiled by the authors on the basis of [1, p. 227; 2, p. 30]

The described differences in the level of digitalisation of lending activities, as well as its overall slow pace, are, among other things, due to the current situation in the country. Increased credit risk, combined with an unpredictable business

environment, acts as a preventive factor against the widespread development of, for example, digital scoring models and automated decision-making on loan issuance based on their results. Domestic banks are currently paying special attention to the selection of loan applications for inclusion in their loan portfolios, analysing in detail their riskiness and the possibility of negative changes in the future.

On the other hand, the negative impact of exogenous factors contributes to the development of digital technologies used by the bank in the course of internal processes. In particular, the bank is currently actively exploring the possibilities of implementing innovative solutions to optimise its loan portfolio. The use of Artificial Intelligence, Machine Learning, Big Data analytics and a number of other innovations allows banks to effectively manage their loan portfolios while minimising their risk and potential losses. The most promising digital tools for optimising a bank's loan portfolio are shown in table 1.

Table 1 – Digital tools for optimising a bank's loan portfolio

Optimisation tool	Characteristics	Effect on banking operations
Decision support systems (DSS) and business intelligence (BI)	Combine data from various sources, providing analytical tools for visualising and analysing the loan portfolio. Allows to quickly assess the situation and make informed decisions on portfolio optimisation	The use of BI platforms such as Power BI or Tableau helps to increase process transparency, decision-making speed and risk management efficiency
Machine learning (ML) models	Analyses of large amounts of data to predict probability of default (PD), loss given default (LGD) and other risks. Allows you to identify hidden patterns that are not possible with traditional methods	Using ML models allows for more accurately assess credit risks, automate underwriting processes and reduce loan defaults
Automated Stress Testing and Digital Twins	Modelling of various scenarios to assess the resilience of the loan portfolio to macroeconomic shocks. Digital twins create virtual copies of the portfolio to test different management strategies	Allows identifying potential threats, adapting loan portfolio management strategies to the current environment and increasing the bank's resilience to economic fluctuations

Continuation of Table 1

Optimisation tool	Characteristics	Effect on banking operations
Robotic Process Automation (RPA) and Intelligent Workflows	Automation of routine processes such as application processing, document verification, and updating borrower data through robotic systems. Decision-making by integrating RPA with analytical tools based on intelligent processes	Reducing the bank's operating costs while increasing the accuracy of processes and speed of customer service
API integration and Open Banking	Integration with external services such as credit bureaus, payment systems, and other financial institutions	Allows quick access to up-to-date information about borrowers from external sources to improve the quality of underwriting and expand the range of financial services

Source: compiled by the authors on the basis of [1, pp. 224 – 225, 4, pp. 3 – 5]

Despite the country's significant economic difficulties, the introduction of digital tools for optimising a bank's loan portfolio is, in our opinion, an extremely necessary step that will definitely affect the financial condition of banks. This can be confirmed by successful cases of smart technology integration in the Ukrainian banking sector. In particular, Oschadbank and PrivatBank are already actively using digital instruments in order to optimise their loan portfolio. In addition, according to the NBU statistics, the quality of the overall loan portfolio of the Ukrainian banking system is improving despite negative exogenous factors, which may be an indication of improved credit management. In general, the digitalisation of lending in banks may have the following positive effects: increased competitiveness, reduced NPLs and potential losses, optimisation of resources and minimisation of operating expenses, etc. At the same time, this process may be accompanied by such limitations as high initial investments, risks of cyber attacks, lack of qualified personnel, etc.

Thus, the process of digitalisation of the bank's lending activities is currently complicated due to the influence of external factors. The unstable economic situation limits the possibility of using digital technologies in the process of selecting loan applications and making decisions on loan issuance. At the same time, the

integration of digital tools into the loan portfolio management process allows banks to significantly improve the accuracy of risk assessment and the efficiency of risk management, which, as a result, helps to minimise or completely avoid financial losses. In addition, extensive automation and robotisation of management and analytical processes reduces operating costs and improves the speed and quality of customer service, while avoiding inaccuracies or errors. These changes not only improve the quality of the loan portfolio, but also have a positive impact on the bank's financial position and its ability to adapt to today's dynamic market.

References

1. Kretov D., Mindova O. Digitalisation of the banking sector of Ukraine: current state and development prospects. *Sustainable development of the economy*. (2024). № 2(49). С. 223–228. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-35>.
2. Khutorna M., Kostohryz V. Efficiency of banks' activities in the context of digitalisation. *Bulletin of the University of Banking*. (2020). № 2(38). С. 27–34. [https://doi.org/10.18371/2221-755x2\(38\)2020219694](https://doi.org/10.18371/2221-755x2(38)2020219694).
3. Financial Club. Banks will have to increase investments in digitalisation in 2025 – Financial Club. *Financial news of Ukraine and analytics – Financial Club*. URL: <https://finclub.net/news/u-2025-rotsi-bankam-dovedetsia-zbilshyty-investytsii-u-tsyfrovizatsiiu.html> (дата звернення: 03.04.2025).
4. Demchyshak N., Loik R., Loik A. Development of digital technologies in the banking system of Ukraine: innovations in lending, risks and prospects. *Economy and Society*. (2024). № 61. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-2>

ФІНАНСОВІ ШАХРАЙСТВА ЯК ВИКЛИК НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: РЕЗУЛЬТАТИ GOOGLE TRENDS-АНАЛІЗУ

*Захаркіна Людмила Сергіївна,
к.е.н., доцент,*

Сумський державний університет, м. Суми

*Рикова Карина Костянтинівна,
студент,*

Сумський державний університет, м. Суми

Початок повномасштабної війни в Україні сприяв активізації фінансовим шахрайствам. Спрощення процедури грошових переказів, послаблення державних інституцій та зростання активності онлайн – стало сприятливим середовищем для різних фішингових схем, тим самим у результаті ставлячи під сумнів фінансову систему країни, як ключовий елемент національної безпеки [1].

Мета дослідження. За допомогою Google Trends проаналізувати ключові тенденції суспільного інтересу до фінансових шахрайств в умовах війни в Україні, як виклик національній безпеці. Виявити пікові періоди занепокоєння громадян та надати висновки актуальності для створення інструментів моніторингу інформаційних загроз.

Методика дослідження. Ключовими запитами для дослідження визначено: «Fraudulent relief payments Ukraine», «War profiteering Ukraine», «Ukraine war financial crime trends», «Financial fraud war Ukraine», «Fraudulent charities Ukraine war». Такі запити були обрані через відображення ними реального змісту шахрайських компаній. Кожен з них відображає категорії шахрайства з потенційною загрозою національній безпеці України: fraudulent relief payments Ukraine – шахрайські виплати допомоги пов'язані з компенсаціями (постраждалих осіб); war profiteering Ukraine – фейкові компанії по зборам коштів для військових; Ukraine war financial crime trends – загальна тенденція отримання неправомірної вигоди під час війни; financial fraud war Ukraine – фінансові афери, які мають зв'язок із війною; fraudulent charities Ukraine war – неправомірні ініціативи видавання себе за благодійні фонди. Вони вводилися англійською мовою, щоб з дотриманням єдиного мовного стандарту охопити ширшу аудиторію.

Дослідження проводиться з використанням сервісу Google Trends, який допомагає відстежувати частоту пошукових запитів в Google з їхньою динамікою. Аналіз охоплює часовий проміжок з 04.10.2020 по 10.04.2025, щоб можна було побачити базовий рівень пошукового інтересу до теми фінансових шахрайств ще за мирного часу та забезпечити надійність вибірки. Порівняння

встановлених часових періодів проводиться шляхом побудови графіків динаміки запитів у часі, як для України (регіональний), так і для світової аудиторії (глобальний).

Результати. До проблеми фінансових шахрайств в умовах війни, як видно з графіку даних для України на рисунку 1, інтерес громадян інтенсивний, але не однорідний. Відображення лише значних піків, пов'язано з конкретними подіями (інформаційними компаніями) в той час. За запитом «War profiteering Ukraine» (червона лінія) спостерігається найвищий пік, який вказує на ранні присутності темпів обговорення «наживи на війні» та першими скандалами щодо використання оборонних коштів. Занепокоєність громадян, щодо чесності управління грошовими ресурсами призначеними для допомоги, можна простежити у епізодично, чітко виражених піків «Fraudulent relief payments Ukraine» (синя лінія), «Financial fraud war Ukraine» (зелена лінія), «Fraudulent charities Ukraine war» (фіолетова лінія). А активізація запиту «Ukraine war financial crime trends» (жовта лінія) на початку 2025 року пов'язана з накопиченням випадків шахрайств та їхнім викриттям.

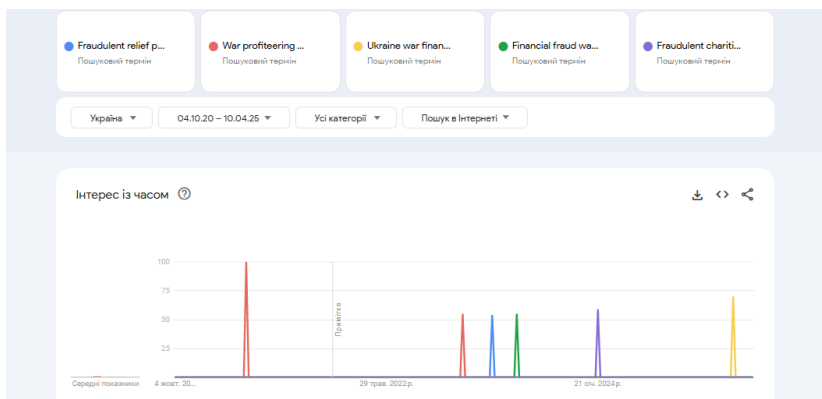

Рисунок 1 – Динаміка популярності запитів, пов'язаних із фінансовими шахрайствами, в Україні (регіональний)

Джерело: побудовано авторами на основі [2]

Аналогічні дані, але вже для глобального рівня, представлені графіком на рисунку 2. Тут користувачі інтернету мають більш стабільний інтерес до теми, особливо якщо це стосується благодійних фондів та фейкових виплат. Такі запити демонструють постійну світову стурбованість прозорістю гуманітарної допомоги.

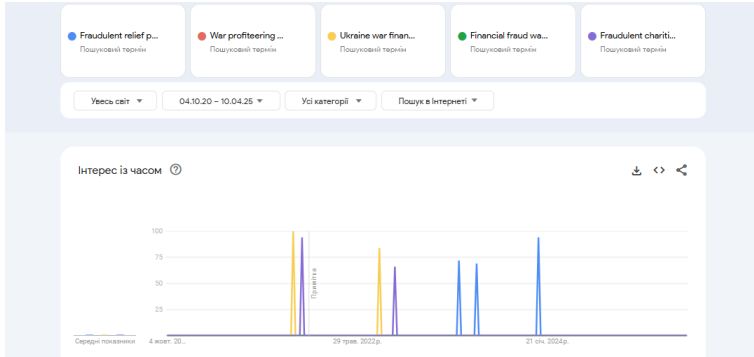

Рисунок 2 – Глобальні тенденції пошуку інформації про шахрайства в контексті війни в Україні

Джерело: побудовано авторами на основі [2]

Висновки. Аналіз проведений за допомогою Google Trends показує разові пікові інтереси до фінансових шахрайств, які активуються у час суспільно значущих подій. А загалом незмінна динаміка запитів, яка спостерігається у глобальній тенденції пошуку, особливо пов'язані з благодійністю та виплатами, підкреслює глобальну значущість проблеми. Здобуті результати дослідження підтверджують актуальність використання інструментів моніторингу цифрової активності для виявлення тривоги суспільства та розроблення стратегій ефективних проти інформаційних загроз.

Подальші дослідження спрямуються на комплексний аналіз чинників, які впливають на резонанс у суспільстві до фінансових шахрайств в умовах війни, зважаючи на соціально-економічні особливості. Щоб сформувавши практичні рекомендації для створення національної системи моніторингу інформаційних загроз, слід зосередитися на реакції громадян на різні типи шахрайств.

Тези доповідей підготовлено за результатами дослідження, що фінансується за рахунок бюджетних коштів МОН України «Національна безпека України через запобігання фінансовим шахрайствам та легалізації брудних грошей: воєнні та післявоєнні виклики» (реєстраційний номер: 0123U101945).

Список використаних джерел

1. Шай Р., & Коваль М. (2025). Економічна злочинність як загроза економічній безпеці. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права, (44), 176-185. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1577>
2. Google Тренди. Google Тренди. URL: <https://trends.google.com.ua/trends/>

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ НЕОБАНКІВ НА ПРОЦЕС ЦИФРОВІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

*Криклій Олена Анатоліївна,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми
Сергєєв Артем Миколайович,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

Цифровізація банківської системи є неминучим та багатограним процесом, що докорінно трансформує традиційні банківські послуги, підвищуючи їх доступність, оперативність та ефективність. Водночас ці процеси супроводжуються появою нових викликів та загроз, пов'язаних із забезпеченням кібербезпеки, адаптацією регуляторного середовища та досягненням фінансової інклюзії.

Одним з ключових напрямів цифровізації є розвиток необанків – цифрових установ, що функціонують без фізичних відділень та орієнтовані на надання базових банківських послуг (поточні рахунки, дебетові картки, онлайн-платежі тощо). За визначенням інформаційної платформи Plaid, термін необанк охоплює цифрову фінансову компанію, яка надає банківські послуги без фізичної присутності. Аналогічні поняття – «фінтех-банк», «банк-челенджер», «цифровий банк» – часто використовуються як синоніми. Основна ідея функціонування необанків полягає в оптимізації банківських процесів на основі клієнтоорієнтованої цифрової моделі [1].

З метою аналізу актуальності та динаміки інтересу до тематики необанків було використано аналітичний інструмент Google Trends, що дозволяє відстежувати частоту пошукових запитів у Google у часовій динаміці (Рисунок 1).

Як свідчать результати дослідження, за період 2015–2025 років простежується стабільне зростання інтересу до термінів «neobank», «digital bank», «challenger bank» та «fintech bank», з піковими значеннями у першій половині 2020 року. Цей період збігається з початком пандемії COVID-19, що актуалізувала потребу в дистанційному доступі до фінансових послуг. Після початкового зростання, інтерес залишався на стабільно високому рівні, що свідчить про сталу тенденцію цифровізації банківського сектора.

Отже, пандемію COVID-19 можна вважати одним з ключових каталізаторів цифровізації світової економіки та банківського сектору зокрема.

В умовах воєнного стану в Україні роль необанків набуває особливого значення. Їхня цифрова природа забезпечує безперервний доступ до

банківських послуг незалежно від місця перебування користувача та фізичної доступності інфраструктури.

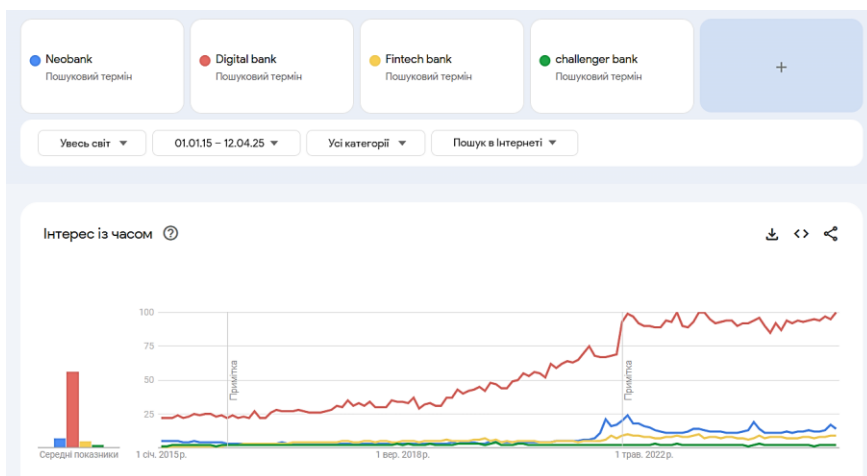

Рисунок 1 – Тенденція запитів терміну «Необанк» та його синонімів за 2015-2025 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі Google Trends [2]

Це є критично важливим для внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців, а також громадян, що тимчасово перебувають за межами України. Можливість цілодобового доступу до мобільних застосунків, оперативність проведення платежів, переказів, відкриття депозитів та оформлення кредитів значною мірою компенсує обмеження традиційної банківської мережі.

На сьогодні українська банківська система налічує 7 необанків: Monobank, Sportbank, Izibank, O.Bank, Todobank, Neobank та Банк Власний рахунок. Слід зазначити, що всі вони функціонують на основі материнських банківських ліцензій і, відповідно, не є повністю самостійними банківськими установами. Основними клієнтами цих банків виступають фізичні особи та фізичні особи - підприємці. До ключових послуг належать онлайн-платежі, кредитування, відкриття депозитів та обслуговування карткових рахунків. Функціонал необанків постійно розширюється, що свідчить про динамічний характер розвитку цієї складової ринку банківських послуг.

Найбільшим серед необанків є Monobank, який працює на основі ліцензії АТ «Універсал Банк». Він був заснований у 2017 році колишніми топменеджерами АТ КБ «ПриватБанк» та є одним з найпопулярніших цифрових банків в Україні.

З метою оцінки впливу Monobank на фінансову стабільність АТ «Універсал Банк» було проаналізовано динаміку його фінансових результатів у 2021–2025 рр. (Рисунок 2).

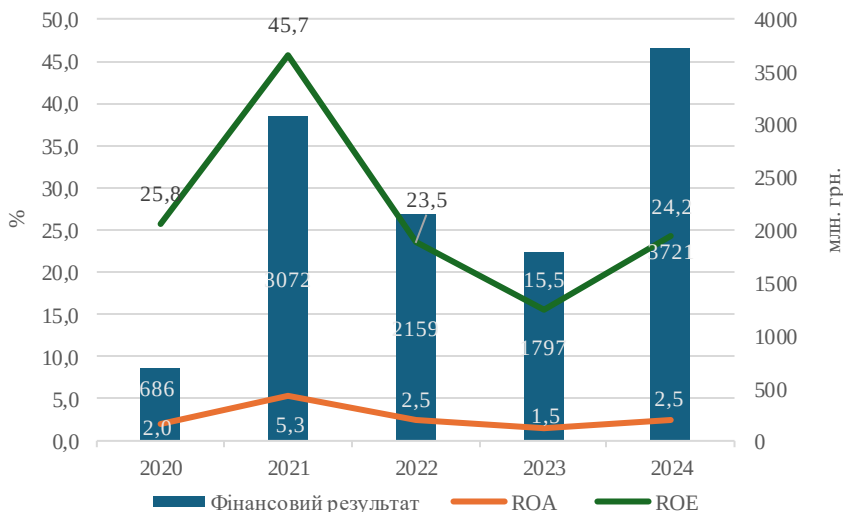

Рисунок 2 – Динаміка фінансових результатів АТ «Універсал банк» у 2021–2025 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [3]

Monobank продовжує демонструвати позитивну динаміку фінансових результатів і рентабельності та зміцнювати свої позиції на ринку, що свідчить про ефективність його бізнес-моделі та здатність адаптуватися до змін у фінансовому середовищі. Так, у 2024 році АТ «Універсал Банк» увійшов до десятки найприбутковіших банків України, отримавши чистий прибуток у розмірі 3,7 млрд грн, що у 2,6 раза більше порівняно з аналогічним періодом 2023 року. Важливим також є те, що банк збільшив кількість активних платіжних карток на 18 %, досягнувши 9,77 млн, що становить 16,6 % ринку активних карток в Україні, і підтверджує його здатність ефективно конкурувати з традиційними банківськими установами. Крім того, Monobank був включений до списку 250 найкращих фінтех-компаній світу за версією CNBC та Statista у 2024 році, ставши єдиним представником України в категорії необанків.

Ключовими факторами зростання рівня конкурентоспроможності Monobank у період воєнного часу є:

- забезпечення безперервного доступу до фінансів 24/7;

- мобільність та зручність функціонування мобільного додатку;
- можливість здійснення міжнародних переказів;
- активна участь у соціальних ініціативах, зокрема підтримці Збройних сил України;
- демонстрація фінансової стабільності в умовах економічної нестабільності та невизначеності.

Попри позитивну динаміку, розвиток необанків в Україні супроводжується низкою бар'єрів, серед яких: недостатній рівень довіри населення до банків без фізичних відділень; недосконалість законодавчої бази; регуляторні обмеження, що ускладнюють процес ліцензування; конкуренція з боку як традиційних банків, так і фінтех-компаній.

Отже, на підставі зазначеного можна зробити висновок, що необанки є потужним каталізатором цифровізації банківської системи України, стимулюючи інновації, покращення клієнтського досвіду та зростання конкуренції на фінансовому ринку. В умовах воєнного стану їх роль є особливо важливою, оскільки вони забезпечують фінансову доступність та гнучкість, необхідні для підтримання економічної активності населення та безперебійного отримання банківських та фінансових послуг. Своєю чергою, подальший розвиток необанків потребує удосконалення нормативно-правового поля, стимулювання довіри до цифрових фінансових інструментів та інтеграції новітніх технологій у банківську сферу.

Список використаних джерел

1. Antosz, D. (2025). What is a Neobank? How fintech is transforming banking. Plaid. <https://plaid.com/resources/fintech/what-is-a-neobank/>.
2. Google Trends. (2025, April 10). Search interest for «neobank» and related terms. Retrieved from <https://trends.google.com/trends/explore?date=2025-04-10&geo=UA&q=neobank,fintech-bank,digital-bank>.
3. Національний банк України. (2025). Основні показники діяльності банків України. Retrieved April 10, 2025, from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798.

ВПЛИВ ВАЛЮТНОГО РИЗИКУ НА СТІЙКІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ ЕКОСИСТЕМИ

*Рябушка Людмила Борисівна,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми
Федан Анастасія Олександрівна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми
Батаніна Єлизавета Дмитрівна,
учень,
КЗ СМР Ліцей № 33, м. Суми*

Банківська система – це організована сукупність фінансових установ, що взаємодіють між собою та виконують ключові функції у забезпеченні функціонування економіки. Її роль у ринковій економіці визначається рядом критично важливих аспектів, які детально розглянемо нижче.

Банки виступають посередниками між учасниками ринку, які мають надлишок фінансових ресурсів, і тими, хто потребує цих ресурсів. Через цей механізм забезпечується ефективний перерозподіл капіталу (кошти, що зберігаються на рахунках фізичних та юридичних осіб, використовуються для інвестицій у бізнес, розвиток інфраструктури та споживання) та створення умов для економічної активності (кредитні ресурси банків сприяють підприємництву, малому й середньому бізнесу, реалізації інноваційних ідей).

Банки створюють і підтримують платіжну інфраструктуру, яка є основою функціонування ринкової економіки. Сюди входять:

1. Розрахунково-касові операції: банки забезпечують швидкі, надійні та безпечні платежі як у межах однієї країни, так і на міжнародному рівні.
2. Електронні платежі та фінтех: сучасні технології дозволяють здійснювати платежі онлайн, що спрощує торгівлю, знижує витрати і робить економіку більш гнучкою.

Ще однією ключовою функцією банків є надання кредитів для фізичних осіб, бізнесу та урядів. Кредити дозволяють бізнесу фінансувати операційну діяльність, закупівлю сировини, модернізацію обладнання тощо. Кредити на житло, автомобілі та споживчі потреби підвищують купівельну спроможність населення. Великі інфраструктурні проекти часто фінансуються за рахунок банківських кредитів.

Банківська система сприяє зниженню ризиків в економіці. Це дозволяє уникнути ситуацій, коли кредити видаються неплатоспроможним клієнтам. Також створюються резерви для покриття ризиків. Такі резерви забезпечують стабільність банків у разі непередбачених обставин.

Банки тісно співпрацюють із центральним банком у реалізації монетарної політики. Це включає зменшення або збільшення грошей в обігу, що впливає на рівень інфляції, а також стабілізує валютний курс. Центральний банк через банківську систему здійснює валютні інтервенції для підтримки національної валюти.

Банки надають громадянам і бізнесу можливість не лише зберігати кошти, але й отримувати дохід через депозитні програми. Це забезпечує фінансову безпеку та можливість інвестування. Люди мають змогу зберігати свої заощадження у безпечному місці. Кошти, розміщені в банках, використовуються для фінансування економічної діяльності.

Банки активно сприяють міжнародній співпраці, забезпечуючи міжнародні перекази та інтеграцію у світові фінансові ринки. Завдяки банкам компанії та фізичні особи можуть здійснювати розрахунки по всьому світу. Це розширює можливості для торгівлі та інвестицій [1].

Невід’ємною складовою банківської системи країн з ринковою економікою є наявність керуючого органу в особі Центрального банку. На центральний банк покладається відповідальність за вирішення макроекономічних завдань в грошово-кредитній сфері, перш за все, забезпечення стійкості національних грошей та забезпечення стійкості функціонування всієї банківської системи.

Функціонування системи неможливе без керуючого органу, який також має свої функції. Тому слід сказати, що Центральний банк має такі функції: емісія національної валюти; «банк для банків»; банк для уряду; банківське регулювання і нагляд; грошово-кредитне регулювання.

Кожна з цих функцій має своє особливе значення, не дотримання якої означало б порушення правильного функціонування банківської системи та економіки країни в цілому.

Зважаючи на все вищезазначене, слід наголосити на тому, що банківська система є складним, цілісним, структурним, динамічним, організованим, саморегульованим, взаємопов’язаним та функціонуючим господарським організмом [2].

Наслідком такої ознаки динамічності є те, що вона завжди вдосконалюється, доповнюється новими компонентами, усередині банківської системи постійно виникають нові зв’язки.

Цілісність можна охарактеризувати тим, що банківська система складається з великої кількості компонентів, які тісно взаємодіють та підпорядковуються одному керуючому органу – центральному банку.

Організованість пояснюється неможливістю функціонування системи без однієї із її складових. Тобто, тільки за умови ефективної, організованої роботи всієї банківської системи, а не окремих банків, забезпечується функціонування системи як єдиного цілого, гарантуючи виконання державних цілей та завдань.

Структурність визначається тим, що кожна складова системи має чітку організовану структуру та займає своє місце.

Саморегульованість банківської системи передбачає, що така система одночасно виступає і як суб'єкт, і як об'єкт управління. У банківській системі Національний банк наділений функціями управління, тоді як об'єктом регулюючого впливу виступають інші банки.

Сучасна банківська система зазнає значних трансформацій, обумовлених розвитком технологій, змінами у фінансових потребах суспільства та викликами глобалізації. Основні напрями розвитку включають впровадження фінансових технологій (FinTech), зокрема мобільних додатків, онлайн-банкінгу та блокчейн-технологій; розвиток безготівкових розрахунків, електронних гаманців і криптовалют; використання штучного інтелекту для автоматизації процесів, аналізу ризиків і надання персоналізованих послуг клієнтам.

Банки активно розширюють доступ до фінансових послуг шляхом створення фінансових продуктів для незабезпечених верств населення та малого бізнесу, що сприяє економічній інклюзії.

Найбільшим викликом цифровізації банківської системи та процесу загалом є безпека користувачів. Банки вдосконалюють систему захисту даних клієнтів і операцій через зростання кіберзагроз. Також, впровадження біометричних технологій для підвищення рівня безпеки стало невід'ємною частиною цього процесу. Система бере на себе роль стратегічного партнера у фінансуванні адаптації до кліматичних змін. Сьогодні, ми можемо спостерігати такі зміни постійно через впровадження нових законодавчих актів, змін у нормативній політиці, появі нових гравців на ринку та загальною тенденцією до змін у фінансовому секторі в світі.

Перспективи розвитку банківської системи спрямовані на її адаптацію до нових умов та викликів. Використання інноваційних технологій, посилення безпеки, підтримка сталого розвитку та розширення доступу до фінансових послуг роблять банківський сектор ключовим драйвером економічних і соціальних змін у майбутньому.

Банківська система є важливим елементом економіки країни, який має свою структуру, функції, особливості та внутрішні суб'єкти. А функціонування та розвиток будь-якої сучасної країни неможливе без банківської системи, яка впливає на безперебійне та ефективне функціонування всіх державних органів, розвиток суверенної держави, взаємозв'язок банківських установ із суб'єктами господарювання та забезпечення стабільності національної валюти.

Список використаних джерел

1. Ситник Н.С., Сташишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О. (2020). Банківська система: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 580 с.
2. Стечишин Т. Б. (2019). Банківська справа: навчальний посібник / Т. Б. Стечишин, Б. Л. Луців. – Тернопіль: ТНЕУ, 404 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ТА ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ

*Клімов Сергій Володимирович,
аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми
Позовна Ірина Вікторівна,
к.е.н., старший викладач,
Сумський державний університет, м. Суми*

У сучасних умовах демографічні зміни, такі як зниження рівня народжуваності, старіння населення та зростання міграції, стають ключовими викликами для багатьох країн світу. Ці тенденції вимагають стратегічного підходу до формування демографічної політики, що ґрунтується на надійних даних та ефективних інструментах управління. У цьому контексті дедалі більшого значення набувають інформаційні системи та цифрові інновації, які надають можливість для комплексного аналізу та управління демографічними процесами.

Однією з найважливіших цифрових технологій у цій сфері є національні демографічні реєстри та електронні системи обліку населення. Наприклад, у Данії та Швеції запроваджені національні реєстри населення, які систематично збирають об'єктивні дані про народження, смерть, шлюб, міграцію, зайнятість, освіту та інші аспекти життя громадян. Ці реєстри дозволяють дослідникам та політикам отримувати повну картину соціально-демографічних процесів, що є критично важливим для розробки ефективної інтеграційної політики та соціального планування [1].

Іншим прикладом є впровадження інформаційно-аналітичних платформ для прогнозування демографічних процесів. Сучасні системи, що базуються на методах штучного інтелекту, машинного навчання та великих даних (Big Data), здатні моделювати майбутні сценарії зміни чисельності населення з урахуванням багатьох змінних: рівня урбанізації, економічної активності, рівня освіти, індексу гендерної рівності тощо. Такі рішення використовуються, зокрема, в ООН, Світовому банку, а також національними статистичними службами (наприклад, StatCan у Канаді) [2].

Інформаційні системи також активно використовуються в реалізації політик, спрямованих на підтримку народжуваності. Наприклад, цифрові платформи для оформлення соціальної допомоги (пілґ для сімей із дітьми, материнського капіталу тощо) значно спрощують доступ громадян до державних послуг, знижують рівень бюрократії і підвищують довіру до держави. Україна також здійснює активну цифрову трансформацію в цій сфері. Через платформу «Дія» запроваджено сервіс «ЄМалятко», який дає

змогу батькам одразу після народження дитини отримати до 9 державних послуг – від реєстрації народження до оформлення допомоги. Це значно зменшує час і зусилля, необхідні для оформлення документів. За 5 років існування сервісу, ним уже скористалося понад 600 тисяч родин [3]. Динаміка користування сервісом «Малятко» за роками зображено на рисунку 1.

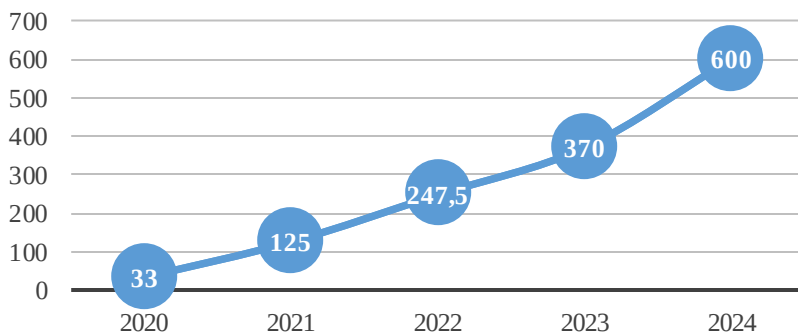

Рисунок 1 – Накопичувальна кількість родин, що скористалися сервісом «Малятко», тисяч

Джерело: побудовано авторами на основі [3-6]

Окрім того, в Україні розвиваються мобільні додатки для батьків, які допомагають у моніторингу здоров'я вагітних, пошуку медичних закладів, запису до лікаря онлайн. Особливо варто відзначити цифрові сервіси, що підтримують репродуктивне здоров'я. Такі інновації, як мобільні трекери фертильності, платформи дистанційного консультування з лікарями, освітні ресурси щодо планування сім'ї, дають змогу підвищити обізнаність населення та сприяти збереженню репродуктивного потенціалу.

Не менш значущими є цифрові інновації у сфері міграційного управління, які опосередковано впливають на демографічну ситуацію. Використання електронних систем реєстрації мігрантів, цифрових візових платформ, а також аналітичних інструментів для оцінки впливу міграційних потоків дозволяє країнам краще інтегрувати мігрантів у соціально-економічне середовище. Наприклад, Естонія впровадила систему електронного громадянства, що стимулює іноземних спеціалістів оселитися й працювати в країні, тим самим компенсуючи демографічні втрати.

Попри очевидні переваги, використання цифрових інструментів у демографічній політиці потребує подолання низки викликів. Насамперед ідеться про цифрову нерівність – обмежений доступ до інтернету в сільській місцевості або серед малозабезпечених верств населення. Також важливими залишаються питання захисту персональних даних та кібербезпеки. Тому

впровадження цифрових рішень має супроводжуватись розвитком цифрової інфраструктури, навчанням користувачів і забезпеченням правового регулювання.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що впровадження інформаційних систем та цифрових інновацій у демографічну сферу є критично важливим для подолання сучасних викликів. Такі технології забезпечують ефективне управління даними, оперативну комунікацію між державою та громадянами, сприяють підвищенню якості життя та соціальній стабільності. У майбутньому очікується подальший розвиток персоналізованих демографічних сервісів, які поєднуюватимуть аналітику великих даних, е-медицину, соціальні платформи та штучний інтелект, створюючи передумови для сталого демографічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Careja R., & Bevelander P. (2018). Using population registers for migration and integration research: examples from Denmark and Sweden. *Comparative Migration Studies*, 6(1). <https://doi.org/10.1186/s40878-018-0076-4>
2. Artificial intelligence at Statistics Canada. (2024, 24 July). Statistics Canada: Canada's national statistical agency / *Statistique Canada : Organisme statistique national du Canada*. <https://www.statcan.gc.ca/en/trust/collecting-your-data/artificial-intelligence>
3. 600 тисяч українських родин вже скористалися «Малятком». (2024, 18 грудня). *Державні послуги онлайн | Дія*. <https://diia.gov.ua/news/600-tysia-ch-ukrainskykh-rodyn-vzhe-skorystalsia-iemalyatkom>
4. Сервісом «Малятко» батьки новонароджених скористалися понад 370 тисяч разів. (2023, 2 червня). *Міністерство охорони здоров'я України*. <https://moz.gov.ua/uk/servisom-emaljatko-batki-novonarodzenih-skoristalisja-ponad-370-tisjach-raziv->
5. Свідоцтво про народження відтепер можна отримати Укрпоштою завдяки «Малятку». (2021, 8 червня). *Державні послуги онлайн | Дія*. <https://diia.gov.ua/news/svidoctvo-pro-narodzhennya-vidteper-mozhna-otrimati-ukrposhtoyu-zavdyaki-yemalyatko>
6. 100% користувачів задоволені послугою «Малятко». (2020, 18 листопада). *Державні послуги онлайн | Дія*. <https://diia.gov.ua/news/100-koristuvachiv-zadovoleni-poslugoyu-yemalyatko>

ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

*Рубан Аліна Вячеславівна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми
Сас Андрій Степанович,
аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми*

Російська агресія проти України, що розпочалася у 2022 році, призвела до масштабної гуманітарної кризи та значних міграційних потоків. Мільйони українців були змушені залишити свої домівки, що спричинило серйозні демографічні та економічні виклики для країни. Вимушена міграція впливає на ринок праці, продуктивність та загальну конкурентоспроможність національної економіки.

Мета дослідження – аналіз наслідків вимушеної міграції, викликаной військовими діями, на конкурентоспроможність економіки України та визначення стратегій для пом'якшення негативних ефектів і стимулювання економічного відновлення.

Дослідження Литвинчук та Юрківського підкреслює, що війна стала основною причиною втрати значної частини людського капіталу в Україні. Понад третина населення була змушена переїхати в інші країни, що призвело до скорочення виробничих потужностей та зниження економічної активності [1].

Обрізан зазначає, що внутрішньо переміщені особи стикаються з підвищеним ризиком безробіття. Зокрема, міграція після лютого 2022 року асоціюється зі збільшенням ймовірності безробіття на 7,5% [2].

Черненко вказує, що через бойові дії близько третини підприємств повністю або майже повністю припинили виробництво, а ще 50% скоротили потужності. Це призвело до скорочення робочих місць та зниження заробітних плат, що негативно впливає на економічний розвиток країни [3].

Токар та Бабічин зазначають, що масова міграція українців внаслідок війни призвела до найтрагічнішого демографічного спаду в історії країни. Це створює серйозні виклики для відновлення економіки та соціальної стабільності після завершення військових дій [4].

Втрата значної частини працездатного населення та підприємців знижує інноваційний потенціал та гнучкість економіки, що є критичними факторами для підтримки конкурентоспроможності на глобальному ринку.

Розглянемо стратегії пом'якшення негативних наслідків та стимулювання економічного відновлення.

У першу чергу, необхідно створити умови для безпечного та привабливого повернення громадян, забезпечивши доступ до житла, роботи та соціальних послуг. Це сприятиме відновленню людського капіталу та економічної активності [4].

Цифрові технології можуть стати основним засобом економічного розвитку в сучасних умовах. Розширення цифрової інфраструктури та впровадження новітніх технологій сприятиме створенню нових робочих місць та підвищенню продуктивності [3].

Війна призвела до значних втрат серед малих та середніх підприємств. Підтримка підприємництва через фінансові стимули, спрощення регуляторних процедур та доступ до ринків є ключовою для відновлення економіки [5].

Забезпечення доступу до освіти та програм перекваліфікації для внутрішньо переміщених осіб та повернених біженців допоможе інтегрувати їх у ринок праці та підвищити їхню конкурентоспроможність.

Співпраця з міжнародними організаціями та партнерами може забезпечити необхідні ресурси та досвід для ефективного управління міграційними процесами та економічного відновлення.

Отже, вимушена міграція, спричинена війною, має значний негативний вплив на конкурентоспроможність національної економіки України. Для подолання цих викликів необхідно впроваджувати комплексні стратегії, спрямовані на повернення біженців, розвиток цифрових технологій, підтримку підприємництва та інвестиції в людський капітал. Лише скоординовані зусилля уряду, бізнесу та міжнародної спільноти можуть забезпечити стаке економічне відновлення

Список використаних джерел

1. Литвинчук О. В., & Юрківський О. Й. (2023). Міграційні процеси в Україні: Загрози в умовах російсько-української війни. *Економіка, управління та адміністрування*, 2(104), 71–78. [https://doi.org/10.26642/ema-2023-2\(104\)-71-78](https://doi.org/10.26642/ema-2023-2(104)-71-78)
2. Obrizan M. (2022). Poverty, Unemployment and Displacement in Ukraine: three months into the war. *Cornell University*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2211.05628>
3. Черненко Н. І. (2023). Міграційні процеси в умовах війни: Шляхи розв'язання проблем. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, (16), 229–235. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.30>
4. Токар П., & Бабичин Н. (2023). Демографічні наслідки війни в Україні та необхідність стратегій повернення біженців. *Геополітика України: Історія і сучасність*, 2(31). [https://doi.org/10.24144/2078-1431.2023.2\(31\).87-99](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2023.2(31).87-99)

5. Audretsch D. B., Momtaz P. P., Motuzenko H., & Vismara S. (2023). The economic costs of the Russia-Ukraine war: A synthetic control study of (lost) entrepreneurship. *SSRN Electronic Journal*.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ БЛОКЧЕЙН У ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЯХ

*Семенов Андрій Юрійович,
д.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми
Сокол Людмила Віталіївна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

На сучасному етапі розвитку фінансового сектору технологія блокчейн виступає одним із головних драйверів цифрової трансформації. Функціонуючи як розподілений цифровий реєстр, блокчейн вирішує ключові проблеми безпеки, прозорості та ефективності фінансових транзакцій.

Фундаментальною характеристикою блокчейну постає децентралізована архітектура зберігання даних, при якій інформація розподіляється між багатьма незалежними вузлами мережі. Кожен новий блок інформації криптографічно пов'язується з попереднім, формуючи нерозривний ланцюжок даних.

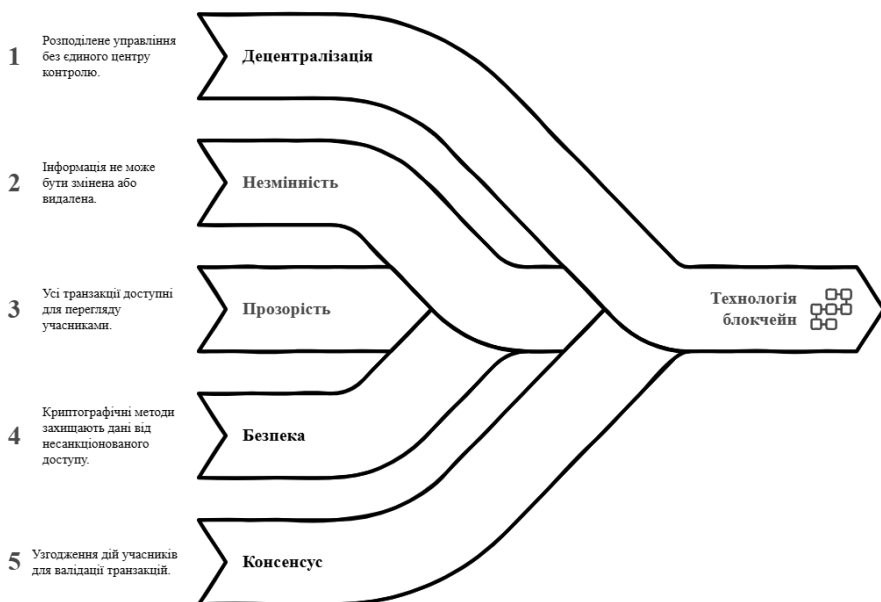

Рисунок 1 – Основні характеристики блокчейну
Джерело: побудовано авторами на основі [2]

Впровадження блокчейн-технологій у фінансовому секторі демонструє значний потенціал для підвищення прозорості та безпеки операцій через унікальні характеристики розподіленого реєстру. Традиційна фінансова система базується на централізованих базах даних, які контролюються окремими установами та вразливі до маніпуляцій, кібератак, технічних збоїв. Статистика показує, що глобальні втрати від фінансового шахрайства перевищують 200 мільярдів доларів щорічно, при цьому значна частина злочинів пов'язана з маніпуляціями даними та несанкціонованим доступом до інформаційних систем [1].

Розподілений характер зберігання даних у блокчейні створює принципово новий рівень захисту від несанкціонованих змін та фальсифікацій. Кожна транзакція криптографічно підписується учасниками та включається в блок, який містить хеш-посилання на попередній блок, формуючи нерозривний ланцюжок. Зміна історичних даних вимагає одночасного контролю над більшістю вузлів мережі, що практично неможливо в масштабних системах. Дослідження показують, що успішні атаки на публічні блокчейни практично відсутні за всю історію їх існування.

Потрібно зазначити, що блокчейн-технології знаходять практичне застосування у різних сегментах фінансового ринку. Яскравим прикладом є міжнародні грошові перекази, де технологія дозволяє суттєво скоротити час проведення операцій з декількох днів до декількох хвилин, одночасно знижуючи комісійні витрати з 5-7% до менш ніж 1% від суми переказу.

Окремої уваги заслуговує впровадження блокчейн у системи ідентифікації клієнтів та протидії відмиванню коштів (AML/KYC). Традиційні процедури перевірки клієнтів є часозатратними та вимагають значних операційних витрат фінансових установ. За даними Thomson Reuters, глобальні витрати банків на процедури комплаєнсу перевищують 100 мільярдів доларів щорічно (). Впровадження єдиного розподіленого реєстру ідентифікаційних даних на основі блокчейну дозволяє банкам безпечно обмінюватися верифікованою інформацією про клієнтів без порушення конфіденційності, що суттєво знижує адміністративне навантаження та операційні витрати. За оцінками Accenture, такий підхід може забезпечити економію до 20% витрат на комплаєнс [6].

Технологія блокчейн має значний потенціал для трансформації багатьох галузей завдяки своїм унікальним характеристикам. Проте, вона також має певні обмеження та виклики [3].

Можна виділити такі переваги:

1. Децентралізація (блокчейн працює на основі розподіленої мережі вузлів, де кожен учасник має рівні права. Це усуває потребу в централізованих посередниках, знижуючи ризики зловживань та підвищуючи стійкість до збоїв).

2. Надійність та безпека (кожна транзакція захищена криптографічними алгоритмами, що ускладнює підробку або зміну даних. Іммутованість записів гарантує цілісність інформації, що особливо важливо у фінансових операціях та управлінні даними).

3. Прозорість та відстежуваність (усі записи в блокчейні доступні для перегляду, що дозволяє відстежувати історію транзакцій та забезпечує довіру між учасниками).

4. Універсальність застосування (блокчейн знаходить застосування в різних сферах: від фінансових послуг до охорони здоров'я, нерухомості та енергетики. Його гнучкість дозволяє адаптувати технологію до специфічних потреб галузей).

5. Зниження витрат (автоматизація процесів та усунення посередників дозволяють зменшити операційні витрати, що особливо важливо для великих корпорацій та фінансових установ).

Разом із тим, блокчейн має недоліки, основними з яких є:

1. Масштабованість та продуктивність (зі збільшенням кількості користувачів та транзакцій мережа може стикатися з затримками та зниженням швидкості обробки даних. Це особливо актуально для публічних блокчейнів, де кожен вузол повинен обробляти всі транзакції).

2. Незворотність транзакцій (після підтвердження транзакції її неможливо скасувати або змінити. Це підвищує безпеку, але також означає, що помилкові або шахрайські операції не можуть бути виправлені без додаткових механізмів).

3. Атака 51% (якщо один учасник або група контролює понад 50% обчислювальної потужності мережі, вони можуть змінювати порядок транзакцій або здійснювати подвійні витрати. Це становить серйозну загрозу для безпеки, особливо в менших мережах).

4. Високе енергоспоживання (деякі механізми консенсусу, такі як Proof of Work, вимагають значних обчислювальних ресурсів, що призводить до високого енергоспоживання та екологічних проблем).

5. Регуляторна невизначеність (відсутність чітких правових норм та стандартів у багатьох країнах ускладнює впровадження блокчейн-рішень, особливо у фінансовому секторі).

6. Складність інтеграції (інтеграція блокчейн-технологій з існуючими системами може бути складною та вимагати значних ресурсів, особливо в організаціях з застарілою інфраструктурою).

Для успішного використання блокчейну необхідно ретельно оцінити його переваги та недоліки у контексті конкретних завдань та галузей. Нормативно-правова невизначеність залишається однією з ключових перешкод для масштабної інтеграції технології. Регуляторні органи багатьох країн все ще перебувають у процесі формування правового поля для операцій на основі

блокчейну. Згідно з дослідженням Cambridge Centre for Alternative Finance, станом на 2023 рік лише 35% країн впровадили спеціальне законодавство щодо регулювання криптоактивів та блокчейн-технологій [5]. Це створює правову невизначеність для фінансових установ, що бажають впроваджувати інноваційні рішення на основі блокчейну.

Впровадження блокчейну у фінансовий сектор України має потенціал суттєво підвищити ефективність, прозорість та безпеку фінансових операцій, сприяючи інтеграції вітчизняної фінансової системи у глобальний цифровий простір. А використання міжнародного досвіду дозволить Україні не лише модернізувати існуючі державні та фінансові системи, але й створити основу для інноваційного економічного зростання, орієнтованого на цифрову трансформацію та глобальну конкурентоспроможність.

Список використаних джерел

1. Волинець А. В. (2024). Блокчейн-технології у світових фінансових операціях. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана.
2. Загарій В. П. (2024). Блокчейн-технології у міжнародних фінансових операціях. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*, (2(14)), 342–354.
3. Стащук О. В., Теслюк С. А., & Кузьмич І. А. (2022). Перспективи використання технології блокчейн у фінансовому секторі. *Економіка і суспільство*, (40), 1–9.
4. Яровенко Г. М., & Ковач В. О. (2020). Перспективи застосування технології блокчейн у системах забезпечення кібербезпеки банків. *Підприємництво та інновації*, (12), 206–214.
5. 3rd Global Cryptoasset Benchmarking Study - CCAF publications - Cambridge Judge Business School. Cambridge Judge Business School. <https://www.jbs.cam.ac.uk/faculty-research/centres/alternative-finance/publications/3rd-global-cryptoasset-benchmarking-study/>
6. Blockchain | What it is & Why it Matters. Deutschland | Let There Be Change | Accenture. <https://www.accenture.com/us-en/insights/blockchain-index>

СУТНІСТЬ КРИПТОВАЛЮТИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

*Голик Аліна Олександрівна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми
Богаченко Максим Михайлович,
аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми
Дмітрішин Дмитро Миколайович,
аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми*

Залучення іноземних інвестицій має велике значення для будь-якої економіки, а особливо для економіки України, яка перебуває в умовах воєнного стану. Розглянути їх у контексті повоєнного відновлення важчаємо вагомим напрямком дослідження.

Прямі іноземні інвестиції – це довготермінове інвестування матеріальних ресурсів у національну економіку компанією-нерезидентом (наприклад, з метою організації або створення компанії). Обчислюється в мільйонах доларів США [3]. Прямі іноземні інвестиції є найбільш бажаною формою капіталовкладень для країн, що розвиваються, оскільки вони дозволяють реалізовувати масштабні проекти. Крім того, в країну приходять нові технології та нові управлінські практики.

Сьогодні Україна значно покладається на міжнародну допомогу для підтримки економіки та відбудови її в повоєнні роки. Однак, для довгостроково сталого розвитку країни вкрай важливо сприяти розвитку потужних підприємств, які забезпечуватимуть стабільні надходження до державного бюджету через оподаткування. У цьому контексті прямі іноземні інвестиції можуть стати джерелом не лише фінансової підтримки вітчизняних підприємств, а й стимулом для модернізації бізнес-процесів, впровадження стандартів ESG та підвищення експортного потенціалу українських компаній.

За даними МінФін, обсяг прямих іноземних інвестицій переважно зростає. Однак у 2020 та 2022 роках відбулося різке їх зниження у порівнянні з попередніми 2019 та 2021 роками. У 2024 році прямі іноземні інвестиції в Україну скоротились на 14% у річному вимірі в порівнянні із 2023 роком [3]. Така тенденція спричинена повномасштабним вторгненням РФ, що привела до порушення логістичних зв'язків, тимчасової окупації деяких територій України, значної еміграції громадян, закриття кордонів тощо.

Під час повномасштабного вторгнення в Україну інвестували 43 глобальні компанії, серед яких – Bayer (\$65 млн), Carlsberg (\$40 млн) та CEMARK, що входить до групи компаній CRH (\$30 млн), крім того ще 12 компаній

анонсували інвестиції в Україну [2]. Інвестори, в першу чергу, зацікавлені в галузях, продукція яких є конкурентоспроможною на світовому ринку і створює високу додану вартість.

На сьогодні в Україні визначено 10 секторів, які мають значний інвестиційний потенціал: оборонно-промисловий комплекс, у якому розраховано 43 млрд доларів США інвестиційного потенціалу; металургія та металообробка – 26 млрд доларів США, енергетика – 177 млрд доларів США, природні ресурси – 5,6 млрд доларів США, агропромисловий комплекс – 34 млрд доларів США, сектор логістики та інфраструктури – 123 млрд доларів США, промислове виробництво – 16 млрд доларів США, деревообробка та меблева промисловість – 5 млрд доларів США, фармацевтичний сектор – 19 млрд доларів США інвестиційного потенціалу, ІТ-сектор залучив 350 мільйонів доларів США інвестицій, інноваційні технології мають 11 млрд доларів США інвестиційного потенціалу [4].

Інвестори мають стати ключовими стратегічними партнерами України в процесі відновлення. За оцінками Світового банку, протягом наступних десяти років для відбудови зруйнованої інфраструктури Україні необхідно буде щонайменше 486 млрд дол (енергетика – 48,6 млрд дол, сільськогосподарство – 58,3 млрд дол, торгівля – 68,0 млрд дол, транспорт – 72,9 млрд дол, житловий сектор – 82,62 млрд дол, соціальний захист – 43,74 млрд дол, інше – 111,8 млрд дол) [1].

Список використаних джерел

1. Вінокуров Я. Війна – не перешкода. Інвестиції в Україну зростають, але для відновлення замало. Що треба зробити владі? <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/04/25/712862/>.
2. Зінік О.Б. Залучення прямих іноземних інвестицій як умова формування безпечового середовища під час війни. *Інвестиції: практика та досвід* No 13/2024. <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/4115/4149>.
3. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну. <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/> (дата звернення 02.02.2025).
4. Петро Віблій, Юлія Корнійчук. Проблема залучення іноземних інвестицій в умовах війни. *Галицький економічний вісник, № 2 (87) 2024*. <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/87/1294.pdf>.

DIGITAL TRANSFORMATION AS A DRIVER FOR THE DEVELOPMENT OF ELECTRONIC COMMERCE AND ENTREPRENEURSHIP

*Illia Necheporenko, PhD student,
Sumy State University, Ukraine
Kostiantyn Hrytsenko, PhD, As. Prof.,
Sumy State University, Ukraine*

Digital transformation is reshaping global markets by integrating advanced digital technologies into every facet of business operations. This comprehensive process is not merely a technical upgrade but a fundamental paradigm shift that redefines how organizations create value, engage with customers, and sustain competitive advantage. In particular, the evolution of electronic commerce is profoundly influenced by digital transformation, which facilitates real-time operations, personalized customer interactions, and agile decision-making [1].

At its core, digital transformation encompasses the adoption of cloud computing, big data analytics, blockchain technology, the Internet of Things, and advanced automation. These technologies collectively enable enterprises to optimize their internal processes, reduce operational costs, and improve supply chain efficiency. For instance, digital platforms now allow businesses to conduct seamless online transactions, automate customer relationship management, and employ targeted marketing strategies that cater to individual consumer preferences [2]. This integration not only streamlines traditional operations but also paves the way for innovative business models that can rapidly respond to market dynamics.

A critical aspect of this transformation is its effect on entrepreneurship. The advent of scalable digital infrastructures, such as online marketplaces and e-commerce ecosystems, has significantly lowered entry barriers for new ventures. Entrepreneurs can now leverage platforms that provide built-in payment processing, logistics support, and customer service functionalities. Such platforms empower micro-entrepreneurs and startups to enter and compete in global markets with minimal initial capital investment. Furthermore, the accessibility of digital tools has fostered a culture of innovation, enabling new business ideas to be tested and scaled more efficiently than ever before [3].

Digital transformation also has a profound impact on consumer behavior. Contemporary research indicates that online consumers are increasingly influenced by personalized experiences, which are achieved through advanced data analytics and intelligent algorithms that predict purchasing patterns and tailor product recommendations. Enhanced personalization not only improves customer satisfaction but also boosts conversion rates and fosters long-term loyalty. The capability to analyze vast amounts of consumer data in real time has become a

strategic asset for businesses aiming to stay ahead in an ever-competitive digital marketplace [4].

Regulatory frameworks play an essential role in shaping the digital landscape. For example, policies such as the General Data Protection Regulation have set stringent standards for data privacy and security. Companies operating in the digital realm must navigate these regulations carefully to build and maintain consumer trust. The emphasis on regulatory compliance drives businesses to adopt more secure, transparent, and ethical digital practices, which in turn benefits the broader ecosystem by reducing fraudulent activities and ensuring consumer protection [5].

In addition to these opportunities, digital transformation introduces a range of challenges that require proactive management. Cybersecurity threats represent one of the most significant risks, as the increasing digitization of operations makes enterprises more vulnerable to data breaches and cyberattacks. The digital divide stemming from unequal access to digital infrastructure and varying levels of digital literacy – also poses a challenge, particularly in emerging markets where technological adoption is uneven. Addressing these issues demands coordinated efforts from policymakers, industry leaders, and educational institutions to enhance digital capabilities and promote a more inclusive digital economy [6].

The impact of digital transformation extends beyond economic efficiency. It also plays a pivotal role in driving sustainable entrepreneurship. By enabling transparent supply chains and fostering the adoption of circular economy practices, digital technologies contribute to reducing resource waste and promoting environmentally responsible business models. Sustainable digital practices are becoming integral to long-term socio-economic development, as they not only enhance operational performance but also support broader societal goals such as environmental protection and social equity.

Moreover, the continuous evolution of digital technologies presents both opportunities and challenges for future research. Scholars and practitioners must examine the long-term socio-economic impacts of digital entrepreneurship and explore strategies to mitigate the risks associated with rapid technological change. Key research areas include the development of robust digital regulatory frameworks, the enhancement of cybersecurity measures, and the promotion of digital literacy among diverse population groups. Such studies are essential for ensuring that the benefits of digital transformation are equitably distributed and that the digital economy remains resilient in the face of emerging challenges.

In conclusion, digital transformation is a fundamental driver of change in electronic commerce and entrepreneurship. It redefines traditional business models, empowers new market entrants, and fosters an environment of continuous innovation. By addressing the inherent challenges through strategic investments in digital infrastructure, robust regulatory frameworks, and targeted educational initiatives, businesses and policymakers can unlock the full potential of digital

transformation. This, in turn, will lead to more resilient, inclusive, and sustainable economic development in the digital age.

References

1. Dyugovanets O. M., & Chernova I. V. (2023). Analysis of consumer behavior in the online environment and the impact of visual and textual elements on purchasing decisions. *Agrosvit*, 45–52.
2. Vamaliy Z. S., & Skrypnyk A. V. (2022). Development of electronic commerce in the conditions of digital economy. *Efficient Economy* (2).
3. Piatnychuk I. V. (2021). Digitalization as a factor of competitiveness of Ukrainian enterprises in the conditions of globalization. *Economic Journal of Lesya Ukrainka Eastern European National University*, 36–42.
4. Gryn V. A. (2020). Marketing tools of electronic commerce in the context of digitalization. *Marketing and Management of Innovations*, 145–154.
5. SendPulse. (2024). General Data Protection Regulation (GDPR) – implications for email marketing. URL: <https://sendpulse.ua/blog/gdpr>
6. Voznyak H. V. (2023). Institutional regulation of the digital economy: challenges and solutions. *Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine*, 17–22.

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЄС: ВИКЛИКИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*Лук'янова Владислава Ігорівна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

Електронна комерція стала ключовим інструментом цифрової економіки, формуючи нову парадигму споживання, торгівлі та ведення бізнесу. В умовах глобалізації та цифрової трансформації, зокрема на тлі пандемії COVID-19 та війни в Україні, саме онлайн-торгівля забезпечила безперервність доступу до товарів і послуг, відкривши нові можливості для бізнесів різного масштабу.

У світі електронна комерція зростає надзвичайно швидко. За прогнозами, глобальний обсяг продажів у сфері e-commerce сягне понад 7 трлн доларів США до 2025 року. Україна та ЄС демонструють активну динаміку у цьому напрямі, хоча і перебувають на різних етапах розвитку: в той час як у країнах ЄС ринок e-commerce досягнув зрілості, в Україні він усе ще розширюється, долаючи численні бар'єри.

Мета статті полягає в дослідженні розвитку електронної комерції в Україні та ЄС з урахуванням сучасних цифрових тенденцій, зростання мобільної торгівлі, поширення електронних платіжних інструментів, а також викликів і перспектив подальшої інтеграції України в європейський цифровий простір.

В Україні, за підсумками 2023 року, електронна комерція забезпечила понад 12% усього роздрібного товарообігу, а її обсяг перевищив 174 млрд грн [1]. Найбільшими онлайн-платформами залишаються Rozetka, Prom.ua, Epicentr, Allo та інші. Водночас дедалі більше підприємств малого бізнесу інтегруються до великих маркетплейсів або створюють власні інтернет-магазини.

Варто зазначити, що понад 70% онлайн-замовлень в Україні здійснюються зі смартфонів, що вказує на пріоритет мобільної комерції. За останні два роки в Україні спостерігається ріст на понад 20% щороку у кількості онлайн-оплат, а також значне збільшення довіри до електронних сервісів [1].

Одним із фундаментальних елементів успішного розвитку електронної комерції є наявність зручних, безпечних і доступних цифрових платіжних інструментів. Саме розвиток платіжної інфраструктури дозволяє здійснювати покупки онлайн швидко, зручно та без ризику. В Україні останніми роками значно зріс рівень використання безготівкових розрахунків: станом на кінець 2023 року понад 80% транзакцій у роздрібній торгівлі здійснювалися з використанням банківських карток або мобільних додатків, таких як Monobank, Приват24 тощо [1].

Розвиток цифрових гаманців, QR-платежів, Apple Pay, Google Pay та сервісів миттєвого переказу коштів (P2P) дозволив залучити до фінансової системи нові групи населення, включно з мешканцями сільських регіонів, молоддю та ВПО. Це сприяє фінансовій інклюзії, зменшенню тіньової економіки та підвищенню прозорості розрахунків.

У країнах ЄС електронні платежі становлять основну форму розрахунку в онлайн-торгівлі. За даними звіту Ecommerce Europe, понад 90% онлайн-замовлень у Західній Європі оплачуються картками або цифровими гаманцями [2]. Крім того, у країнах Скандинавії вже спостерігається повний відхід від готівки в багатьох сферах роздрібно́ї торгівлі.

Також важливим напрямком є впровадження єдиної системи цифрових платежів у межах ЄС (наприклад, ініціатива European Payments Initiative), що має на меті зменшити залежність від міжнародних платіжних систем і уніфікувати інтерфейси для бізнесу. Для України це може означати перспективу приєднання до загальноєвропейської платіжної інфраструктури, що спростить експорт товарів і послуг, пришвидшить транзакції та зменшить комісії.

На відміну від України, у Європейському Союзі електронна комерція вже давно є невіддільною частиною роздрібно́ї економіки. За даними *European Ecommerce Report 2023*, загальний обсяг e-commerce у ЄС склав 903 млрд євро, а більше 75% жителів ЄС регулярно здійснюють покупки онлайн [2]. Найбільші національні ринки – Німеччина, Франція та Іспанія – продовжують зростати навіть у вже сформованому конкурентному середовищі.

Незважаючи на позитивну динаміку, ринок електронної комерції в Україні стикається з низкою проблем. Серед основних – нерівномірний розвиток логістичної інфраструктури, особливо у східних і південних регіонах. Доставка товарів у прифронтові або віддалені населені пункти часто є складною або неможливою. Також існує обмежений доступ до якісного інтернет-зв'язку в сільській місцевості, що стримує цифрову інклюзію.

Ще однією проблемою є недостатня цифрова грамотність окремих категорій населення. Попри активну цифровізацію, лише близько 60% українських користувачів Інтернету комфортно здійснюють онлайн-покупки, тоді як у ЄС цей показник перевищує 80% [2].

Мобільна комерція продовжує стрімко зростати. У 2023 році понад 65% онлайн-продажів в Україні та майже 70% у країнах ЄС були здійснені через смартфони [2]. Це стимулює компанії адаптувати свої сайти під мобільні платформи, а також розробляти додатки зі зручним UX/UI-дизайном.

Штучний інтелект став основою для персоналізації електронної торгівлі. За даними *McKinsey*, використання AI в e-commerce дає змогу підвищити ефективність продажів на 15–25% завдяки системам рекомендацій,

динамічному ціноутворенню, передбаченню попиту та покращенню логістики [3].

Також зростає роль соціальної комерції – покупки через Instagram, TikTok або YouTube. У країнах ЄС понад 25% молодих споживачів віком до 30 років здійснюють покупки саме через соціальні мережі [2]. Цей тренд активно формується і в Україні, де блогери стають каналами прямого продажу.

Очікується, що у 2025–2027 роках обсяг e-commerce в Україні перевищить 300 млрд грн, а частка в структурі роздрібною торгівлі сягне 20–25% [1]. Ринок продовжить інтегруватися до європейського, зокрема завдяки участі у програмах EU4Digital, підтримці малого бізнесу та адаптації українського законодавства до норм ЄС.

Для країн ЄС ключовими напрямками залишаються сталий розвиток (зменшення екологічного впливу логістики), цифрова інклюзія (доступність для літніх людей, осіб з інвалідністю), а також розвиток єдиної цифрової ідентифікації для спрощення міжнародної торгівлі [2], [3].

Розвиток електронної комерції є невід’ємною складовою трансформації економіки України та країн Європейського Союзу. В Україні цей сектор поступово долає структурні обмеження і демонструє стабільне зростання. У ЄС e-commerce вже став повноцінною галуззю із глибокою інтеграцією в міжнародні логістичні та регуляторні мережі.

Спільними для обох регіонів є цифрові інновації, адаптація до нової споживчої поведінки, необхідність регулювання електронних транзакцій і захисту даних. Для України важливо не лише надолужити технологічне відставання, але й синхронізувати законодавчі й технічні рішення з європейськими стандартами, що дозволить зміцнити позиції українського бізнесу в міжнародному цифровому просторі.

Список використаних джерел

1. EVO Company. E-commerce in Ukraine 2023: статистика та тренди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://blog.evo.company/ecommerce-in-ukraine-2023> (дата звернення: 10.04.2025).
2. Ecommerce Europe. European Ecommerce Report 2023 [Electronic resource]. – URL: <https://ecommerce-europe.eu/reports/european-ecommerce-report-2023/> (дата звернення: 10.04.2025).
3. McKinsey & Company. How personalization is transforming e-commerce in Europe [Electronic resource]. – URL: <https://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/ecommerce-personalization-europe> (дата звернення: 10.04.2025).

ЦИФРОВІ ВАЛЮТИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

*Гриценко Лариса Леонідівна,
д.е.н., професор,
Сумський державний університет, м. Суми
Сорока Катерина Миколаївна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми
Чванкіна Юлія Романівна,
учень,
КЗ СМР Лицей № 33, м. Суми*

Сучасні платіжні системи є невід'ємною складовою фінансової інфраструктури, виконуючи ключову функцію забезпечення безперервності, надійності та ефективності руху грошових потоків як у межах національних економік, так і в рамках глобалізованого фінансового простору. Під впливом динамічного розвитку фінансових технологій (FinTech), цифровізації економіки та зростання попиту на інноваційні платіжні рішення, зазначені системи зазнають суттєвої структурної трансформації. У таких умовах особливої актуальності набуває вивчення процесів упровадження цифрових валют центральних банків (CBDC), що розглядаються як потенційно системоутворювальний інструмент майбутньої архітектури грошово-кредитної системи. У цьому контексті наукове осмислення природи та наслідків інтеграції CBDC є важливою передумовою для розроблення ефективної макроекономічної політики, спрямованої на зміцнення фінансової стабільності, підвищення гнучкості монетарного регулювання та забезпечення адаптивності національної банківської системи до викликів цифрової епохи.

У науковій публікації Болдуєвої О., Горбунової А. та Кусакової Ю. представлено комплексне дослідження процесів цифрової трансформації платіжних систем у контексті глобалізації фінансової інфраструктури [3]. Авторки акцентують увагу на ключових фінансово-технологічних інноваціях, зокрема блокчейн-технологіях, криптовалют, мобільних платформах і концепції відкритого банкінгу, що формують нову архітектуру банківських послуг. У межах дослідження обмежено розкрито вплив CBDC як окремого, чинника на інші соціально-економічні сфери. Подальше наукове осмислення цього вектора, зокрема аналіз впливу е-валют на макроекономічну стабільність, ефективність монетарної політики та трансформацію функціональних моделей банківської діяльності, становить перспективний напрям, що обумовив вибір тематики нашого дослідження.

У цьому контексті особливого значення набуває концепція впровадження е-гривні – цифрової валюти, емітованої Національним банком України. Е-гривня розглядається як перспективний інструмент для підвищення прозорості публічних фінансів, оптимізації грошово-кредитної політики, а також зниження рівня тіньової економіки. Цифрові валюти центральних банків мають потенціал посилити макроекономічну стабільність завдяки централізованому регулюванню грошової маси та підвищенню ефективності трансмісійного механізму монетарної політики. Згідно з даними Atlantic Council станом на кінець 2024 року понад 130 країн і валютних союзів, які разом формують приблизно 98% світового валового внутрішнього продукту, здійснюють дослідження щодо впровадження CBDC. Із них 66 перебувають на завершальних етапах реалізації, включаючи стадії розробки, тестування або безпосереднього впровадження [1].

Три країни – Багамські Острови, Ямайка та Нігерія – вже повністю інтегрували CBDC у свої фінансові системи. Інші, такі як Китай, Бразилія та Європейський Союз, знаходяться на стадії активного тестування або підготовки до впровадження [1].

CBDC розглядаються як інструмент підвищення фінансової інклюзії, зменшення вартості фінансових послуг та модернізації платіжної інфраструктури. Їхнє впровадження може стати ключовим чинником трансформації глобальної фінансової системи в умовах цифровізації.

На сьогодні НБУ розглядає кілька сценаріїв використання е-гривні:

1. Для повсякденних безготівкових платежів, з можливістю створення «програмованих» грошей (наприклад, коштів, які можна витратити лише на певні цілі).
2. У сфері віртуальних активів, що дозволить легше інтегрувати цифрові фінанси.
3. Для транскордонних платежів, що може полегшити міжнародні розрахунки.

Проект впровадження цифрової валюти офіційно стартував у вересні 2021 року, а вже у 2022 році НБУ зареєстрував відповідну торговельну марку. Це свідчить про серйозні наміри держави вивести національну валюту на новий технологічний рівень [2].

Запровадження е-гривні супроводжується комплексом структурних викликів, серед яких ключове значення мають потреба в оновленні нормативно-правової бази, модернізація наявної фінансово-технологічної інфраструктури та забезпечення належного рівня суспільної довіри з боку як населення, так і бізнес-спільноти. Проведення всебічного аналізу переваг, ризиків і можливих наслідків запровадження цифрової валюти центрального банку для різних груп економічних агентів дозволяє окреслити ключові економічні, технологічні та соціальні аспекти функціонування даного

інструменту в національному контексті (Таблиця 1). Така аналітична основа є критично важливою для формування виваженої державної політики та ефективної стратегії впровадження е-гривні, яка б відповідала викликам цифрової трансформації та забезпечувала системну інтеграцію нової форми грошей у фінансову екосистему України.

Таблиця 1 – Комплексний вплив цифрової валюти центрального банку на соціально-економічні сфери

Аспект	Переваги	Виклики	Вплив на суб'єктів
Фінансова прозорість	Боротьба з тіньовою економікою, податковий контроль	Захист персональних даних	Підвищення підзвітності бізнесу, контроль обігу грошей
Технології	Зниження витрат, швидкі й безпечні розрахунки	Вимоги до кібербезпеки та інфраструктури	Розвиток фінтеху, модернізація банків і бізнесу
Фінансова інклюзія	Доступність для населення, зокрема в регіонах	Необхідність цифрової грамотності	Покращення доступу до фінпослуг
Монетарна політика	Інструмент стабілізації інфляції й грошового обігу	Оновлення регуляторних підходів	Посилення ролі центробанку в кризових умовах
Банківський сектор	Стимул для інновацій, нові формати співпраці	Потенційне скорочення обсягу депозитів, ризики ліквідності	Зміна ролей банків, адаптація бізнес-моделей
Бізнес і споживачі	Зручність, швидкість, нижчі витрати, автоматизація	Побоювання контролю, потреба адаптації	Підвищення ефективності й досвіду, потреба захисту приватності

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Проаналізувавши основні аспекти впровадження е-гривні та їх вплив на суб'єктів ринку, можна відзначити, що найбільші переваги очікуються в площині фінансової прозорості, технологічної модернізації та посилення грошово-кредитної політики. Зокрема, е-гривня сприятиме зменшенню

масштабів тіньової економіки, розвитку фінтех-сектору та підвищенню ефективності монетарного регулювання. Водночас серед ключових викликів домінують потреба в гарантуванні кібербезпеки, оновленні нормативно-правової бази та забезпеченні цифрової інклюзії. Найбільший вплив е-гривні, спостерігатиметься на банківський сектор, бізнес-структури та споживачів, які вимушені будуть адаптуватися до нових платіжних форматів та умов функціонування в цифровому середовищі.

Впровадження е-гривні має як значні переваги, так і серйозні виклики. Серед основних позитивних ефектів – зростання прозорості фінансових операцій, зміцнення монетарного контролю, зниження витрат на обіг готівки та розширення доступу до фінансових послуг. Водночас, реалізація цього проєкту потребує надійної технічної інфраструктури, високого рівня кібербезпеки та обережного регулювання, щоб уникнути дестабілізації банківської системи.

Вплив на суб'єктів ринку є неоднозначним: банки можуть втратити частину клієнтів, але водночас отримають імпульс до розвитку нових послуг; для бізнесу – це можливість оптимізувати платежі; для населення – зручність, яка має бути збалансована із захистом приватності.

Таким чином, цифрові валюти центральних банків, зокрема е-гривня, становлять перспективний інструмент модернізації фінансової системи, здатний сприяти її структурному оновленню. Їхнє запровадження відкриває нові можливості для посилення прозорості фінансових потоків, підвищення ефективності монетарної політики, розширення фінансової інклюзії та цифровізації платіжної інфраструктури. Разом із цим, реалізація потенціалу цифрових валют потребує належного нормативно-правового забезпечення, технічної готовності інфраструктури та формування високого рівня довіри з боку суспільства. За умов комплексного та стратегічно виваженого підходу CBDC здатні стати важливим рушієм трансформаційних змін у фінансовій сфері держави.

Список використаних джерел

1. Central bank digital currency tracker. (б. д.). Atlantic Council. <https://www.atlanticcouncil.org/cbdctracker/>
2. Національний банк України. (2019, 4 червня). Національний банк продовжить вивчати можливість випуску власної цифрової валюти – е-гривні. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalnyi-bank-prodovjit-vivchati-mojlivist-vipusku-vlasnoyi-tsifrovoyi-valyuti--e-grivni>
3. Болдуева Оксана, Горбунова Анна, Кусакова Юлія. (б. д.). Цифрова трансформація платіжних систем і роль банків у глобалізації фінансової інфраструктури | Економіка та суспільство. Головна. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5144>

ВПЛИВ ОНЛАЙН-БАНКІНГУ НА ЦИФРОВУ ПЕРЕБУДОВУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ: ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

*Бардакова Віра Володимирівна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

Наразі цифровізація банківської галузі вже спричинила значні зміни в суспільстві, такі як розвиток інтернет- та мобільного банкінгу, спрощення обміну документами та ідентифікації клієнтів. Сучасні трансформаційні тренди, цифровізація економіки, мають значний вплив на ландшафт банківського сектору. Одним із драйверів поширення використання інноваційних досягнень у сфері банківської справи стала пандемія COVID-19, зокрема збільшилася частка онлайн-платежів та кількість клієнтів, які стали користувачами мобільних додатків [1]. Зважаючи на стрімкість цих перетворень, постає нагальна потреба у глибокому аналізі їх впливу на подальший розвиток та конкурентоздатність фінансового сектору.

Одним із ключових чинників цифрової трансформації фінансового сектору є рівень поширеності онлайн-банкінгу, який слугує основою для впровадження інноваційних моделей, зокрема відкритого банкінгу. Саме цей аспект наочно відображено на Рисунку 1, де порівнюються показники проникнення онлайн-банкінгу в Україні та інших країнах світу.

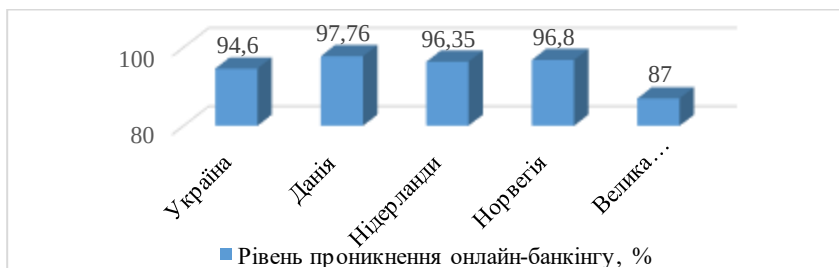

Рисунок 1 – Рівень проникнення онлайн-банкінгу у світі у 2024 році
Джерело: побудовано автором на основі [3,4]

Представлений Рисунок 1 демонструє рівень проникнення онлайн-банкінгу в окремих країнах світу у 2024 році. Найвищі показники спостерігаються в усіх наведених країнах, окрім Великої Британії, яка демонструє дещо нижчий рівень проникнення онлайн-банкінгу, що становить 87%. Така тенденція свідчить про деяку прогалину в цифровій трансформації банківської системи, яку можна пояснити недовірою до онлайн-сервісів, кіберзагрозами та нестабільністю Інтернету в деяких регіонах. При цьому високі показники в зазначених країнах

свідчать про значну інтеграцію онлайн-каналів у надання банківських послуг та високий рівень прийняття цифрових технологій населенням.

Для збільшення зручності та доступності банківських послуг для українських користувачів доцільним буде скористатися досвідом іноземних країн та ввести програму відкритого банкінгу, яка вже є законною у Великобританії та знаходиться на етапі розроблення у Гонконзі, США, Канаді, Японії, Австралії та Новій Зеландії. Така система передбачає «структурований і відкритий обмін даними між надавачами банківських послуг технологічним оператором платіжних послуг через прикладні програмні інтерфейси» [2]. У такий спосіб збільшиться зручність для користувачів – керувати власними грошовими коштами різних банків в одному мобільному додатку.

Таким чином, аналіз представлених даних підтверджує значний вплив інтернет-банкінгу на цифрову трансформацію фінансового сектору. Високий рівень інтернет-банкінгу в Україні, Данії, Нідерландах та Норвегії демонструє успішність впровадження цифрових технологій у банківський сектор на цьому рівні. Водночас, досвід Великої Британії та тенденція розвитку відкритого банкінгу в інших розвинених країнах показують подальші перспективи трансформації фінансового сектору шляхом інтеграції інноваційних підходів та покращення можливостей онлайн-взаємодії між банками та клієнтами. Впровадження новаторських технологій, таких як відкритий банкінг, дасть змогу забезпечити ширший доступ до банківських послуг, збільшити клієнтську довіру та ефективність управління фінансами населення. Досвід передових країн демонструє доцільність переходу до інтегрованих цифрових платформ, що поєднують сервіси різних фінансових установ в одному просторі.

Список використаних джерел

1. Алексеєнко І., & Геріч Д. (2024). Вплив цифровізації на управління конкурентоспроможністю банків України. *Економіка та суспільство*, (67). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-147>
2. Гасій О., Скорба О., & Рошко Н. (2024). Вплив інтернет-банкінгу та мобільних додатків на зручність та доступність банківських послуг для клієнтів в Україні. *Економіка та суспільство*, (59). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-100>
3. НБУ. (б. д.). Новини банківської системи та економіки України. <https://aub.org.ua/en/press-center-en/financial-sector-news/15092-94-6protsent-operatsii-z-kartkamy-u-2024-rotsi-buly-bezhotivkovymy-nbu-2>
4. *Europe: online banking penetration by country 2024* | Statista. (б. д.). Statista. <https://www.statista.com/statistics/222286/online-banking-penetration-in-leading-european-countries/>

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА АНАЛІЗ АКТИВІВ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Дехтяр Надія Анатоліївна,

к.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

Сорокіна Ірина Павлівна,

студент,

Сумський державний університет, м. Суми

У сучасних умовах цифрової трансформації підприємницького середовища особливого значення набуває впровадження інноваційних технологій у сферу управління фінансами та ресурсами підприємства. Однією з ключових складових фінансово-господарської діяльності є активи, від раціонального використання яких залежить не лише поточна ефективність, а й довгострокова стабільність підприємства. У зв'язку з цим важливим напрямом такої трансформації є застосування цифрових рішень у процесі аналізу активів та оцінювання ефективності їх використання.

Цифрові технології значною мірою змінюють підходи до збору, обробки та інтерпретації інформації щодо активів підприємства. Їхнє впровадження дозволяє: підвищити якість аналітичних оцінок; автоматизувати процеси обліку та звітності; прискорити прийняття управлінських рішень; забезпечити інтеграцію інформації в реальному часі та відкривають нові можливості для прогнозування ефективності використання активів [1]. Від точності такого аналізу залежить здатність підприємства адаптуватися до ринкових змін, ефективно розподіляти ресурси й забезпечувати конкурентні переваги.

Види цифрових технологій, які застосовуються в процесі аналізу активів підприємства та їх характеристика наведені в таблиці 1.

Таблиця 1 – Цифрові інструменти та їх вплив на аналіз активів підприємства

Цифровий інструмент	Характеристика
Автоматизація обліку та звітності	Системи ERP (наприклад, SAP, Oracle, 1C) інтегрують дані про активи в реальному часі, зменшуючи ризик помилок і прискорюючи обробку аналітичної інформації
Інтелектуальний аналіз (Business Intelligence)	Використання аналітичних платформ (Power BI, Tableau) дає змогу створювати динамічні візуалізації структури активів, виявляти тренди, аномалії та приховані залежності

Продовження Таблиці 1

Цифровий інструмент	Характеристика
Big Data та штучний інтелект (AI)	Допомагають аналізувати великі обсяги фінансової та операційної інформації, прогнозувати ефективність активів на основі історичних і ринкових даних
Інтернет речей (IoT)	У виробничих компаніях датчики на обладнанні передають дані про технічний стан основних засобів, що дозволяє приймати рішення щодо оптимального використання або заміни активів
Хмарні технології	Забезпечують зручний і безпечний доступ до інформації про активи з будь-якої точки світу, що є особливо актуальним для розгалужених підприємств або в умовах віддаленої роботи.
Блокчейн	Використовується для прозорого й незмінного обліку прав власності, особливо для нематеріальних активів та інтелектуальної власності

Джерело: побудовано авторами на основі [2, 3]

Отже, застосування цифрових технологій не тільки удосконалює традиційні методи аналізу активів, а й формує нову якість управлінських рішень, дозволяючи підприємствам підвищувати ефективність використання ресурсів, мінімізувати витрати та швидше адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі.

Варто зауважити, що здійснення аналізу активів за допомогою цифрових технологій передбачає декілька етапів.

Перший етап – збір даних (Data Collection). За допомогою IoT-датчиків, RFID-міток, SCADA-систем і дронів (на великих об'єктах) відбувається фіксація технічного стану обладнання, тривалості його використання, рівня енергоспоживання, геолокації тощо.

Другий етап – централізація інформації (Data Integration). Застосування ERP-систем (наприклад, SAP, 1C: Підприємство) та хмарних сервісів дозволяє об'єднати зібрані дані в єдиному цифровому середовищі. Це забезпечує централізований облік активів і контроль за їхнім переміщенням у реальному часі.

Третій етап – обробка й аналіз даних (Data Analytics). Із використанням Big Data-аналітики та BI-систем (Power BI, Tableau, QlikView) можна: визначити активи з низьким рівнем ефективності; виявити ознаки зношування або перевантаження; здійснити порівняльний аналіз із нормативними показниками або попередніми періодами.

Четвертий етап передбачає візуалізацію активів (Asset Visualization). Застосування 3D-моделей і цифрових двійників (Digital Twins) надає можливість створювати віртуальні копії активів для наочного відображення їхнього стану та поведінки в різних умовах.

П'ятий етап – прогнозування (Predictive Analytics / AI). Алгоритми машинного навчання та Python-бібліотеки (зокрема, scikit-learn, TensorFlow) використовуються для прогнозування: можливих термінів вибуття активів; потреби в технічному обслуговуванні; змін у вартості або ефективності активів.

Шостий етап – прийняття управлінських рішень. На основі проведеної аналітики ухвалюються рішення щодо: оптимізації обсягу та структури активів; їх ремонту, модернізації або списання; впровадження ефективної стратегії управління активами з метою підвищення їх рентабельності.

Завдяки впровадженню таких рішень підприємство отримує змогу не лише оперативно реагувати на зміни у стані активів, а й стратегічно планувати їх використання з урахуванням показників ефективності – обіговості, рентабельності, фондовіддачі тощо.

Таким чином, цифровізація є потужним каталізатором підвищення ефективності використання активів, сприяючи зростанню економічної результативності підприємства, зменшенню ризиків та посиленню конкурентних позицій на ринку.

Список використаних джерел

1. Гуцайлюк З. В., Шарапов О. М. (2021). Фінансовий облік: теорія і практика : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 352 с.
2. International Federation of Accountants (IFAC). (2021). Трансформація бухгалтерського обліку у цифрову епоху [Електронний ресурс] : аналітична доповідь. URL: <https://www.ifac.org>.
3. Bhimani A., Willcocks L. (2020). Digitization, 'Big Data' and the transformation of accounting information. Accounting and Business Research. Vol. 50, №5. P. 1–24. DOI: <https://doi.org/10.1080/00014788.2020.1819835>.

ПОПУЛЯРНІСТЬ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У БІЗНЕС-КОМУНІКАЦІЯХ: РЕЗУЛЬТАТИ GOOGLE TRENDS-АНАЛІЗУ

*Захаркіна Людмила Сергіївна,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми
Невесенко Богдан Сергійович,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

Популярність цифрових інструментів у бізнес-комунікаціях є важливим показником, що відображає сучасні тенденції взаємодії підприємств із цільовими аудиторіями [1].

Мета даного дослідження – визначити ключові тенденції популярності цифрових інструментів, що використовуються у бізнес-комунікаціях, шляхом аналізу даних Google Trends, а також сформулювати висновки щодо їх актуальності для сучасних підприємств.

Методика дослідження. У межах дослідження було обрано ключові запити для аналізу: «Social media marketing», «Email marketing», «Chatbots», «Push notifications» та «Video marketing». Вибір цих запитів зумовлений тим, що вони репрезентують найбільш поширені на сьогодні цифрові інструменти, які використовуються у бізнес-комунікаціях для взаємодії з аудиторіями. Соціальні мережі (social media) є основним каналом комунікації з молодіжною аудиторією та споживачами; email-маркетинг зберігає провідні позиції у B2B-секторі та для взаємодії з лояльними клієнтами; чат-боти (chatbots) демонструють швидкий розвиток завдяки автоматизації service та персоналізованим комунікаціям; push-сповіщення (push notifications) є важливим інструментом у мобільних додатках та вебсервісах; відеомаркетинг (video marketing) – це тенденція останніх років, пов'язана зі зростанням популярності платформ: YouTube, TikTok, Instagram Reels, Facebook Reels.

Для проведення дослідження використано сервіс Google Trends, який дозволяє аналізувати динаміку популярності пошукових запитів серед користувачів Google. Було застосовано налаштування для порівняння за останні 5 років (04.04.2020 – 04.04.2025 рр.), щоб виявити довгострокові тенденції та забезпечити репрезентативність вибірки даних. Аналіз проводився як у світовому масштабі, так і окремо для України, щоб простежити як глобальні, так і локальні особливості розвитку цифрових інструментів які використовуються у бізнес-комунікаціях.

Важливо зазначити, що пошукові запити вводилися англійською мовою як для світової вибірки, так і для України. Це пояснюється тим, що: 1) більшість професійних термінів у сфері цифрового маркетингу та комунікацій на

міжнародному рівні усталені саме в англomовному варіанті й активно використовуються навіть у неанглomовних країнах; 2) англomовні запити у Google Trends охоплюють ширшу аудиторію, оскільки українські користувачі також часто шукають інформацію, використовуючи англійські терміни (наприклад, під час навчання, роботи з міжнародними платформами тощо); 3) це забезпечує можливість порівняння даних між країнами без спотворення результатів через різницю в мовних варіантах.

Зібрані дані були проаналізовані шляхом побудови графічних трендів та порівняння показників між глобальними й українськими вибірками. Отримані результати стали основою для формулювання висновків.

Результати. Як видно з графіка на Рисунку 1, найбільший і стабільний інтерес у глобальному масштабі демонструють соціальні мережі (синя лінія) та email-маркетинг (червона лінія), тоді як чат-боти (жовта лінія) та відеомаркетинг (фіолетова лінія) мають значно нижчі показники, але поступово набирають популярності. При цьому push-сповіщення (зелена лінія) залишаються на стабільно низькому рівні без помітного зростання. В останній рік особливо виразний ріст спостерігається саме для соціальних мереж та email-маркетингу, що відображає загальну тенденцію до активної цифровізації бізнес-комунікацій через найефективніші й найбільш поширені канали.

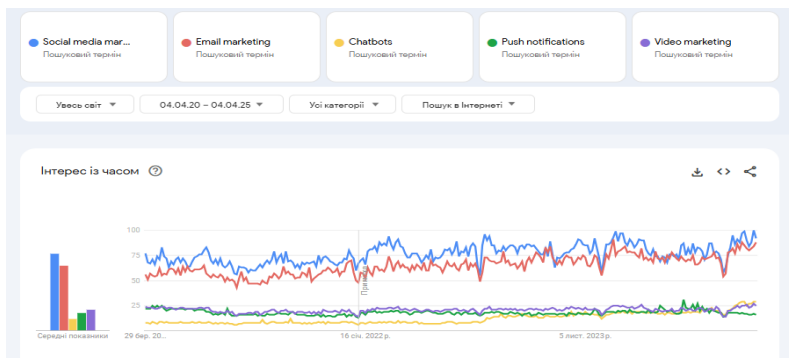

Рисунок 1 – Світові тенденції популярності цифрових комунікаційних інструментів, 04.04.2020 – 04.04.2025 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [2]

Графік на рисунку 2 показує аналогічні дані для України. Але тут спостерігається значно вища волатильність запитів, особливо для соціальних мереж і email-маркетингу, що можна пояснити впливом зовнішніх факторів (зокрема воєнного стану та економічної нестабільності). Водночас популярність таких інструментів, як чат-боти, push-сповіщення й

відеомаркетинг, залишається досить низькою, але демонструє окремі пікові сплески, що свідчить про зацікавленість бізнесу в цих формах взаємодії.

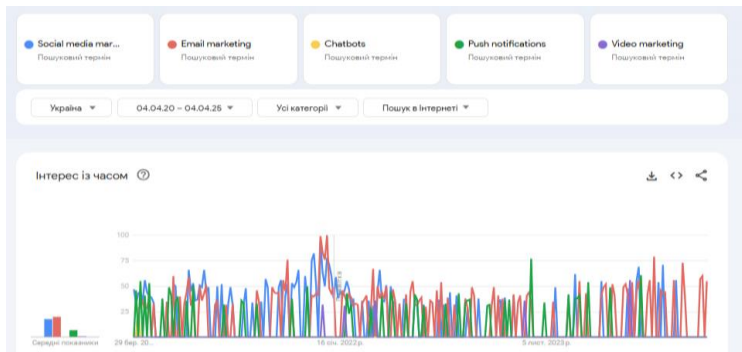

Рисунок 2 – Тенденції популярності цифрових комунікаційних інструментів в Україні 04.04.2020 – 04.04.2025 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [2]

Висновки. Отримані результати свідчать, що на глобальному рівні основними каналами цифрової бізнес-комунікації залишаються соціальні мережі та email-маркетинг, тоді як чат-боти та відеомаркетинг демонструють поступове зростання, а популярність push-сповіщення залишається низькою або навіть зменшується. В Україні спостерігається схожа картина, але з вищою нестабільністю, що обумовлено локальними факторами. Це свідчить, що підприємствам як на глобальному ринку, так і на ринку України доцільно робити акцент на найбільш затребуваних каналах, таких як соціальні мережі та email-маркетинг, а також уважно оцінювати доцільність впровадження інших цифрових інструментів, орієнтуючись на їхню актуальність, ефективність та потреби цільової аудиторії.

Подальші дослідження будуть спрямовані на глибше вивчення чинників, що впливають на динаміку популярності цифрових інструментів на різних ринках для різних підприємств за напрямом діяльності. Це допоможе розробити практичні рекомендації для комунікаційної політики, адаптованої до ринкових умов і типу діяльності підприємств.

Список використаних джерел

1. Божидай І. І., Гіржева О. М., Міненко С. І., Хлопоніна-Гнатенко О. І., & Семенякін С. С. (2024). Теоретичні засади комунікативної політики підприємства. *Актуальні питання економічних наук*, (6). <https://doi.org/10.5281/zenodo.14681195>
2. Google Trends. (2025). Retrieved April 4, 2025, from <https://trends.google.com/>

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: ОГЛЯД СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ТА НАПРЯМКИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

*Кобичев Володимир В'ячеславович,
аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми*

Воєнний стан в Україні створив безпрецедентні виклики для підприємницької діяльності. Зруйновані логістичні ланцюги, дефіцит робочої сили, порушення енергопостачання, невизначеність щодо попиту та доступу до фінансових ресурсів – усе це потребує нових підходів до управління фінансами. У таких умовах традиційні методи фінансового планування втрачають ефективність, а цифрові інструменти набувають критичного значення як засіб адаптації та оперативного реагування.

Серед ключових напрямків досліджень у галузі цифрового фінансового планування можна виділити наступні:

1. Інтеграція хмарних CRM та облікових систем, що значно підвищує гнучкість фінансового управління. Це підтверджують Здір В. А., Ткаченко А. А., Бразілій Н. М. [1, с. 59], які підкреслюють важливість оперативного обміну між бухгалтерськими та управлінськими підсистемами.

2. Ефективне застосування цифрових інструментів у кризовий період в аграрному секторі. Зокрема, Халатур С. М., Масюк Ю. В., Бреславець С. С. [2, с. 287] наводять кейси автоматизованого контролю витрат та адаптивного бюджетування на основі погодних ризиків і ринкової волатильності.

3. Впровадження в цифрові інструменти рівня невизначеності середовища, в якому функціонує бізнес. Такий акцент робить Корнівська В. О. [3, с. 29], зазначаючи, що застосування готових рішень без врахування специфіки воєнного періоду може мати обмежену ефективність.

4. Методологія кореляційно-регресійного аналізу, що застосовується для оцінки цифрової сили економіки на макрорівні. Kraus K. et al. [4, с. 186] пропонують кількісне ранжування індикаторів на основі групування за регіональними та галузевими ознаками.

5. Підтримка ділової активності у регіонах із пошкодженою інфраструктурою. Це питання розглядають у дослідженні Tyshchenko V. et al. [5, с. 53], де аналізується досвід цифрового дублювання бізнес-процесів у територіях з частковим доступом до базових ресурсів.

У згаданих роботах запропоновано низку моделей прогнозування, однак вони здебільшого орієнтовані на середньо- та довгостроковий горизонт планування. Це не відповідає потребам воєнного періоду, де ключовим є

короткострокове планування (1–3 місяці), адаптоване до частих змін умов господарювання.

Кластерний підхід до оцінки цифрового потенціалу, запропонований у дослідженні Kraus K. et al. [4, с. 186], дозволяє структурувати дані на макрорівні. Однак така модель не враховує динамічні ризики операційної діяльності, як-от проблеми з постачанням матеріалів чи втрата каналів реалізації продукції. Модель не пристосована до швидкої переорієнтації рішень у відповідь на зовнішні шоки, зокрема перебої з електроенергією на рівні підприємства.

У публікації Халатур С. М., Масюк Ю. В., Бреславця С. С. [2, с. 288] запропоновано структуру гнучкого бюджету для аграрного бізнесу. Модель передбачає оновлення cash-flow за сезонністю, однак вона не враховує інституційні ризики: мобілізаційні втрати, втрату доступу до полів або зупинку реалізації через блокування ринків.

Хмарні зв'язки облікових і CRM-систем, які аналізують Здір В. А., Ткаченко А. А., Бразілій Н. М. [1, с. 60], створюють ефективне середовище для контролю фінансових потоків у спокійний період. Проте така система не включає функції автоматичного сценарного реагування на зовнішні потрясіння, що знижує її адаптивність у кризових умовах.

Існуючі підходи до цифрового фінансового планування майже не адаптовані до умов непередбачуваної динаміки, що характерна для воєнного часу. Зокрема, відсутні прикладні моделі з гнучкою логікою cash-flow, динамічними сценаріями на основі оперативних даних, функціоналом автооновлення прогнозів у середовищах типу Power BI або Google Looker Studio.

Доцільно розвивати такі напрями щодо подальшого розвитку цифрового фінансового планування:

- розробка цифрових моделей з коротким циклом прогнозування та адаптивним горизонтальним бюджетуванням;
- побудова інтерактивних фінансових панелей на основі Looker Studio або Python, з можливістю оновлення щоденних cash-flow за допомогою API;
- створення систем сценарного аналізу з прив'язкою до індикаторів ризику (доступність логістики, енергетичні обмеження, мобілізація персоналу);
- аналіз практик українських SME, які вже адаптували прості цифрові інструменти: наприклад, динамічні таблиці в Google Sheets з підключенням до CRM. Один із кейсів – компанія з меблевої галузі decorpaneli на Сумщині, яка використовує зв'язку KeyCRM та Google Sheets для щотижневого перегляду cash-flow, прогнозування обігових коштів та динамічного перегляду планів закупок матеріалів.

Цифрове фінансове планування в умовах воєнного часу виступає не лише інструментом підтримки стабільності, а й ключовим чинником виживання підприємств. Попри позитивні зрушення в науковій літературі, наявні підходи залишаються фрагментарними. Необхідні міждисциплінарні дослідження, що поєднують фінанси, цифрові технології та кризовий менеджмент для створення адаптивних прикладних рішень, орієнтованих на оперативну стабілізацію діяльності.

Список використаних джерел

1. Здір В. А., Ткаченко А. А., Бразілій Н. М. (2024). Роль цифрових технологій для ефективного фінансово-облікового управління суб'єктів господарювання. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління, (11). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-09-02>
2. Халатур С. М., Масюк Ю. В., Бреславець С. С. (2024). Цифрова складова фінансового планування діяльності аграріїв як інструмент зменшення впливу нестабільних умов господарювання. Економіка та суспільство, (65). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-133>
3. Корнівська В. О. (2022). The role played by the digital transformation of Ukraine's financial sector in the context of post-war reconstruction: Opportunities and risks. *Business Inform*, (8), 27–35. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-8-27-35>
4. Kraus K., Kraus N. and Marchenko O. (2024). Forecasting the innovative and digital strength of Ukraine's economy on the basis of correlation-regression analysis. *Baltic Journal of Economic Studies*, 10(3), 180–192. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-3-180-192>
5. Tyshchenko V., Bielousov Y., Yemets V., Borodenko T. and Beder D. (2024). The impact of digital transformation on the development of post-war regions of Ukraine. *Amazonia Investiga*, 13(81), 51–59. <https://doi.org/10.34069/AI/2024.81.09.6>

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА МАШИННЕ НАВЧАННЯ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ: ПЕРЕВАГИ, ВИКЛИКИ, ПРАКТИЧНІ ЗАСТОСУВАННЯ

*Воробйов Олександр Русланович,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

У ХХІ столітті фінансова галузь переживає одну з наймасштабніших трансформацій у своїй історії. Впровадження цифрових технологій, зокрема штучного інтелекту (AI) та машинного навчання (ML), кардинально змінює підходи до обробки інформації, взаємодії з клієнтами та управління ризиками. Якщо раніше прийняття рішень у фінансах базувалося на жорстких правилах і обмежених даних, то сьогодні AI дозволяє будувати гнучкі, адаптивні системи, які здатні прогнозувати поведінку ринку, аналізувати тисячі змінних і автоматизувати складні процеси.

Машинне навчання, як підрозділ AI, базується на здатності систем самостійно навчатися з даних. Це дозволяє фінансовим організаціям виявляти закономірності в поведінці клієнтів, реагувати на нові загрози в реальному часі та формувати персоналізовані пропозиції. Такий підхід вже не є футуристичним – він активно застосовується найбільшими банками, платіжними системами, страховими компаніями та фінтех-стартапами у всьому світі [1].

Три найбільш поширені напрями використання AI у фінансах: AI-моделі кредитного скорингу та оцінки ризиків, чатботи та віртуальні фінансові асистенти, а також системи для виявлення шахрайства на основі ML. Також проаналізовано переваги таких рішень та потенційні ризики, які слід враховувати при їх впровадженні.

Метою дослідження є аналіз переваг, викликів та практичного застосування ШІ та машинного навчання у фінансовій сфері

Кредитний скоринг – це система оцінки кредитоспроможності особи або компанії за допомогою числових балів, яка базується на аналізі різних фінансових та кредитних факторів з метою передбачення ймовірності вчасного погашення кредиту чи виплати фінансових зобов'язань.

AI-системи відкривають нові горизонти в цій сфері. Алгоритми машинного навчання здатні аналізувати не тільки традиційні фінансові показники, а й нетипові джерела інформації: поведінку користувача в мобільному додатку, дані з соціальних мереж, історію покупок, геолокацію та інші цифрові сліди. Це дозволяє створювати більш точні та динамічні моделі оцінки ризику.

Наприклад, компанія Upstart застосовує AI для розширення доступу до кредитування. Її модель враховує понад 1600 параметрів, включаючи освіту, професію, стабільність зайнятості та інші змінні. В результаті кредитні

рішення приймаються точніше й швидше, а відсоток дефолтів зменшується [2].

Проте важливо пам'ятати про ризики. Такі системи можуть неусвідомлено відтворювати упередження, що існують у навчальних даних, наприклад – дискримінацію за ознакою віку, статі чи соціального статусу. Крім того, складність моделей ускладнює пояснення рішень (т. зв. «проблема чорної скриньки»), що може суперечити нормам фінансового регулювання.

Іншим яскравим прикладом інтеграції AI у фінанси є розробка чатботів і голосових асистентів, які забезпечують зручну, швидку та доступну комунікацію між банком і клієнтом. Такі інструменти вже стали стандартом у багатьох установах. Вони відповідають на запити, проводять транзакції, аналізують витрати, дають поради щодо заощаджень та інвестицій.

Застосування NLP (Natural Language Processing – обробка природної мови) дозволяє боту розуміти звернення клієнта у природній формі, навіть з помилками або нестандартною граматикою. Наприклад, чатбот Eгіса від Bank of America може виконувати понад 30 різних функцій – від перевірки балансу до рекомендацій щодо оптимізації витрат.

Переваги чатботів очевидні:

- цілодобове обслуговування без залучення операторів;
- зниження витрат на підтримку;
- швидка відповідь навіть у години пікового навантаження.

Проте недоліки також існують. Недостатньо навчений бот може не розпізнати запит або дати некоректну відповідь. У випадках, коли потрібна емоційна чутливість або глибоке розуміння контексту, людська взаємодія незамінна. Також важливим аспектом залишається захист персональних даних – особливо при обробці фінансової інформації.

Фінансові установи щороку втрачають мільярди доларів через шахрайство. Традиційні системи захисту базуються на фіксованих правилах (наприклад, «блокувати транзакцію понад 1000 грн уночі з іншої країни»), але шахраї швидко адаптуються до таких обмежень. Саме тут AI і ML демонструють свою ефективність [3].

Алгоритми аналізу аномалій можуть вивчати нормальну поведінку користувача і виявляти навіть найменші відхилення в режимі реального часу. Якщо транзакція не схожа на попередні – наприклад, здійснена з нової IP-адреси, у незвичний час або на нетипову суму – система може автоматично запросити додаткову верифікацію або призупинити операцію.

Компанія Darktrace використовує концепцію «антигену», яка дозволяє штучному інтелекту самостійно виявляти та адаптуватися до нових схем шахрайства, навіть якщо їх ще не було в базі даних. Такий підхід допомагає боротися з «нульовими днями» – ситуаціями, коли схема шахрайства з'явилася вперше.

Однак подібні системи мають і побічні ефекти: вони можуть іноді позначати легальні транзакції як підозрілі, що викликає незадоволення клієнтів. Також алгоритми потребують постійного оновлення, інакше їх ефективність знижується.

Впровадження штучного інтелекту та машинного навчання у фінансову галузь відкриває нові можливості як для установ, так і для споживачів. З одного боку, ці технології дозволяють банкам скоротити витрати, оптимізувати бізнес-процеси, підвищити точність аналізу та покращити клієнтський досвід. З іншого – вони несуть із собою нові виклики, які стосуються етики, безпеки, відповідальності та регулювання.

АІ здатен не лише покращити ефективність прийняття рішень, а й підвищити доступність фінансових послуг – наприклад, для клієнтів без класичної кредитної історії або для тих, хто проживає в регіонах без фізичної присутності банків. У майбутньому можна очікувати ще глибшої інтеграції АІ у фінанси – від автоматизованих радників до повністю безлюдних банківських платформ.

Однак до таких змін слід підходити виважено. Необхідно забезпечувати прозорість алгоритмів, захищати персональні дані, уникати алгоритмічних упереджень і гарантувати, що людина залишатиметься центральним елементом у прийнятті рішень. Лише за умов гармонійного балансу між інноваціями, безпекою та етичністю штучний інтелект зможе стати надійним партнером фінансової галузі у XXI столітті.

Список використаних джерел

1. Russell S., & Norvig P. (2021). *Artificial Intelligence: A Modern Approach*. 4th ed. Boston: Pearson Education. 1136 p.
2. OECD. Artificial Intelligence in Finance [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/digital-finance/artificial-intelligence-in-finance.html> (дата звернення: 12.04.2025).
3. World Economic Forum. Artificial Intelligence in Financial Services. March 2025 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://reports.weforum.org/docs/WEF_Artificial_Intelligence_in_Financial_Services_2025.pdf (дата звернення: 12.04.2025).

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

*Гузенко Максим Максимович,
аспірант,*

Сумський державний університет, м. Суми

У сучасних умовах глобальних екологічних викликів, кліматичних змін, деградації ґрунтів та зростаючого антропогенного навантаження на довкілля питання формування ефективної економічної політики у сфері сталого сільського господарства набуває особливої важливості. Україна, як аграрна держава з потужним потенціалом у виробництві сільськогосподарської продукції, водночас стикається з низкою проблем: виснаженням природних ресурсів, забрудненням навколишнього середовища агрохімікатами, зниженням екологічної безпеки виробничих процесів.

Рівень використання добрив і пестицидів у сільському господарстві України залишається стабільно високим. Зокрема, у 2021 році на один гектар удобреної площі в середньому припадало 154 кг мінеральних добрив. Проте в розрізі регіонів цей показник був значно вищим: у Волинській області – 306 кг/га, у Тернопільській – 221 кг/га, у Чернігівській – 212 кг/га тощо. Водночас рівень внесення органічних добрив протягом років залишається надзвичайно низьким. Така ситуація, разом із надмірною розораністю сільськогосподарських угідь та перевищенням допустимих норм застосування хімічних речовин, що є шкідливими для довкілля, створює суттєвий негативний вплив як на стан навколишнього середовища, так і на здоров'я населення.

Чинна економічна політика недостатньо враховує потреби екологізації аграрного сектору, що унеможливорює реалізацію принципів сталого розвитку. Тому виникає нагальна потреба у формуванні дієвих механізмів, які б одночасно забезпечували економічну ефективність, соціальну справедливість і екологічну безпеку.

Актуальність дослідження обумовлена також необхідністю інтеграції європейських екологічних стандартів, розвитку органічного землеробства, розширення практики екологічно дружнього виробництва та споживання. Удосконалення економічної політики в цьому напрямі є ключовим чинником не лише для збереження навколишнього середовища, а й для підвищення конкурентоспроможності української агропродукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Реалізація економічної політики сталого сільського господарства вимагає удосконалення, насамперед, фінансової підтримки, спрямованої на захист навколишнього середовища.

Механізми фінансової підтримки аграрного сектору України, як держави-кандидата на вступ до Європейського Союзу, мають бути узгоджені з пріоритетами Спільної аграрної політики ЄС. Поряд із збереженням базових інструментів підтримки – прямих виплат на гектар, допомоги фермерам, особливо молодим, а також цільового фінансування окремих галузей, у період 2023–2027 років САП ЄС значно посилила акцент на екологічні аспекти [5]. Зокрема, було збільшено обсяги фінансування для досягнення екологічних цілей, окреслених у стратегічних ініціативах ЄС «Від ферми до виделки» та стратегії збереження біорізноманіття. Відповідно, Україні доцільно сформулювати власну стратегію «Зеленої угоди» та забезпечити фінансове планування для реалізації екологічно орієнтованих заходів [4]. У контексті реалізації положень «Зеленої угоди» доцільним є впровадження програм фінансової підтримки, спрямованих на поступове виведення з господарського використання деградованих, малопродуктивних та хімічно забруднених земель, які втратили свою придатність

В умовах поглиблення екологічних викликів та зростання загроз для здоров'я населення надзвичайно важливим є пошук ефективних інструментів для зменшення хімічного навантаження на агроєкосистеми. Одним із ключових напрямів у цьому контексті є мінімізація використання мінеральних добрив, що супроводжується запровадженням цілісної системи економічних стимулів для аграріїв [1].

Насамперед, доцільним є впровадження системи державних субсидій і компенсацій, спрямованих на заохочення фермерів до переходу на органічне землеробство. Це може включати відшкодування витрат на придбання органічних добрив, біогумусу, сидератів або компосту. Також ефективним інструментом є запровадження пільгового оподаткування для господарств, які зменшили або повністю відмовилися від застосування мінеральних добрив [3].

Крім того, важливо розвивати інвестиційні механізми, зокрема шляхом емітування зелених облігацій для фінансування агропроектів, що передбачають екологічно безпечні технології. Одночасно слід формувати ринок екологічних послуг, в межах якого фермери отримуватимуть фінансову винагороду за заходи із збереження родючості ґрунтів та запобігання хімічному забрудненню довкілля [2].

Не менш важливим є стимулювання впровадження точних агротехнологій, що дозволяють зменшити надлишкове внесення хімікатів через моніторинг стану ґрунтів.

Особливу увагу слід приділити замкнутим біологічним циклам: створення локальних систем переробки органічних відходів (гною, післяжнивних решток

тощо) у добрива, а також підтримка кооперативних форм господарювання, що дозволяють колективно інвестувати у компостувальні майданчики або біогазові установки.

У цілому, поєднання фінансових, ринкових та освітніх інструментів дозволить не лише мінімізувати залежність агросектору від хімічних добрив, а й створити умови для сталого землекористування, відновлення природної родючості ґрунтів та зменшення техногенного навантаження на довкілля. Такий підхід відповідає вимогам Європейського зеленого курсу та може стати основою для трансформації аграрної політики України у напрямі сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Боркович В. В. (2025). Регіональні аспекти фінансової підтримки сталого розвитку агропромислового комплексу в сучасних умовах невизначеності. *Актуальні питання економічних наук*, (11). <https://doi.org/10.5281/zenodo.15465609>
2. Голян В., & Заставний Ю. (2020). Фінансово-економічна підтримка сільського господарства: специфіка органічних виробництв. *АгроСвіт*, (4), 27–34.
3. Польська Л. О. (2020). Фінансово-економічні механізми державної підтримки аграрного сектору: європейський досвід. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, (10). <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.10.101>
4. Попова О. Л., & Панкратова Л. Л. (2023). Зелена архітектура САП ЄС: орієнтири для розбудови при повоєнному відновленні України. *Економіка України*, (8), 78–96. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.08.078>
5. Риковська О., Фраєр О., & Михайленко О. (2024). *Аналіз стану сільського господарства України та імплементація нормативно-правових актів ЄС, дотичних до аграрних та довкіллевих питань* (М. Белкін & А. Даниляк, ред.). ГО «Екодія».

ВЕРИФІКАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЗВІТНОСТІ: ПЕРЕДОВИЙ ДОСВІД ЄС

*Олексіч Жанна Анатоліївна,
к.е.н., доцент,*

Сумський державний університет, м. Суми

Екологічна звітність стає ключовим інструментом для забезпечення сталого розвитку, адже дозволяє компаніям демонструвати вплив на довкілля та виконання зобов'язань щодо ESG-факторів. На сьогодні, ЄС є лідером у регулюванні нефінансової звітності через директиви, міжнародне співробітництво та регламенти. У ЄС екологічна звітність є не просто добровільною ініціативою, а все більшою мірою стає юридичним зобов'язанням, особливо для великих компаній відповідно до Директиви про нефінансову звітність (NFRD) і Директиви щодо корпоративної звітності про сталий розвиток (CSRD). Ці директиви вимагають від компаній розкривати інформацію про екологічні, соціальні та управлінські (ESG) аспекти своєї діяльності, сприяючи прозорості та підзвітності [1].

Верифікація - це незалежна перевірка екологічних даних, яка підтверджує їх відповідність стандартам і вимогам. Основне завдання верифікації - це забезпечення довіри стейкхолдерів до екологічної інформації, через дотримання принципів об'єктивності, достовірності та відповідності (Рисунок 1).

Об'єктивність – сприяє уникненню
конфлікту інтересів

ВЕРИФІКАЦІЯ

Забезпечення довіри стейкхолдерів до екологічної інформації

Достовірність – забезпечує
повну відповідність фактичним
данам

Відповідність стандартам –
ESRS, CSRD, GRI, ISO 14064
та іншим

Рисунок 1 – Принципи верифікації екологічної звітності

Джерело: побудовано автором

Перевірка охоплює не тільки показники, розкриті в нефінансових звітах, але й процедури, що використовуються для їх збору, агрегування та включення

в структуру організаційного управління. Отже, цей процес виконує як контрольну, так і аналітико-оцінювальну функції, підвищуючи загальну ефективність системи корпоративної соціальної відповідальності. Крім того, перевірка є важливою для підтвердження достовірності та точності екологічної інформації, включеної до такого розкриття.

Проведення незалежної перевірки нефінансових звітів є сильним показником прихильності компанії принципам сталого розвитку. У рамках цього аудиту обсяг перевірки може охоплювати як конкретні ключові кількісні та якісні показники, які вважаються критичними для організації, так і весь нефінансовий звіт, оцінений як інтегрований інформаційний ресурс.

Найкращі практики в ЄС передбачають використання внутрішніх і зовнішніх механізмів перевірки. Внутрішня перевірка зазвичай включає надійні системи управління даними, внутрішні аудити та інтеграцію показників стійкості у загальне корпоративне управління. Тим часом зовнішня перевірка найчастіше здійснюється сторонніми аудиторами або незалежними експертами, які оцінюють, чи відповідає розкрита інформація відповідним стандартам, таким як Глобальна ініціатива звітності (GRI), Таксономія ЄС або рекомендації ISO 14001 тощо.

Країни ЄС продемонстрували гарну практику в цій сфері. Наприклад, у Німеччині та Нідерландах екологічна звітність часто перевіряється акредитованими незалежними органами, а гарантійні заяви публікуються разом зі звітами про стійкість. У скандинавських країнах, таких як Швеція та Фінляндія, існує сильна культура корпоративної відповідальності і багато компаній виходять за рамки мінімальних правових вимог, залучаючи зацікавлених сторін до процесу звітності та впроваджуючи інтегровані моделі звітності.

Загалом передовий досвід у ЄС підкреслює важливість прозорості, узгодженості та гарантій третьої сторони під час перевірки екологічної звітності. Ці методи не тільки підвищують довіру зацікавлених сторін, але й допомагають компаніям ефективніше керувати екологічними ризиками та узгоджувати свої стратегії з цілями Європейського зеленого курсу (The European Green Deal) та сталого розвитку.

The article was written within the framework of the project "Transparency. Accountability. Responsibility. Governance. Europe. Trust. Sustainability" 101085395 – TARGETS – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH. Funded by the European Union.

Список використаних джерел

1. Directive 2014/95/eu of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/95/oj/eng>

МЕНЕДЖМЕНТ, ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ТА ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ

*Тютюнник Інна Володимирівна,
д.е.н. доцент,
Сумський державний університет, м. Суми
Єзерська Анна Василівна,
студент,
Конотопський індустріально-педагогічний
фаховий коледж СумДУ, м. Конотоп*

1. Розвиток менеджменту в умовах стрімкої цифрової трансформації сучасного бізнесу.

Складові менеджменту, що включають в себе управління ресурсами, процесами і людьми, розвиваються в контексті зростання значення технологій, аналітики даних та автоматизації. У сучасному бізнесі управлінські рішення все частіше ґрунтуються не лише на досвіді, а й на цифрових показниках та прогнозах, що формуються за допомогою інформаційних систем

2. Традиційні моделі управління у фінансових установах та їх зміни.

Зі змінами, які принесли цифрові технології, зростає роль децентралізованих, гнучких моделей управління, що дозволяють швидко реагувати на зміну ринкової ситуації, впроваджувати інновації та оптимізувати процеси.

3. Значення інформаційних систем у ефективному фінансовому менеджменті та контролі.

Інформаційні системи стали критично важливими для управління фінансами. Вони дозволяють здійснювати постійний моніторинг ключових показників, забезпечувати точність обліку, формувати звітність відповідно до міжнародних стандартів.

4. Інформаційні системи та основа сучасного фінансового управління.

Системи ERP, CRM та BI дозволяють компанії створювати цілісну систему фінансового менеджменту, що включає прозорість процесів, швидкість обміну інформацією, автоматизацію звітності та можливості для управлінців щодо швидкого прийняття рішень у фінансових питаннях, що, в свою чергу, призводить до підвищення рівня ефективності та зменшення можливих помилок

5. Цифрові технології і інновації в фінансах: ключ до змін і успіху в сучасному світі.

Фінансовий сектор стрімко впроваджує цифрові інновації: від мобільного банкінгу до алгоритмічної торгівлі. Фінтех-компанії створюють нову

конкуренцію традиційним банкам, використовуючи штучний інтелект, блокчейн і хмарні обчислення для оптимізації послуг.

6. Можливості сучасних технологій для досягнення ефективного та інноваційного менеджменту.

Сучасні технології надають менеджерам нові інструменти для ефективного менеджменту, такі як цифровий аналіз, автоматизовані системи прийняття рішень, візуалізація даних та інструменти для дистанційного управління.

7. Впровадження технологій, як ключовий фактор успішного менеджменту в фінансовій галузі.

Успішність фінансових установ безпосередньо залежить від здатності впроваджувати та адаптувати нові технології. Наприклад, автоматизація обробки кредитних заявок, використання чат-ботів у клієнтському сервісі або інтеграція CRM-систем у роботу менеджерів дозволяють значно скоротити витрати і підвищити якість обслуговування.

8. Генеративний ШІ: шлях до майбутніх трансформацій у ТМТ секторі.

Цифрова трансформація вимагає стратегічного підходу – розробки довгострокових планів цифрового розвитку. Це включає навчання персоналу, впровадження культури цифрового мислення, розвиток внутрішньої гнучкості в управлінні.

9. Стратегії цифрового розвитку, навчання персоналу та гнучкого менеджменту.

Попри переваги, цифровізація супроводжується складнощами. Це – високі витрати на впровадження ІТ-рішень, ризики технічних збоїв, залежність від програмного забезпечення, а також необхідність дотримання законодавства в умовах стрімкого технічного прогресу.

10. Виклики цифрової трансформації у фінансовому секторі.

Зі зростанням обсягів персональних та фінансових даних підвищуються ризики їх витоку. Фінансові установи мають впроваджувати політики кібербезпеки, шифрування даних, а також дотримуватися норм та національного законодавства.

11. Безпека даних, етичні і правові аспекти в контексті кібербезпеки: сучасні виклики та рішення.

Сучасні платформи, що дозволяють клієнтам інвестувати на основі алгоритмів, без участі людини. Це спрощує доступ до фінансових ринків, здешевлює послуги та розширює клієнтську базу. Проте виникають питання безпеки, відповідальності й ефективності таких рішень у кризових умовах.

Список використаних джерел

1. Литвин О.М. (2022). *Цифрова трансформація у фінансовому секторі України*. // Економіка та управління, №3, с. 45–51.

2. Литвин О.М. (2022). *Інформаційні технології у фінансовому менеджменті*. – Економіка і держава, №11.
3. НБУ (2023). *Фінансовий огляд: інновації та цифрові рішення в банках України*. bank.gov.ua
4. Deloitte (2023). *Global FinTech Report*. www2.deloitte.com

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНІХ СИСТЕМ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ТА ОСВІТИ

*Островський Олександр Олександрович,
аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми*

Трансформація суспільства у XXI столітті дедалі більше характеризується запровадженням цифрових технологій у різні сфери життєдіяльності людини. Сфера освіти не стала винятком, запровадження цифрових інструментів в освітні процеси істотно змінює як форми навчання, так і сам його зміст, відкриваються нові можливості для викладачів, учнів, студентів та керівників освітніх закладів. Цифрова трансформація освіти – це не лише застосування онлайн платформ, мультимедійних ресурсів чи відеоконференцій, а і структурні зміни в управлінні навчальними закладами, зміна підходів до навчання та взаємодій між учасниками освітнього процесу. Під час пандемії COVID-19 більшість країн змушені були терміново перевести освіту в онлайн-середовище, запроваджувати дистанційне навчання, що дало потужний імпульс для розвитку цифрової освіти. За даними ЮНЕСКО, понад 1,6 млрд учнів у більш ніж 190 країнах відчули на собі терміновий перехід від традиційного навчання до онлайн-формату у 2020 році [1].

Однак, цифрова трансформація у сфері освіти принесла із собою не тільки позитивні зміни, а і низку викликів, які варто розглядати не тільки з організаційної чи технічної точки зору, а і з соціально-гуманітарної перспективи. Питання захисту персональних даних та потреби значного підвищення рівня цифрових компетенцій як у викладачів, так і у учнів, не є єдиними негативними наслідками цифровізації освіти. Йдеться також про вплив використання інформаційно-технічних засобів на психоемоційний стан учнів, їхню здатність до соціалізації, самостійну роботу з великими обсягами інформації, яка нерідко може бути не зовсім правдивою, та її осмислення. Саме тому питання цифрової трансформації освітніх систем має розглядатись комплексно, з урахуванням усіх потенційно можливих переваг та недоліків.

Розглянемо переваги, які значною мірою змінюють уявлення про сучасне навчання та дають можливість освіті ставати все більш гнучкою, інклюзивною та адаптованою до потреб конкретного учня чи студента [2]:

1. Розвиток цифрових компетентностей – цифрова трансформація формує нову культуру навчання, де важливими є не лише знання, а і навички роботи з цифровими інструментами, інформацією, медіаграмотністю та кібербезпекою.
2. Підвищення доступності освіти – онлайн-платформи дозволяють отримувати освіту у віддалених та малозабезпечених регіонах незалежно від місця проживання, соціального статусу або фізичних можливостей.

3. Розширення освітнього контенту та інноваційність – учні та студенти можуть працювати з актуальними джерелами інформації, які постійно оновлюються та доповнюються, проходити онлайн курси та воркшопи від провідних університетів, що дозволяє зменшувати розрив між академічною наукою та потребами володіння практичними навичками.

4. Гнучкість та індивідуалізація навчання – є можливість створення персоналізованих траєкторій розвитку відповідно до індивідуальних потреб, що особливо корисно для учнів з особливими освітніми потребами, або обдарованих дітей, робота з якими може потребувати нестандартного підходу.

5. Оптимізація процесів аналітики та управління – цифрові інструменти допомагають викладачам автоматизувати рутинні процеси, такі як ведення журналів, перевірка робіт, зворотній зв'язок. Аналітика досягнень учнів дозволяє виявляти слабкі місця в освітньому процесі, прогнозувати академічну успішність та будувати ефективні програми підтримки учнів.

Попри значні переваги, цифровізація освіти породжує не меншу кількість ризиків, які негативно впливають на якість навчання та соціальні аспекти життя учнів та студентів, на їхнє здоров'я та самопочуття. Окремими ключові проблеми, які потребують аналізу та пошуку системних рішень:

1. Цифрова нерівність – не зважаючи на те, що цифрові технології покликані робити освіту доступнішою, в той же час вони загострюють проблему цифрової нерівності. Не кожна сім'я може придбати сучасні пристрої для навчання, підключити швидкий стабільний інтернет, або ж забезпечувати стабільне електроживлення у тих регіонах, де з цим є проблеми. Цифрова освіта залежна від цих факторів, що створює розрив між міськими та сільськими школами, заможними і малозабезпеченими родинами [3].

2. Загрози приватності та кібербезпека – не кожна людина, а особливо дитина, володіє достатнім рівнем цифрової грамотності щоб не постраждати від шахраїв в мережі. Використання платформ, які не відповідають стандартам безпеки, створює ризики витоку даних, фішингових атак, онлайн-булінгу [4].

3. Психоемоційне перевантаження та цифрова втома – тривала взаємодія з екраном електронного пристрою спричиняють перевантаження як для учнів, такі для викладачів. Спостерігається зниження концентрації уваги, підвищена стомлюваність, розлади сну, особливо серед школярів молодшої школи [5].

4. Зниження рівня соціалізації – дистанційне навчання обмежує можливості живої комунікації між учнями та викладачами, особливо вразливими є молодші школярі, для яких соціальна взаємодія є важливою для гармонійного мовного, емоційного та поведінкового розвитку.

5. Зниження рівня мотивації та критичного мислення – коли більша частина навчання перенесена в онлайн і відповіді на майже усі питання можна швидко знайти в пошуковій системі, або запитати штучний інтелект, у багатьох учнів знижується мотивація до самостійного мислення, аналізу, пошуку рішень [6].

У підсумку можна зазначити, що цифрова трансформація освітніх систем є беззаперечним трендом сьогодення, який активно впроваджується як в Україні, так і по всьому світу. Розвиток цифрових технологій дав нові можливості у сфері освіти, але в той же час поставив низку викликів і загроз, які мають бути взяті до уваги. Часте використання гаджетів призводить до зниження концентрації уваги, збільшення втоми, погіршення зору, а також ризикує поглибити соціальну ізоляцію через відсутність живого спілкування в умовах дистанційного навчання. Важливим аспектом є також зниження мотивації до самостійного мислення – пошук готових відповідей в інтернеті чи через штучний інтелект не розвиває критичне мислення та аналітичні навички. Окреме занепокоєння викликає безпека персональних даних учасників освітнього процесу. Таким чином, цифрову трансформацію освіти не можна вважати універсальним інструментом. Для досягнення балансу між перевагами і ризиками необхідне системне управління цифровими змінами, включаючи нормативне регулювання, підвищення цифрової грамотності серед учнів, вчителів та батьків, а також інвестиції в кібербезпеку, медичний супровід і розвиток психоемоційної стійкості учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Education: from COVID-19 school closures to recovery. *UNESCO*. Available at: <https://www.unesco.org/en/covid-19/education-response> (accessed April 11, 2025).
2. Akpen C. N., Asaolu S., Atobatele S., Okagbue H., Sampson S. (2024). Impact of online learning on student's performance and engagement: a systematic review. *Discover education*, no. 3(1). DOI: <https://doi.org/10.1007/s44217-024-00253-0>.
3. Gottschalk F., Weise C. (2023). Digital equity and inclusion in education: an overview of practice and policy in OECD countries. *OECD education working papers*, no. 299. DOI: <https://doi.org/10.1787/7cb15030-en>.
4. Csutak Z. (2022). Media literacy and cyber security: theory and practice in education. *Proceedings of the international scientific conference - Sinteza*. Available at: https://www.academia.edu/86903785/Media_Literacy_and_Cyber_Security_Theory_and_Practice_in_Education (accessed April 11, 2025).
5. Understanding digital fatigue and its impact on college. *Honor Society*. Available at: <https://www.honorsociety.org/articles/understanding-digital-fatigue-and-its-impact-college-students> (accessed April 11, 2025).
6. Pavlova L., Leshneva N., Serhiieva O., Kotova A. (2024). The impact of online learning on student motivation. *The scientific notes of the pedagogical department*, no. 54, pp. 31–40. DOI: <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2024-54-03>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ОМС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Рябушка Людмила Борисівна,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми
Акіменко Ярослав Олександрович,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

Фіскальна незалежність як основа сильної, відповідальної та ефективної місцевої влади, дозволяє громадам бути не просто адміністративними одиницями, а справжніми центрами розвитку, які здатні самостійно розв'язувати проблеми та формувати своє майбутнє. Бюджет місцевого самоврядування це обов'язковий інструмент формування та розподілу грошових фондів органів місцевого самоврядування для виконання власних функцій.

Тому бюджет місцевого самоврядування належить до забезпечувальних бюджетів. Тобто метою його функціонування є формування фінансових ресурсів для забезпечення необхідного фінансування відповідної адміністративно-територіальної одиниці протягом одного бюджетного періоду.

Зважаючи на те, що бюджет має дві складові (дохідну і видаткову), суть його полягає в тому, аби визначити суму необхідних видатків, щоб забезпечити потреби певної території на один бюджетний період та знайти джерела наповнення дохідних статей, аби збалансувати дохідну і видаткову частини.

У контексті військової агресії та післявоєнного відновлення одним з ключових стратегічних завдань залишається посилення фіскальної незалежності громад, стимулювання економічної активності суб'єктів господарювання та забезпечення фінансової стійкості місцевих бюджетів.

Підвищення ефективності управління місцевими доходами пов'язане, перш за все, з оптимізацією адміністрування місцевих податків (земельний, єдиний, туристичний збір тощо), виявлення та легалізація незареєстрованої економічної діяльності, розширенням податкової бази через реєстрацію нових суб'єктів підприємництва та залучення інвесторів. Розвиток економіки та підтримка малого й середнього бізнесу в області можливий через створення муніципальних фондів підтримки релокованих і місцевих підприємств, надання пільг та грантів для підприємств, які створюють робочі місця, активне залучення міжнародної допомоги (GIZ, ПРООН) для реалізації програм бізнес-підтримки.

Розвиток аграрного сектору та кооперативного руху в громадах області через відновлення агровиробництва на деокупованих територіях, сприяння створенню сільськогосподарських кооперативів, інвестиції в зрошення, зберігання та переробку агропродукції.

Ефективне використання комунального майна та ресурсів можливе за рахунок прозорої оренди та приватизації використовуваного майна, реєстрації та інвентаризації земель для повноцінного надходження земельного податку, розвиток муніципальних підприємств, особливо в сфері послуг, переробки сміття тощо.

Подальша цифровізація бюджетного процесу та прозорість впровадження систем «SMART-бюджетування», аналітичних панелей та онлайн-моніторингу виконання бюджету, створення цифрових сервісів для громади щодо податків, майна, програм.

Реінтеграція та підтримка внутрішньо переміщених осіб (ВПО) можлива за рахунок впровадження механізму надання земельних ділянок і житла ВПО з метою довгострокового проживання й інтеграції у місцеву економіку. стимулювання підприємницької активності ВПО через програми підтримки самозайнятості.

Участь у національних та міжнародних відновлювальних ініціативах дозволить залучити додаткові кошти, у тому числі з Державного фонду регіонального розвитку, U-LEAD, ЄІБ, Світового банку на відновлення інфраструктури. Участь у програмі «Відновлення України» (Rebuild Ukraine) для отримання грантів на соціальну та економічну інфраструктуру.

Безпека як фундаментальна складова для жителів області пов'язана з інвестуванням в укриття для шкіл, об'єктів охорони здоров'я та критичної інфраструктури; формування бюджетів громад з урахуванням витрат на оборону, цивільний захист та кризове управління.

Таким чином, формування власної фінансової бази для розвитку громад, забезпечення безпеки діяльності жителів громад, розвиток бізнесу, забезпечення реалізації суспільних послуг залежить від фінансової спроможності громади та її бюджету.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВИКІВ В УКРАЇНІ

*Журавка Олена Сергіївна,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми
Кривогуз Яна Миколаївна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

Платоспроможність страховика є ключовим індикатором його здатності виконувати фінансові зобов'язання перед страхувальниками, що безпосередньо впливає на рівень довіри до всієї системи страхового захисту. Державне регулювання у цій сфері забезпечує не лише прозорість діяльності учасників страхового ринку, але й фінансову стабільність державної економіки в цілому.

В Україні функціонування страхових компаній визначається чинною нормативною базою у сфері страхування, зокрема Законом України “Про страхування” від 18 листопада 2021 року № 1909-ІХ, який набув чинності з 1 січня 2024 року. Цей Закон визначає правові засади страхування, встановлює вимоги до платоспроможності страховиків, укладення й виконання договорів, а також регулює державний нагляд і захист прав споживачів [11].

Згідно зі статтею 38 Закону України “Про страхування”, платоспроможність забезпечується шляхом виконання нормативів, встановлених Регулятором, з урахуванням окремих вимог для різних видів діяльності:

- страховик і власники істотної участі мають постійно підтримувати платоспроможність відповідно до вимог щодо капіталу;
- необхідно дотримуватись нормативів регулятивного капіталу, що перевищують мінімальні норми;
- оцінка капіталу здійснюється базовим або спрощеним підходом залежно від обсягу премій, резервів тощо;
- страховик має регулярно оцінювати власні капітальні вимоги та дотримуватись нормативів платоспроможності [1].

Ще одним регуляторним документом, що визначає основи забезпечення фінансової стійкості страхових компаній в Україні, є постанова Правління Національного банку України “Про затвердження Положення про встановлення вимог щодо гарантування платоспроможності та інвестиційної активності страховика” від 29.12.2023 р. № 201, якою передбачено:

- платоспроможність страховика відображає його фінансову надійність і здатність виконувати зобов'язання; для цього він розраховує регулятивний капітал трьох рівнів та оцінює активи, порівнюючи їх з нормативами;

- важливий постійний контроль відповідності капіталу, активів і зобов'язань встановленим вимогам, а також перевірка достовірності оцінки активів згідно з нормами Національного банку України (НБУ) [2].

У разі недотримання страховиком нормативів платоспроможності, Національний банк України, як регулятор ринку страхування, має право вживати до нього відповідні заходи впливу згідно з чинним законодавством України. Зокрема, відповідно до положень Закону України “Про страхування”, Національний банк України має право:

- надіслати застереження з вимогою привести капітал і резерви у відповідність до нормативів;

- обмежити діяльність страховика, зокрема при укладенні нових договорів або здійсненні ризикових операцій;

- застосовуються штрафи до 5% мінімального капіталу за порушення;

- у разі серйозних порушень НБУ може призупинити або анулювати ліцензії;

- якщо страховик не виконує вимоги до капіталу, він може бути визнаний неплатоспроможним [1].

На сьогоднішній час, дедалі більшого значення набуває адаптація вимог до міжнародних стандартів.

Міжнародні стандарти регулювання платоспроможності, зокрема принципи, закладені у директивах ЄС (Solvency II), мають на меті створення уніфікованого підходу до оцінки фінансової надійності страховиків, базуючись на ризик-орієнтованих принципах.

Ризик-орієнтований підхід до оцінки платоспроможності страховиків, втілений у системі Solvency II, є однією з наймасштабніших реформ страхового регулювання у Європейському Союзі. Його основою є концепція ризикового капіталу (Risk-Based Capital, RBC), відповідно до якої кожен вид ризику має бути забезпечений відповідним обсягом власного капіталу компанії. Подібні системи застосовуються також у США, Канаді, Японії, Австралії, Сінгапурі та ряді інших країн, які адаптують методологію з урахуванням національної специфіки [3].

Solvency II замінив обмежену систему Solvency I, що базувалась на фіксованих вимогах до маржі платоспроможності. Новий режим запроваджує динамічну оцінку ризиків, більшу прозорість і кращий захист прав споживачів [3].

Основне завдання цієї моделі – точне оцінювання ризиків у страховому портфелі, визначення необхідного капіталу та оптимізація його використання [4].

Нижче наведено основні відмінності між директивами Solvency I та Solvency II.

Solvency I	Solvency II
•Базується на фіксованих нормах •визначення ефективності управління ризиками має орієнтовний характер •аналіз фінансової надійності проводиться на основі числових критеріїв •перевірка достатності власного капіталу здійснюється відповідно до обсягу страхових надходжень або виплат	•Грунтується на концептуальних засадах •аналіз ефективності системи управління ризиками є обов'язковим елементом •оцінка фінансової стійкості враховує як кількісні, так і якісні аспекти •розрахунок належного рівня капіталу виконується через моделювання ймовірності настання страхових випадків

Рисунок 1 – Відмінності між підходами до оцінювання платоспроможності страховика за вимогами директив ЄС Solvency I та Solvency II

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Національний банк України започаткував поетапне впровадження вимог директиви Європейського Союзу Solvency II, які стосуються забезпечення платоспроможності страхових компаній. Процес стартував 1 січня 2024 року та передбачає трирічний адаптаційний період до 1 січня 2027 року. У цей час страховики застосовуватимуть спрощену методику оцінювання капіталу платоспроможності, що враховує обсяги страхових премій, виплат, технічних резервів та інші фінансові показники. По завершенні перехідного етапу заплановано запровадження базового підходу, який повністю відповідатиме вимогам Solvency II. [5;6]

Отже, державне регулювання забезпечення платоспроможності страховиків має здійснюватися постійно й системно, із належним контролем за виконанням вимог до капіталу, активів і зобов'язань. Лише за дотримання регулятивних норм страховики можуть гарантувати виконання зобов'язань перед страхувальниками, що є основою довіри до ринку. Упровадження стандартів, зокрема Solvency II, забезпечує прозору оцінку фінансової стійкості, виявлення ризиків і формування достатнього капіталу. Ризик-орієнтований підхід із постійним моніторингом і аналітичним оцінюванням підвищує стабільність роботи страховиків і зменшує ризик неплатоспроможності. Це ключовий чинник розвитку страхового ринку України та його інтеграції до європейського простору.

Список використаних джерел

1. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 № 1909-іх / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1909-20>
2. Про затвердження Положення про встановлення вимог щодо забезпечення платоспроможності та інвестиційної діяльності страховика: Постанова Нац. банку України від 29.12.2023 № 201: станом на 4 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0201500-23#text>
3. Ткаченко Д. О. (2022). Адаптація європейських стандартів платоспроможності страховиків до України: магістерська робота / Д. О. Ткаченко; наук. кер. Є. В. Бريدун; рец. Р. З. Подолець; Національний університет «Києво-Могилянська академія». – Київ.
4. Кулина Г. М. (2024). Новації державного регулювання забезпечення платоспроможності страхових компаній в Україні. *Ефективна економіка*. No 4. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3520/3555>
5. Офіційний сайт Національного банку України / Регулювання ринку небанківських фінансових послуг / Страхування. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/regulation-nonbank-fs-market/insurance>
6. Forinsurer. Онлайн-журнал про страхування в Україні. URL: <https://forinsurer.com/>

ЦИФРОВІ ТРЕНДИ НА РИНКУ СТРАХУВАННЯ ОФТАЛЬМОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

*Перекрестов Максим Борисович,
к.м.н., старший науковий співробітник,
Сумський державний університет, м. Суми*

У сучасних умовах функціонування системи охорони здоров'я в Україні питання доступності та фінансування офтальмологічних послуг набуває особливої актуальності. Одним із механізмів забезпечення фінансового захисту пацієнтів є система медичного страхування, яка, включно із покриттям офтальмологічних послуг, має стратегічне значення як для громадян, так і для медичних установ.

Сфера офтальмологічних послуг в Україні представлена як державними закладами охорони здоров'я (міські лікарні, обласні клініки, спеціалізовані центри), так і приватними медичними закладами. Найбільш розвиненими є напрямки: лазерної корекції зору; лікування катаракти, глаукоми; ортокератологія; діагностика та лікування захворювань сітківки; офтальмохірургія. Приватні офтальмологічні клініки пропонують широкий спектр послуг. Державні клініки забезпечують базову допомогу, однак часто мають обмежені ресурси для надання високотехнологічних медичних послуг.

Натепер, в Україні добровільне медичне страхування (ДМС) залишається малопоширеним явищем порівняно з країнами ЄС. Водночас, обсяги цього ринку демонструють стабільне зростання, що підтверджується збільшенням обсягів валових страхових премій до 24,2 млрд грн у першому півріччі 2024 року порівняно з 21,3 млрд грн у 2023 році. Хоча пряма статистика щодо офтальмології відсутня, експертні оцінки дозволяють визначити її частку в межах 5-7% від загального обсягу медичних страхових продуктів, що становить близько 400-600 млн грн щорічно [2].

Основними споживачами ринку ДМС в Україні є корпоративні клієнти (страхування працівників компаній). Понад 80% договорів ДМС в Україні укладаються корпоративними клієнтами. Офтальмологічні послуги є частиною стандартних пакетів разом зі стоматологією та аналізами. Середній річний бюджет на працівника в корпоративних програмах становить 3-5 тис. грн, з яких 10-15% (300-750 грн) виділяється на офтальмологічні послуги. За підрахунками, це генерує приблизно 120-200 млн грн доходів страховикам щороку. Натомість, індивідуальні поліси ДМС займають невелику частку ринку. Частка фізичних осіб у ДМС не перевищує 20%, причому офтальмологічні послуги частіше включаються в преміальні пакети. Середній чек індивідуального полісу з офтальмологією становить 2-3 тис. грн на рік, що формує загальний обсяг ринку цих послуг в обсязі 40-60 млн грн щорічно.

Страхові продукти, які покривають вузькопрофільні послуги, зокрема офтальмологічні, є досить обмеженими. Головні постачальники офтальмологічних послуг концентруються переважно в Києві, Харкові та Львові. На ці міста приходить близько 65% обсягу медичних страхових премій. Сільські райони практично позбавлені доступу до страхової офтальмології через відсутність мережі клінік-партнерів.

Як свідчить аналіз, більшість полісів добровільного медичного страхування в Україні включають базові офтальмологічні послуги на первинному рівні. Серед них: консультації офтальмолога; проведення діагностики (тестування гостроти зору, тонометрія); лікування неускладнених захворювань (кон'юнктивіт, сухий очей). Деякі розширені програми передбачають: хірургічне лікування (наприклад, видалення катаракти); лазерну корекцію зору; тривалий диспансерний нагляд за пацієнтами з глаукомою або діабетичною ретинопатією. Водночас, високо вартісні операції (лазерна корекція, імплантація лінз) зазвичай покриваються або частково, або взагалі не покриваються базовими страховими програмами. Вони можуть фінансуватися через окремі спеціальні полісні програми або шляхом співфінансування.

Аналіз ринку медичного страхування засвідчує наявність деяких провідних компаній, які пропонують поліси медичного страхування з можливістю покриття офтальмологічних послуг. Серед них: ARX (колишня AXA Insurance); UNIQA; УПСК (Українська пожежно-страхова компанія); РЗУ Україна; ТАС Страхування. Окремі зі страхових компаній пропонують покращені пакети з можливістю персоналізації за потребами клієнта, у тому числі включення спеціалізованих офтальмологічних послуг (Таблиця 1).

Таблиця 1 – Порівняння страхових компаній в Україні за покриттям офтальмологічних послуг

Страхова компанія	Консультація, діагностика	Хірургічне лікування (катаракта, глаукома)	Коментар
ARX	Включені у базові пакети	Доступно у преміальних пакетах	Можливість розширення програми за доплату
UNIQA	Включено	Часткове покриття при окремих умовах	Широкий вибір програм, є франшиза
УПСК	Включено	Не покривається	Базові офтальмологічні огляди, мінімальне покриття хірургії

Продовження Таблиці 1

Страхова компанія	Консультація, діагностика	Хірургічне лікування (катаракта, глаукома)	Коментар
PZU Україна	Включено	Доступно в розширених програмах	Додаткові пакети для специфічних медичних послуг
ТАС Страхування	Включено	Часткове покриття при преміальних програмах	Гнучке налаштування пакетів залежно від потреб

Джерело: побудовано автором

Аналіз засвідчує, серед переліку основних проблем ринку страхування офтальмологічних послуг є: низький рівень популяризації добровільного медичного страхування серед населення; відсутність широкого доступу до високотехнологічних офтальмологічних послуг через страхування; висока вартість послуг приватного сектору для більшості українців; нерівномірний розподіл спеціалізованих офтальмологічних закладів по регіонах.

Разом з тим серед перспектив відмітимо: розвиток спеціалізованих страхових продуктів, орієнтованих на офтальмологічні потреби; запровадження державного співфінансування складних офтальмологічних процедур; підвищення обізнаності населення про можливості страхового покриття медичних послуг; розширення спектру послуг, що покриваються Програмою медичних гарантій, включаючи офтальмохірургію.

Загалом, сфера страхування офтальмологічних послуг в Україні перебуває на етапі розвитку й не охоплює повною мірою реальні потреби населення з позицій забезпечення доступності та якості медичної допомоги.

Підвищенню якості на ринку страхування офтальмологічних послуг безумовно сприятиме розвиток цифровізації на ринку фінансових послуг. Згідно аналізу [2; 3; 4], основними глобальними трендами, які вже зараз і найближчим часом будуть суттєво впливати на розвиток страхових продуктів в офтальмології в Україні є:

1. Розвиток телемедицини в офтальмології (передбачає впровадження платформ для дистанційних консультацій офтальмолога через відео зв'язок, чат або мобільні додатки; використання спеціалізованих телемедичних пристроїв (наприклад, портативних офтальмоскопів, що підключаються до смартфона). Вплив на сферу страхування проявляється у: зменшенні витрат на обслуговування за рахунок онлайн-формату; підвищенні доступності консультацій для клієнтів у віддалених регіонах; появи нових страхових продуктів, які покривають саме телемедичні офтальмологічні послуги.

Як приклад страхова компанія може запропонувати страховий пакет, де перші діагностичні консультації завжди проводяться онлайн, і лише у складних випадках потрібен фізичний візит.

2. Інтеграція Big Data та аналітики для профілювання клієнтів (передбачає збір даних про стан зору клієнтів через мобільні додатки (тести на гостроту зору, моніторинг симптомів; аналіз поведінки користувачів (наприклад, частота візитів до офтальмолога, дотримання рекомендацій). Вплив на сферу страхування проявляється у: створенні персоналізованих страхових планів (наприклад, для користувачів із хорошими показниками зору можуть діяти знижки); прогнозуванні ризиків розвитку захворювань (наприклад, раннє виявлення тенденцій до глаукоми або катаракти).

Перевагою тренду є стимулювання клієнта страхової компанії регулярно проходити скринінги, тоді його страховий внесок може автоматично зменшуватися на наступний період.

3. Використання штучного інтелекту (передбачає автоматизацію процесів аналізу медичних документів, знімків очного дна, даних з діагностичних пристроїв; автоматичну обробку страхових заявок і визначення суми виплати на основі медичних даних). Вплив на сферу страхування проявляється у: швидкому врегулюванні страхових випадків та зниженні рівня шахрайства завдяки автоматичній перевірці достовірності поданих даних.

4. Використання смарт-пристроїв для моніторингу здоров'я очей (наприклад, розумні контактні лінзи, що вимірюють внутрішньо очний тиск; окуляри зі сканерами сітківки, які попереджають про ризик глаукоми чи діабетичної ретинопатії. Вплив на сферу страхування проявляється у: потенційному зниженні вартості лікування та витрат страхової компанії завдяки ранній діагностиці проблем зору.

5. Використання блокчейн-технологій для забезпечення безпечного зберігання та обміну медичними даними. Це сприятиме підвищенню довіри між страховиками, медичними закладами та клієнтами; спрощенню обміну медичною інформацією при збереженні конфіденційності даних клієнта; автоматизації виплат з допомогою смарт-контрактів (виплата відбувається автоматично при виконанні умов договору).

Приклад: Після операції на оці дані автоматично потрапляють у блокчейн-мережу. Смарт-контракт перевіряє виконання умов поліса і миттєво перераховує виплату клієнту.

Список використаних джерел

1. Медичне страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. (2024). 44 с. URL: https://kon-insurance.mnau.edu.ua/files/work_2020/40.pdf (дата звернення: 22.01.2025).

2. Сучасний стан розвитку телездоров'я та телемедицини в світі. *Міністерство охорони здоров'я України*. URL: <https://moz.gov.ua/uk/suchasnij-stan-rozvitku-telezdorov-ya-ta-telemedicini-v-sviti> (дата звернення: 21.03.2025).

3. Transforming healthcare: navigating digital health with a value-driven approach. *World Economic Forum*. (2024). 59 p. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Transforming_Healthcare_2024.pdf.

4. Owenson J. Top 10 insurance industry trends of 2024. *Software Engineering and Digital Transformation Company*. DXC Luxoft. URL: <https://www.luxoft.com/blog/top-10-insurance-technology-trends-2024> (date of access: 23.03.2025).

DIGITAL ENTREPRENEURSHIP: CLUSTERING OF SCIENTIFIC RESEARCH DIRECTIONS

*Oleksii Matiushenko, PhD student,
Summy State University, Ukraine*

The invention of new digital technologies as a driver of digital transformation and the progress associated with the age of speed and rapid change can be seen as distinctive trends in every aspect of society. The development of the Internet and the expansion of information and communication technologies have facilitated the rise of different types of entrepreneurial opportunities.

According to the analysis of United Nations Conference on Trade and Development UNCTAD [1], the estimated 2018 e-commerce sales value hit \$25.6 trillion globally and was equivalent to 30% of global gross domestic product (GDP) that year. UNCTAD estimates that 1.45 billion people, or one quarter of the world's population aged 15 and older, made purchases online in 2018.

Such transformations necessitate the enhancement of scientifically grounded approaches to the development, evaluation, and implementation of the relevant business models as a prerequisite for entrepreneurial growth. With due consideration of the results of the integrated bibliometric approach based on the international scientific database Scopus for the period 2011–2024, the key trends in the development of research in this domain have been identified, in particular a marked upward trend in publications since 2018.

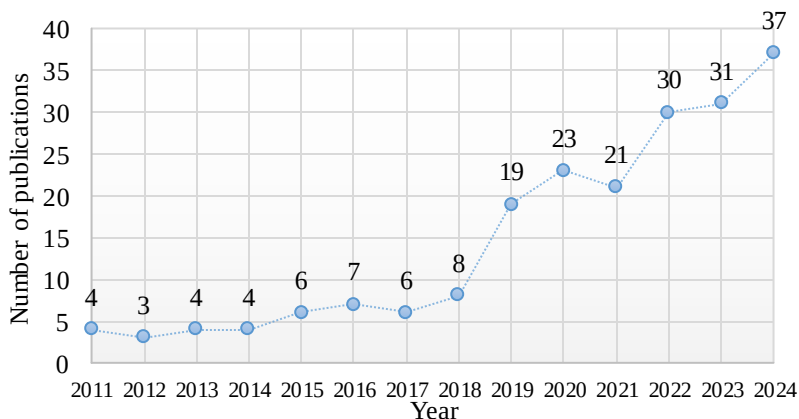

Figure 1 – The Dynamic of Publications on Business Models of Digital Entrepreneurship

Source: compiled by the author based on Scopus database

After 2021, a trend of constant and rapid growth in the number of publications can be observed. The number of publications in the Scopus data base reached its peak in 2024 due to a number of innovations availing new prospects in the use of the cutting-edge digital technologies like big data, blockchain, and artificial intelligence, let alone powerful digital marketing, which explains a boost of scientific interest to study these processes [2].

A bibliometric examination of this topic has the potential to identify the main research trajectories in the field of academic exploration into business models of digital entrepreneurship. To achieve the set goal, a bibliometric study based on the analysis of 203 Scopus indexed publications was undertaken using the VOSviewer software. Based on keyword clustering, the main scientific areas were identified, including digital entrepreneurship, e-commerce, business modeling, and innovation.

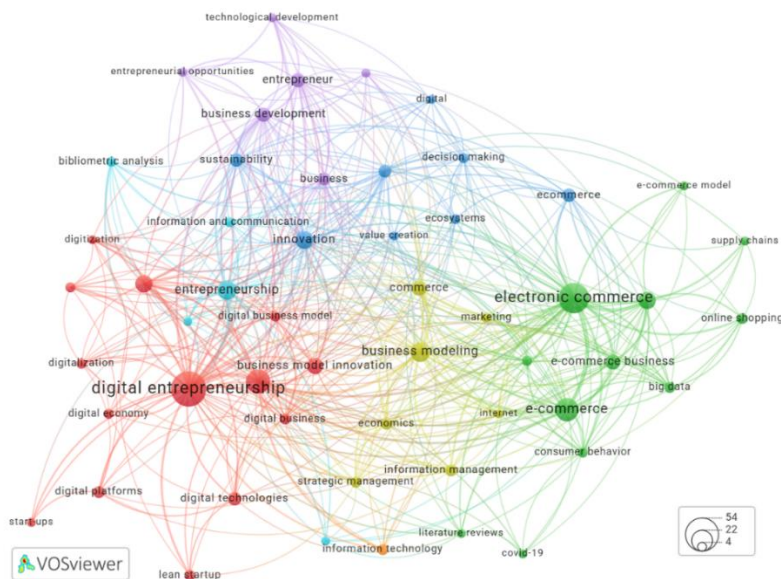

Figure 2 – Clustering of scientific research on the topic of Business Models of Digital Entrepreneurship based on a keyword network

Source: compiled by the author based on Scopus database using VOSviewer software

Basically, under keyword network analysis, seven clusters of research were identified which describe different domains and areas of scientific research on the given topic. As we can notice, digital entrepreneurship and electronic commerce are

the most co-occurred terms on the co-occurrence map and form the red and the green clusters, respectively.

The red cluster with the basic key word “digital entrepreneurship” covers researches with such keywords as “digital transformation”, “digitalization”, “digital technologies”, “digital platforms”, “digital business model”, “digital economy” and “start-up”, bringing to the fore the special role of digitalization of business activities due to the mass spread of digital technologies and the popularization of the startup movement.

The green cluster with a particular focus on electronic commerce includes terms related to e-commerce, its business models, and preparatory activities such as strategic planning, data analysis, consumer behavior research, with the aim of increasing profitability. In-depth, the green cluster also investigates the impact of the COVID-19 pandemic on the development of e-commerce and, accordingly, online stores and changes in buyer behavior.

The third significant cluster, represented in yellow, emphasizes business modeling as a pillar of entrepreneurial activity, which is closely associated with the topic of digital entrepreneurship. It describes scientific research in the context of business modeling, information management and marketing.

The dark blue cluster (the basic keyword "innovation") represents the direction of scientific research on innovations and opportunities for the development of entrepreneurial activity under the influence of digitalization and the principles of sustainable development. The light blue cluster (the basic keyword “entrepreneurship”) and the purple cluster (the basic keyword “business development”) embrace scientific research on the development of entrepreneurship under the influence of information and communication, as well as the relationship between the development of technology and business.

Therefore, the conducted bibliometric study enabled to identify and trace trends in publications on business models of digital entrepreneurship. Overall, the research brings to the fore the critical role of digital transformation in relation to entrepreneurship, leading to new opportunities and challenges in various fields. Visualizing the results of the present research, it can be stated that the most significant objects of scientific attention have become the issues of using digital technologies and innovations for the development of business models of digital entrepreneurship.

References

1. Global e-Commerce hits \$25.6 trillion – latest UNCTAD estimates. (2020, April 27). UNCTAD. <https://unctad.org/press-material/global-e-commerce-hits-256-trillion-latest-unctad-estimates>
2. Digital Entrepreneurship: Future Directions. (2024). In Nova Science Publishers eBooks. <https://doi.org/10.52305/fytz7746>

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ

*Уніат Луїза Дмитрівна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми
Науковий керівник – Захаркіна Людмила Сергіївна,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми*

З кожним роком дедалі більше спостерігається поширення різноманітних цифрових технологій у всі сфери нашого життя.

Мета дослідження - дослідити вплив цифрових технологій на діяльність електронного бізнесу, визначивши основні переваги та недоліки.

Виклад основного матеріалу. З розвитком цифрових технологій підвищується цікавість суспільства до їх вивчення. Про це свідчать результати аналізу Google Trends (пошуковий запит – digital technology), які приймають загальну тенденцію збільшення пошуку цього терміну у межах 2020-2024 років (Рисунок 1).

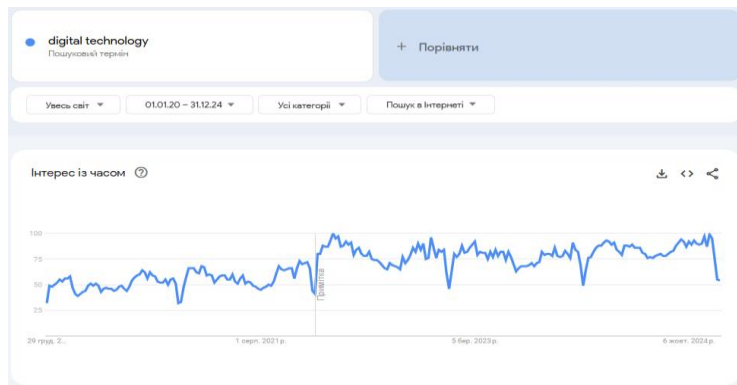

Рисунок 1 – Результати аналізу Google Trends (digital technology)

Джерело: побудовано авторами на основі [1]

Цифрові технології – це цифрові девайси, системи та ресурси, що допомагають створювати, зберігати та управляти даними [2]. Відповідно до типу використання певних цифрових технологій у різних сферах діяльності, розрізняють такі їх типи: бізнес-технології, інформаційні технології, операційні технології, освітні технології, Blockchain технології, комп'ютери

та обладнання, мережі та комунікації, технології побудовані на штучному інтелекті [3].

За даними [4, 5] у 2024 році частка Інтернет-користувачів у загальній кількості населення становила 66,09%, а 43,7% використовувало Інтернет для пошуку брендів та продуктів. Частка користувачів соціальних мереж у загальній кількості інтернет-користувачів за 2024 р. сягала 94,19%. Онлайн-покупки здійснювало 50,75% Інтернет-користувачів. 58,8% світового населення здійснювало онлайн-платежі. Це свідчить про активну цифровізацію, збільшення доступності до цифрової інфраструктури та можливостей до використання інших цифрових технологій.

Одним із факторів пришвидшеного розвитку цифрових технологій та зростання рівня цифрової активності стала пандемія Covid-19, що змусила перенести багато процесів у цифровий простір, який був доступний цілодобово, на відміну від фізичного.

Унаслідок вагомого рівня цифрової активності населення та зовнішніх факторів, велика кількість бізнесів почали оптимізувати свої процеси та переводити діяльність в онлайн-простір, де відбувається активне використання цифрових технологій. Це спричиняє як нові переваги, так і недоліки використання цифрових технологій у електронному бізнесі, які було досліджено на основі SWOT-аналізу (Рисунок 2).

Сильні сторони	Слабкі сторони
• збільшення ефективності • оптимізація ресурсів • підвищення конкурентоспроможності • масштабування бізнесу та вихід на нові ринки • покращення клієнтського досвіду та залучення • заміна традиційних бізнес-процесів на автоматизовані • покращення продуктивності працівників	• вагомі витрати на впровадження цифрових технологій (інвестиції в інфраструктуру, навчання персоналу, оновлення обладнання) • безпека даних • екологічні аспекти • нестача навичок у персоналу • постійна втрата працівників перебуваючи у цифровому просторі
Можливості	Загрози
• широкий доступ до науково-дослідних робіт та впровадження інновацій • швидке впровадження нових продуктів та послуг під впливом стрімких змін ринку • створення нових робочих місць	• кібератаки • звільнення працівників через відмову у перекваліфікації • вразливість суспільства до перебоїв у технологіях, як наслідок втрата клієнтів • складності у пристосуванні наявної бізнес-моделі та витрати фінансів

Рисунок 2 – SWOT аналіз використання цифрових технологій у електронному бізнесі

Джерело: побудовано авторами на основі [6, 7, 8, 9]

Висновки. Цифрові технології істотно змінюють підходи до ведення електронного бізнесу, сприяючи автоматизації процесів, персоналізації послуг та розширенню каналів взаємодії з клієнтами. Високий рівень цифрової активності населення та зовнішні чинники, зокрема пандемія Covid-19, активізували перехід бізнесу в онлайн-простір.

SWOT-аналіз підтвердив, що цифровізація відкриває як нові можливості, такі породжує ризики, пов'язані з безпекою даних, технологічною складністю та залежністю від цифрової інфраструктури.

Успішна інтеграція цифрових рішень в електронний бізнес потребує не лише технічного забезпечення, а й стратегічного управління змінами, адаптації бізнес-моделі та підвищення цифрової компетентності працівників.

У подальших дослідженнях доцільно зосередити увагу на кількісному аналізі впливу окремих цифрових інструментів на ефективність бізнесу та на розробці моделей цифрової трансформації для підприємств різного масштабу.

Список використаних джерел

1. Google Trends. (2025). <https://trends.google.com/trends?geo=SK&hl=uk>
2. Digital Technology. (2023). *StudySmarter* <https://www.studysmarter.co.uk/explanations/business-studies/business-development/digital-technology/>
3. Smith G. (2025). Digital Technology: Definition, Types, and Benefits. *Theknowledgeacademy* <https://www.theknowledgeacademy.com/blog/what-is-digital-technology/>
4. Kemp S. (2024). Digital 2024: Global overview report. *Datareportal* <https://datareportal.com/reports/digital-2024-global-overview-report>
5. How Many People Shop Online? *Oberlo* <https://www.oberlo.com/statistics/how-many-people-shop-online>
6. Backlinko Team. (2025). 16 Digital Transformation Statistics. *Backlinko* <https://backlinko.com/digital-transformation-stats>
7. Семчук Ж., Іваш А., Хоростіль О., Вовк Ю., Хміль Ю., Підгірняк О., Зубрицький В. (2024). Роль цифрових технологій у трансформації бізнес-моделей сучасних підприємств. *Академічні візії*, 28 <https://doi.org/10.5281/zenodo.11356659>
8. Лебідь О. В. (2023). Цифрові та інформаційні технології в управлінні підприємством: реальність та погляд у майбутнє. *Економіка та суспільство*, 55. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2840/2764>
9. Digital Technology: Types and Examples of Its Applications. (2024). *Vida* <https://vida.id/en/blog/digital-technology-types-and-examples-of-its-applications>

ІННОВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ФІНАНСУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

*Касьяненко Тетяна Вячеславівна,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми
Геута Анастасія Сергіївна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

Фінансування державних підприємств набуває особливої актуальності в умовах економічної нестабільності та зростаючих вимог до ефективності використання державних ресурсів. Традиційні джерела фінансування вже не здатні повною мірою забезпечити реалізацію стратегічних завдань та розвиток державного сектору. У цьому контексті зростає інтерес до впровадження інноваційних механізмів фінансування, які поєднують державні й приватні ресурси. Мова йде про застосування таких інструментів, як державно-приватне партнерство, фінансовий лізинг, проектне фінансування, зелені облігації та інші сучасні підходи. Разом із тим, використання інноваційних механізмів потребує належного нормативно-правового регулювання, прозорості процедур та ефективного контролю. Саме тому дослідження перспектив і ризиків таких підходів є важливим кроком на шляху до модернізації державного сектору економіки.

В українській практиці державні підприємства можуть отримувати кредити під державні гарантії, випускати облігації для інвесторів. Так, АТ «Укрпошта» протягом 2022 р. здійснювало погашення раніше випущених корпоративних облігацій (74,3 млн грн у травні 2022 р.) та обслуговувало інші боргові зобов'язання - лізингові платежі (187,1 млн грн) і банківські кредити (96,2 млн грн). Надалі компанія не планувала реструктуризацію боргу в 2023 р.

Позичковий капітал є важливим джерелом фінансування, зокрема для інвестицій, але потребує ефективного управління. До інших джерел фінансування публічного сектору можна віднести гранти міжнародних фінансових організацій, технічну допомогу, благодійні внески, кошти спеціальних фондів. В умовах повномасштабного вторгнення значну роль у фінансуванні державного сектору України відіграє також міжнародна донорська підтримка. Зокрема, АТ «Укрпошта» у партнерстві з ЄБРР фінансує будівництво сучасних логістичних сортувальних центрів. Цей проект покривається кредитними коштами та грантом від ЄБРР і ЄІБ. Такі джерела дозволяють отримати довгострокові інвестиції під відносно низькі відсотки або навіть безповоротну фінансову допомогу [1].

Вибір структури джерел фінансування публічного підприємства залежить від багатьох факторів: характеру діяльності, масштабів потреб у капіталі, можливостей генерувати власні доходи, умов залучення позик тощо. Оптимальним вважається поєднання джерел, за якого зберігається фінансова стійкість: власні ресурси покривають значну частку витрат, а позикові кошти та бюджетна підтримка використовуються раціонально для розвитку [2].

Протягом 2020–2024 рр. спостерігається суттєва зміна структури фінансування АТ «Укрпошта» (Таблиця 1).

Таблиця 1 – Структура джерел фінансування АТ «Укрпошта», млн грн

Роки	Довгострокові зобов'язання	Поточні зобов'язання	Власний капітал
2020	611,43	6711,99	2586,05
2021	1120,49	6969,25	2677,89
2022	1129,33	6869,56	1419,81
2023	1246,31	9633,20	623,44
2024	1376,00	9952,66	210,24

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Частка зобов'язань у структурі балансу є високою – близько 60% на кінець 2022 року та 62% на кінець 2023-го, тобто понад половину активів компанії фінансовано за рахунок позикових джерел, а частка власного капіталу становить лише 38–40%. Внаслідок збиткової діяльності (через війну та регульовані тарифи) розмір нерозподіленого прибутку зменшився, а це призвело до скорочення частки власного капіталу. Водночас загальний обсяг зобов'язань зріс за рахунок нових запозичень.

Компанія демонструє певну стабільність у реалізації інвестиційних програм (Таблиця 2). Проте пікові вкладення у 2022 р свідчать про активізацію інвестиційної діяльності. Зниження рівня інвестицій у 2024 р. пояснюється обмеженими фінансовими ресурсами через збитковість останніх років.

Таблиця 2 – Аналіз інвестиційної активності АТ «Укрпошта», млн грн

Роки	Капітальні інвестиції
2020	324,45
2021	347,09
2022	630,51
2023	542,97
2024	347,09

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Як суб'єкт господарювання, АТ «Укрпошта» формує свої фінансові ресурси з різних джерел. Основний обсяг надходжень – це власний операційний дохід від реалізації послуг та товарів. Державний бюджет

безпосередньо не покриває витрат Укрпошти на її операційну діяльність, однак держава опосередковано впливає на фінанси компанії через регулювання тарифів на універсальні поштові послуги та встановлення завдань (наприклад, доставка пенсій за пільговими тарифами). Укрпошта отримує державну підтримку у формі інвестиційних внесків (на розвиток інфраструктури) та компенсацій (наприклад, за надання послуг зі зниженими тарифами для окремих категорій населення).

Статутний капітал АТ «Укрпошта» сформований державою в ході корпоратизації підприємства і становить базову власну інвестицію держави. Надалі підприємство залучало позикові кошти для розвитку: так, у 2019–2021 рр. «Укрпошта» вперше випускала корпоративні облігації, кошти від яких спрямувала на закупівлю нового автотранспорту і модернізацію. У 2022 р. компанія виконала погашення цих облігацій на суму 74,3 млн грн [3].

«Укрпошта» користується банківськими кредитами. Станом на кінець 2022 р. сума довгострокових кредитів перевищувала 1 млрд грн. Частину кредитного портфеля складають залучення від міжнародних фінансових установ – зокрема, кредит ЄБРР обсягом 63 млн євро для будівництва логістичних хабів (із нього 30 млн євро – це пільговий кредит ЄІБ, а 5 млн євро – грантові кошти).

За 2022 р. обсяг амортизаційних відрахувань, спрямованих на інвестиції, становив 255,7 млн грн, кошти використовувалися на підтримку та відновлення інфраструктури. Зокрема, капітальні інвестиції у 2022 р. склали 630,5 млн грн (хоча це в 4 рази менше запланованого, через воєнні обмеження). Компанія спрямовувала власні кошти переважно на модернізацію об'єктів поштового зв'язку, відновлення пошкоджених відділень та оновлення обладнання в міру можливостей. Нестачу внутрішніх ресурсів було компенсовано позиковими коштами. *Кредитні ресурси* залучалися як на внутрішньому ринку, так і від міжнародних установ.

Після початку повномасштабної війни частину цього фінансування було терміново переорієнтовано на підтримку стійкості Укрпошти: уже в 2022 р. компанія отримала від ЄБРР 2 транші на загальну суму 192,6 млн грн для фінансування критичних потреб. Надалі у 2023 р. продовжилося освоєння коштів ЄБРР – банк перерозподілив 22,7 млн євро кредиту на потреби забезпечення операційної стійкості Укрпошти у воєнний час. Кошти міжнародних кредиторів спрямовувалися на оновлення логістичної інфраструктури, автоматизацію та створення мобільних відділень.

За рахунок кредитів було профінансовано реалізацію проекту «Сільське відділення» (закупівля близько 1900 пересувних поштових машин для сільської місцевості) та проекту «Розвиток логістичної мережі» (будівництво сучасних сортувальних хабів), інвестиції довгострокового характеру, ефект від яких проявляється у підвищенні ефективності операцій (що підтверджується

зростанням EBITDA у 2023–2024 рр.). Загальний кредит Європейського банку реконструкції та розвитку на ці два проекти становив 63 млн євро.

Короткострокові кредити українських банків «Укрпошта» використовувала для поповнення обігових коштів і виконання поточних зобов'язань (наприклад, виплат зарплат, розрахунків з постачальниками). Станом на кінець 2023 р. основна частина боргових зобов'язань компанії мала короткостроковий характер – близько 2,74 млрд грн підлягало погашенню протягом 2024 р.

Окремим напрямом були цільові кошти та гранти. У 2023 р. ЄБРР надав АТ «Укрпошта» безповоротний грант у сумі 4,5 млн євро (спеціальний фонд донорів) для підвищення надійності поштової мережі. За рахунок цих коштів було профінансовано закупівлю 1700 генераторів та станцій супутникового інтернет-зв'язку Starlink – так звані «пункти безпеки» на базі відділень Укрпошти, які дозволяли працювати навіть за блекаутів. ЄБРР виділив грант у розмірі 0,6 млн євро на встановлення модульних відділень у деокупованих та прифронтових регіонах. Компанія долучила й власне фінансування (1,5 млн євро) для розширення цього проекту. Цільове фінансування з держбюджету прямо не надавалося, проте опосередковано держава підтримувала компанію через гарантії за кредитами та компенсацію податкових пільг.

Таким чином, використання кожного джерела фінансування було спрямоване на конкретні потреби: власні кошти – на підтримку поточної діяльності та частково інвестиції; кредити – на стратегічний розвиток і покриття розривів ліквідності; гранти – на підвищення стійкості та соціальні проекти. Водночас деякі проблеми залишаються – високі короткострокові борги тиснуть на ліквідність, а низька маржинальність потребує подальшого підвищення, щоб залучені кошти приносили повноцінний прибуток.

Для підвищення фінансової стійкості та зниження ризиків ліквідності структуру джерел фінансування АТ «Укрпошта» слід оптимізувати в бік збільшення частки довгострокового капіталу. Насамперед, компанії варто зменшити залежність від короткострокових позик, рефінансувавши їх довгостроковими кредитами або облігаціями. Доречним є продовження співпраці з міжнародними фінансовими установами (ЄБРР, ЄІБ) щодо отримання позик на пільгових умовах під гарантії держави.

Список використаних джерел

1. Дахно І. І., Бабіч Г. В., & Барановська В. М. (2012). Зовнішньоекономічний менеджмент: навч. посіб. Київ.
2. Дзюба І., & Шашина М. (2011). Вплив факторів на збільшення прибутку підприємства. Наукові праці, (4)
3. АТ «Укрпошта». Фінансова звітність. <https://www.ukrposhta.ua/ua/richni-zvity>

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НА ОСНОВІ МОДЕЛЕЙ ПРОГНОЗУВАННЯ

Похилько Світлана Василівна,

к.е.н., доцент,

Сумський державний університет, м. Суми

Бабак Аліна Сергіївна,

студент,

Сумський державний університет, м. Суми

Антикризове управління є важливою частиною роботи при керуванні компанією в сучасному світі. Через швидкі темпи життя також змінюються умови, до яких треба підлаштовуватися. Це додає нових викликів для стабільної праці, особливо в умовах глобальних криз, таких як пандемія COVID-19, чи більш актуальне – воєнні дії. Серед основних ризиків війни можна виділити знищення підприємств, порушення логістичних маршрутів, зміну постачальників і клієнтів, проблеми з енергозабезпеченням, валютні коливання та інфляцію. Вести бізнес за таких умов надзвичайно складно, а його успішне функціонування потребує нових підходів до антикризового управління.

Звертаючись до наукових досліджень, антикризове управління визначається як система заходів, спрямованих на прогнозування, запобігання та подолання кризових ситуацій у діяльності підприємства. В. О. Василенко зазначає [1], що антикризове управління передбачає появу загроз, аналіз їх впливу, швидке реагування та розробку стратегії мінімізації шкоди. Основні аспекти антикризового управління включають стратегічне планування, фінансову стабільність, адаптацію до змін зовнішнього середовища та грамотний розподіл ресурсів. Вчасне прогнозування кризових явищ дозволяє мінімізувати втрати та зберегти ресурси підприємства.

Для оцінки фінансової стійкості підприємства використовуються різні моделі прогнозування, серед яких найбільш поширеними є моделі Альтмана, Ліса та Терещенка. П'ятифакторна модель Альтмана базується на дискримінантному аналізі та дозволяє оцінити ймовірність банкрутства підприємства на основі фінансових коефіцієнтів. Модель Ліса використовує чотири ключові показники для визначення фінансової стабільності компанії. Вітчизняна модель Терещенка адаптована до українських реалій і враховує специфіку місцевого ринку та фінансової звітності.

Однак у сучасних умовах традиційних моделей прогнозування вже недостатньо для комплексного аналізу, оскільки технології швидко розвиваються. Впровадження новітніх моделей прогнозування на основі штучного інтелекту може значно покращити діагностику фінансового стану

підприємства. Такі моделі здатні швидко аналізувати великі масиви даних, виявляти приховані закономірності та кореляції, які можуть бути непомітними при традиційному аналізі.

Одним із новітніх підходів є гібридна модель на основі штучної нейронної мережі (ШНМ), що поєднує алгоритми оптимізації – PSO (Particle Swarm Optimization) та SA (Simulated Annealing). Така модель не лише прогнозує ймовірність банкрутства, а й самостійно знаходить оптимальну структуру нейронної мережі, адаптуючи її під конкретні дані. Завдяки цьому підхід демонструє високу точність, знижує ризик помилок, пов'язаних з людським фактором, і дозволяє ефективно працювати навіть з неповними або нерегулярними даними [2].

Ще один проривний напрям – це графові нейронні мережі (GNN). Вони моделюють взаємозв'язки між підприємствами як складну мережу, де ризики одного суб'єкта можуть поширюватися на інші. Така модель враховує внутрішні ризики (наприклад, судові справи, фінансові показники, історію компанії) і ризики зараження (через ділові зв'язки з іншими компаніями). Комбінація різних графових підходів – Hyper-GNN та Heter-GNN – дозволяє враховувати як багатовимірні, так і різномірні зв'язки, формуючи більш повну та динамічну картину потенційних загроз [2].

Обидва підходи – і гібридна ШНМ, і GNN – відзначаються високою адаптивністю, здатністю до самонавчання та ефективністю в умовах високої невизначеності.

Таким чином, впровадження інноваційних технологій на основі штучного інтелекту в сферу антикризового управління є важливим кроком для підвищення ефективності управління ризиками та забезпечення фінансової стабільності підприємств у сучасних умовах. Це дозволяє не лише оперативно реагувати на кризові явища, а й запобігати їх виникненню, що є критично важливим для довгострокового розвитку бізнесу.

Список використаних джерел

1. Василенко В. О. (2005). Антикризове управління підприємством. Київ: Центр навчальної літератури. 504 с.
2. Azayite, Fatima Zahra, and Said Achchab. (2019). "A hybrid neural network model based on improved PSO and SA for bankruptcy prediction." *arXiv preprint arXiv:1907.12179* URL: <https://arxiv.org/pdf/1907.12179> (дата звернення 23.05.2025).
3. Wei, Shaopeng, et al. (2024). "Combining intra-risk and contagion risk for enterprise bankruptcy prediction using graph neural networks." *Information Sciences* 659: 120081. URL: <https://arxiv.org/pdf/2202.03874> (дата звернення 23.05.2025).

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ ТА ФАКТОРИ, ЩО НА НЕЇ ВПЛИВАЮТЬ

*Журавка Олена Сергіївна,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми
Чернешенко Богдан Григорович,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

Фінансова стійкість банку є однією з ключових характеристик його діяльності, що визначає спроможність установи ефективно функціонувати у довгостроковій перспективі. Вона забезпечує здатність своєчасно виконувати свої зобов'язання перед клієнтами, партнерами та регуляторами, підтримувати рівновагу між активами та пасивами, а також мінімізувати ризики, пов'язані з нестабільністю фінансових ринків та внутрішніми загрозами.

У сучасних умовах посиленої економічної нестабільності питання фінансової стійкості банків набуває особливої актуальності. Глобальні фінансові кризи, макроекономічні коливання, воєнні конфлікти та пандемії є лише частиною чинників, які можуть негативно вплинути на стабільність банківської системи. У зв'язку з цим, важливим завданням кожного банку є не лише збереження своєї фінансової рівноваги, але й створення ефективної системи ризик-менеджменту, що дозволить адаптуватися до будь яких змін.

Важливо зазначити, що фінансова стійкість банку є не лише внутрішнім показником його стабільності, але й чинником впливу на всю економіку країни. Оскільки банки відіграють роль фінансових посередників, їхня стабільність безпосередньо впливає на рівень довіри вкладників, здатність підприємств отримувати кредити та загальну інвестиційну привабливість країни. Потенційне зниження фінансової стійкості навіть кількох банківських установ здатне запустити складний механізм системної кризи за принципом «ефекту доміно», коли локальна нестабільність миттєво трансформується в масштабні негативні процеси в усьому фінансовому секторі. Саме тому ретельне та виважене управління фінансовою стійкістю набуває критичного значення не лише для окремих банків, але й для забезпечення макроекономічної рівноваги та стабільності економічної системи загалом.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, у економічній літературі досі немає єдиного загальноприйнятого визначення фінансової стійкості банку. Різні науковці трактують це поняття, акцентуючи увагу на окремих його аспектах, таких як ліквідність, платоспроможність, прибутковість чи здатність до самовідновлення. Підходи окремих авторів до розуміння сутності цього поняття наведені в таблиці 1.

Таблиця 1 – Систематизація підходів до визначення сутності поняття «фінансова стійкість банку»

№	Автор, джерело	Визначення поняття
1	Барановський О. І. [1]	Здатність протистояти зовнішнім та внутрішнім впливам, зберігаючи стійку рівновагу і надійність протягом часу.
2	Довгаль Ю. С. [3]	Стан банківської установи, при якому вона є платоспроможною, ліквідною, має достатню величину регулятивного капіталу для покриття всіх можливих ризиків, пов'язаних із банківською діяльністю, і при цьому залишається достатньо рентабельною, тобто її активи використовуються максимально ефективно.
3	Золковер А. О. [4]	Здатність фінансово-кредитної установи надавати комплекс специфічних банківських послуг належної якості.
4	Кочетков В. М. [6]	Спроможність банку як системи трансформування ресурсів банку (персоналу, фінансових ресурсів, активів, обладнання та інформаційних технологій) з максимальною ефективністю і мінімальним ризиком виконувати свої функції у ринковому середовищі попри вплив ендегенних та екзогенних факторів.
5	Примостка Л. О. [7]	Характеристика рівня контрольованості основних видів ризиків, відсутність структурних дисбалансів та здатність утримувати фінансові показники на стабільному рівні.
6	Русіна Ю. О. [8]	Динамічна інтегральна характеристика спроможності банку як системи трансформування ресурсів та ризиків повноцінно виконувати свої функції з урахуванням наявного балансу економічних інтересів, витримуючи вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

Джерело: побудовано авторами на основі [1, 3, 4, 6, 7, 8]

Підсумовуючи розглянуті підходи до визначення поняття, можна сформулювати власний варіант його тлумачення: стан банківської установи,

який характеризується достатністю коштів для підтримки платоспроможності та ліквідності, здатністю контролювати основні види ризиків, протистояти зовнішнім та внутрішнім впливам, наявністю достатнього регулятивного капіталу для покриття всіх можливих ризиків, а також забезпеченням рентабельності діяльності шляхом ефективного використання активів.

Фінансова стійкість банку формується під впливом широкого спектра факторів, що охоплюють внутрішні аспекти діяльності банку та зовнішнє середовище, визначене економічними, правовими, соціальними та політичними умовами. В умовах глобалізації та економічної нестабільності розуміння цих факторів є ключовим для забезпечення стабільного розвитку банку та підтримання його конкурентоспроможності.

В науковій економічній літературі зазвичай чинники фінансової стійкості банківської установи поділяють на дві основні групи: зовнішні або екзогенні (макрорівень) та внутрішні або ендогенні (мікрорівень). Узагальнення існуючих досліджень щодо класифікації, дає можливість сформувати класифікаційну систему факторів впливу на фінансову стійкість банку яку наведено на рисунку 1.

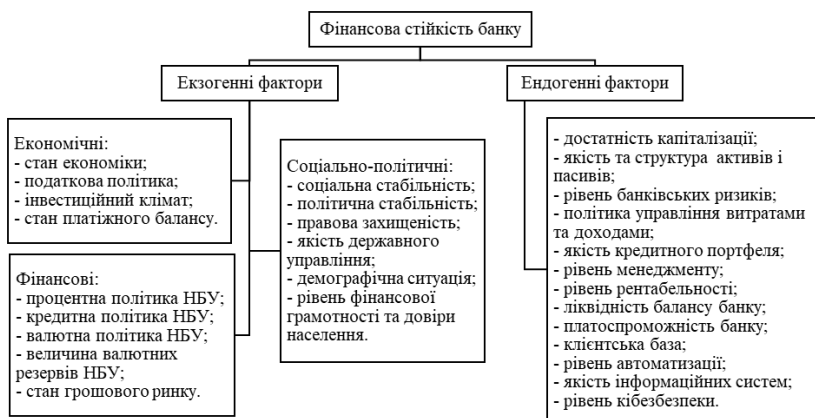

Рисунок 1 – Фактори, які впливають на фінансову стійкість банку
Джерело: побудовано авторами на основі [2, 5]

Рисунок 1 демонструє фактори, що впливають на фінансову стійкість банку, класифікувавши їх на екзогенні та ендогенні. Екзогенні фактори включають економічні, фінансові та соціально-політичні чинники, які формують загальні умови функціонування банківської системи. Ендогенні фактори, своєю чергою, охоплюють ефективність управління, рівень капіталізації, якість активів і пасивів, прибутковість, ліквідність, ризик-менеджмент та технологічний розвиток.

Порівнюючи ці дві групи факторів, варто підкреслити, що ендегенні фактори характеризуються вищим рівнем керованості. Банк має пряму можливість впливати на їх параметри через оптимізацію власної стратегії, підвищення професійної компетентності співробітників, удосконалення систем контролю та операційних процесів.

На противагу цьому, екзогенні фактори, які відображають макроекономічну, фінансову, соціально-політичну динаміку країни, мають більш суттєвий та непередбачуваний вплив на фінансову стійкість банку, перебуваючи поза межами безпосереднього контролю установи. Саме тому критично важливою є здатність банку своєчасно та гнучко адаптуватися до постійних змін зовнішнього середовища, виробляючи ефективні стратегії реагування на потенційні виклики [2].

Отже, фінансова стійкість банку є багатовимірним показником, що визначає його здатність функціонувати в довгостроковій перспективі, виконуючи свої зобов'язання та мінімізуючи ризики. Від рівня фінансової стійкості залежить не лише стабільність окремого банку, але й загальний стан фінансової системи держави, що підкреслює її стратегічне значення для економіки країни. Фінансова стійкість банку залежить від комплексу зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на його діяльність.

Список використаних джерел

1. Барановський, О. І. (2014). Природа економічної безпеки комерційного банку. *Вісник Національного банку України*, 7, 12-19. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu_2014_7_9
2. Гудзь, Ю. Ф., Кондакова, Ю. Б. (2018). Формування фінансової стійкості комерційного банку. *Молодий вчений*, 12(64), 605-609. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/12/138.pdf>
3. Довгаль, Ю. С., Чамара, Р. О. (2015). Сутність фінансової стійкості комерційного банку та ефективні шляхи її забезпечення. *Фінансовий простір*, 1, 130-136. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2015_1_18
4. Золковер, А. О., Гуменюк, А. О. (2015). Методи забезпечення фінансової стійкості комерційних банків. *International Scientific Journal*, 2, 32-35. http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2015_2_8
5. Корженко, К. А. (2015). Підходи до класифікації факторів, що впливають на стійкість банківської установи. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_12/48.pdf
6. Кочетков, В. М. (2003). Організація управління фінансовою стійкістю банку ринкових умов: монографія. Вид-во Європ. університету.
7. Примостка, Л. О., Краснова, І. В., Бричка, С. М. (2017). Кластеризація українських банків в координатах «бізнес-модель - фінансова стійкість».

Science of Europe: Economics Sciences, 37(1), 44-54.
<https://ir.kneu.edu.ua/items/5345e3d0-74df-4b44-b169-d7f19d0aeeab>

8. Русіна, Ю. О., Лєгейда, А. Г. (2015). Забезпечення фінансової стійкості комерційного банку. *International Scientific Journal*, 2, 87-90.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2015_2_17

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СУБ'ЄКТА ПУБЛІЧНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Дехтяр Надія Анатоліївна,

к. е. н, доцент,

Сумський державний університет, Суми

Резнік Ольга Вікторівна,

студент,

Сумський державний університет, Суми

На сьогоднішній день ведення господарської діяльності в Україні суттєво ускладнюється через низку дестабілізуючих факторів, серед яких ключовими є економічна нестабільність, високий рівень інфляції, зниження інвестиційної привабливості та повномасштабне військове вторгнення. У цій ситуації особливої актуальності набуває питання забезпечення фінансової стійкості, зокрема для суб'єктів публічного сектору економіки (СПСЕ), які не лише здійснюють господарську діяльність, а й виконують важливі соціально-економічні функції.

Наукова спільнота досі не дійшла згоди щодо єдиного тлумачення поняття «фінансова стійкість підприємства». Водночас, узагальнюючи підходи провідних дослідників [1], фінансову стійкість можна трактувати як здатність підприємства забезпечувати раціональне співвідношення між власними й залученими фінансовими ресурсами, підтримувати належний рівень платоспроможності, своєчасно виконувати зобов'язання перед партнерами та державою, а також залишатися незалежним від надмірного впливу зовнішніх джерел фінансування.

Періоди кризи висувають особливі вимоги до СПСЕ: здатність адаптуватися до швидкоплинних змін, підтримувати стабільність функціонування та виконувати поставлені державою завдання. Збереження стійкості господарської діяльності є визначальним чинником їхнього подальшого розвитку, ефективного використання ресурсів і виконання зобов'язань перед суспільством.

Функціонування державних підприємств в умовах війни, коли є загроза руйнування матеріально-технічної бази, втрати кваліфікованих кадрів, порушення логістичних ланцюгів і обмеженого доступу до стратегічних ресурсів, повинні не лише забезпечувати власну фінансову життєздатність, а й виконувати покладені на них функції – бути надійною опорою для держави та громадян [2].

Основними факторами, що негативно впливають на фінансову стійкість у воєнний час є скорочення обсягів виробництва, підвищення цін на енергоресурси, а також зростання витрат на безпеку та охорону майна,

ускладнення кредитування, девальвація гривні, ризики невиконання зобов'язань. Разом з тим, частина суб'єктів публічного сектору економіки все ж таки змогли адаптуватися до сучасних умов за допомогою податкових пільг, державних чи міжнародних грантів, цифрових технологій та ефективного антикризового управління [1–3].

Діагностика фінансової стійкості дає змогу оцінити спроможність СПСЕ протистояти фінансовим ризикам і забезпечувати стабільність ключових показників у довгостроковій перспективі. Вона також допомагає виявити вразливі аспекти діяльності підприємства, з'ясувати причини їх виникнення та сформулювати обґрунтовані рекомендації щодо підвищення ефективності роботи.

Процес аналізу фінансової стійкості проводиться поетапно [4]. На першому, підготовчому, етапі визначається мета аналізу, формується інформаційна база, обираються методи оцінки фінансової стійкості. На другому етапі оцінюються структура джерел фінансування та розраховуються коефіцієнти фінансової стійкості. Зазвичай фінансова стійкість підприємства оцінюється за її базовими показниками; платоспроможністю; прибутковістю; динамікою грошових потоків. Під час війни до них додаються: стійкість до збоїв у ланцюгах постачання; адаптивність витратної частини; наявність резервів (матеріальних та грошових); рівень цифровізації і здатність до дистанційної роботи.

Ключові показники, що використовуються для аналізу фінансової стійкості СПСЕ в умовах війни, наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Показники оцінки фінансової стійкості СПСЕ в умовах війни

Показник	Що аналізує	Характеристика
Коефіцієнт покриття	Платоспроможність короткострокову	Визначає ресурси для забезпечення виконання поточних зобов'язань
Оборотний капітал	Маневреність підприємства	Показує чи може підприємство адаптувати свої витрати
EBITDA	Операційна ефективність	Вказує на реальний дохід до сплати податків і амортизацію
Debt/Equity	Залежність від кредитів	Характеризує рівень боргового навантаження в умовах падіння прибутків
Cash Flow	Наявність «живих» грошей	Критично важливий при розірваних ланцюгах
Запаси	Потенціал для виживання	Показує наявність запасів сировини, готової продукції тощо

Продовження Таблиці 1

Показник	Що аналізує	Характеристика
Показник релокації	Частка активів, перенесених або збережених	Актуально для зони бойових дій

Джерело: побудовано авторами на основі [1, 4].

На третьому етапі оцінюється здатність СПСЕ покривати свої витрати власними коштами та забезпечувати роботу підприємства за допомогою внутрішніх резервів. Аналіз результатів оцінки індикаторів та порівняння їх нормативними значеннями проводиться на четвертому етапі. На ньому також аналізується вплив зовнішніх факторів на роботу підприємства та його стабільність, прогнозується його розвиток. В умовах війни звичайний аналіз доповнюється моделюванням кризових сценаріїв, зокрема: втрата основного постачальника/споживача; руйнування виробничої потужності; евакуація персоналу; зростання цін на енергоносії тощо. На заключному етапі формуються висновки щодо стану підприємства, виявляються його слабкі місця, надаються рекомендації щодо покращення ситуації.

Слід відмітити, що вітчизняні підприємства, які мають гнучку структуру витрат, діджиталізовані процеси, доступ до альтернативних ринків і логістики, мають вищу стійкість, навіть за повної відсутності прибутку.

Використання сучасних цифрових рішень у господарській діяльності дозволяє СПСЕ: оптимізувати управлінські процеси (через ERP-системи, електронний документообіг); посилити прозорість та підзвітність (завдяки цифровому аудиту, інтеграції з державними фінансовими системами, як-от «Прозорро», «Є-data»); покращити фінансове планування та прогнозування (на основі аналітики великих даних, BI-систем); автоматизувати операційні витрати й уникати дублювання функцій; зменшити людський фактор і ризики шахрайства. Сучасні цифрові технології є не лише каталізатором розвитку, а й запорукою фінансової стійкості СПСЕ у надзвичайних умовах. Їхнє грамотне впровадження дозволяє зменшити вплив деструктивних чинників, забезпечити стабільність діяльності та зберегти довіру до публічного сектору економіки.

Таким чином, діагностика і регулярний контроль фінансової стійкості СПСЕ є невід'ємною частиною його функціонування. Забезпечення фінансової стійкості вимагає поєднання класичних фінансових інструментів з сучасними управлінськими підходами та державною підтримкою.

Список використаних джерел

1. Степаненко О., & Канельська А. (2024). Фінансова стійкість підприємств в період воєнного стану: ризики, загрози, шляхи їх подолання.

Підприємництво та інновації, (33), 123-130. <https://doi.org/10.32782/2415-3583/33.21>.

2. Атаманчук Д., Базиліук А. (2024). Фінансова стійкість українських підприємств в умовах війни. *Матеріали конференцій МЦНД*. С. 41-47. <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/1273>

3. Соколовська І., Сивак О. (2023). Фінансові джерела стійкості українських підприємств в умовах невизначеності. *Вчені записки Університету «КРОК»*. № 4 (72). С. 39-46.

4. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / за заг. ред. Школьник І. О. [І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека та ін.]. (2016). Київ: Центр учбової літератури. 368 с.

5. Коломоєць, Є. (2024). Цифрова трансформація бізнесу як основа підвищення його конкурентоспроможності. *Сталий розвиток економіки*, (4(51), 72-80. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-10>.

ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ, ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

*Журавка Олена Сергіївна,
к.е.н., доцент,
Сумський державний університет, м. Суми
Кошка Аліна Олексіївна,
студент,
Сумський державний університет, м. Суми*

Використання системи перестрахування є важливим інструментом управління ризиками для страхової компанії, що сприяє підвищенню її платоспроможності та забезпеченню фінансової стійкості. Перестрахування дозволяє ефективно розподіляти потенційні збитки, знижувати навантаження на власний капітал компанії та зміцнювати позиції на страховому ринку, що є ключовим фактором для довгострокового успіху та надійності діяльності.

Закон України «Про страхування» визначає «перестрахування (цесія, ретроцесія) – це правовідносини з передачі перестраховальником (цедентом, ретроцедентом) та прийняття перестраховиком (цесіонером, ретроцесіонером) за плату ризику щодо виконання перестраховальником частини своїх обов'язків перед страхувальником та відшкодування витрат (здійснення виплат) на умовах, визначених договором перестрахування» [1].

Вітчизняні науковці В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич та Т. А. Ротова визначили «функції перестрахування [3,4]:

- вторинний перерозподіл ризику, перестраховик бере на себе частину раніше застрахованого ризику;
- забезпечення можливості страховикам взяти на себе дуже дороге та унікальне страхування ризику. Фактично, поділяючи фінансові обов'язки страхових компаній з іншими страховими компаніями, вони можуть спільно нести різні ризики, включаючи унікальні ризики;
- сприяння впровадженню та розповсюдженню нових видів страхування (перестрахування є інструментом для створення нового виду страхування);
- створення надійних умов для страхових компаній для безпечного контролю середньо- та довгострокової політики для формування однорідного та збалансованого страхового портфеля (впроваджуючи механізм перестрахування, страхові компанії можуть забезпечити страхування ризиків різного типу та розміру з різною частотою збитків).

Важливим є положення закону України «Про страхування» [1], які визначають випадки у яких застосовується перестраховальна операція:

- страховик бере на себе страхові зобов'язання в обсягах, що можуть перевищувати можливості їх виконання за рахунок власних активів;
- страхова сума за окремими об'єктом і видом страхування перевищує 10 % сплаченого статутного фонду і сформованих вільних резервів та страхових резервів на останню звітну дату.

Система перестрахування, як і пряме страхування, ґрунтується на розподілі ризиків між кількома сторонами, що дозволяє страховій компанії не лише своєчасно виконувати зобов'язання перед клієнтами, а й зменшувати фінансове навантаження в разі настання страхових подій. Завдяки цьому механізму компанія захищає свій капітал, підтримує фінансову стабільність, а також створює передумови для розширення діяльності та підвищення якості страхових послуг [2]. Водночас перестрахування відіграє ключову роль у забезпеченні платоспроможності страховика, оскільки дозволяє ефективно управляти ризиками, що можуть поставити під загрозу фінансову рівновагу компанії. Саме це зумовлює актуальність використання перестрахування у сучасній страховій практиці.

По-перше, у кожному окремому виді страхування присутні суттєві ризики, які страховик не може повністю покрити самотійно. Завдяки перестрахуванню компанія має змогу зменшити власну відповідальність у випадку великих страхових подій, тим самим знижуючи потенційні втрати.

По-друге, загрозу для фінансової стійкості становлять не лише значні ризики, а й велика кількість дрібних страхових випадків. Перестраховальні договори, укладені на випадок масштабних збитків, дають змогу уникнути катастрофічних фінансових наслідків. Таким чином, завдяки перестрахуванню надмірні ризики зменшуються до безпечного рівня.

По-третє, перестрахування допомагає згладити коливання у фінансових показниках компанії впродовж різних років. Наприклад, у деякі роки страхова компанія може зазнати значних збитків через велику кількість виплат або негативні результати в усьому страховому портфелі. Перестрахування дає змогу вирівнювати ці втрати, що забезпечує стабільність фінансових результатів у довгостроковій перспективі – а це є важливою умовою збереження фінансової надійності страховика.

На сьогодні майже всі українські страхові компанії відчувають потребу в перестрахуванні. Більшість із них не мають достатнього обсягу фінансових ресурсів, щоб самотійно покривати великі ризики. Завдяки передачі частини своєї відповідальності перестраховикам, страхові організації можуть гарантувати виконання зобов'язань перед клієнтами навіть у разі виникнення кількох значних страхових подій. Перестраховик надає фінансову підтримку страховій компанії: з одного боку, зміцнюючи її фінансову стабільність, а з іншого – створюючи можливість для розширення масштабів її діяльності.

Перестраховування є стратегічним елементом управління ризиками в страхуванні, що забезпечує платоспроможність, стабільність та розвиток страховика. Його значення полягає не лише у фінансовому захисті від великих чи множинних збитків, а й у підтримці довгострокової надійності компанії, адаптації до змін ринку та ефективному формуванні страхового портфеля. Це робить перестраховування незамінним інструментом у сучасній страховій діяльності.

Список використаних джерел

1. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 № 1909-іх / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1909-20>
2. Шулешова І. (2012). Перестраховування як механізм забезпечення фінансової стійкості страхової компанії. *Економіка АПК*. Т. 368, № 2. С. 124–128.
3. Базилевич В. (2008). Страхування : підручник. 368-ме вид. Київ : М-во освіти та науки України, 920 с.
4. Ротова Т. А., Руденко Л. С. (2006). Страхування : навч. посібник. – К.: КНТЕУ. 400 с.
5. Шкурко В. (2022). Сектор перестраховування у фінансовій системі. *Scientia Fructuosa*. № 3. С. 93-102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2022_3_9

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

*Гриценко Олександр Миколайович,
аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми*

Починаючи з 24 лютого 2022 р., російське широкомасштабне вторгнення в Україну спричинило масовий потік внутрішньо переміщених осіб (ВПО), що радикально змінило демографічні, соціальні та економічні структури країни. Станом на 5 червня 2025 р. офіційно зареєстровано близько 4,59 млн ВПО, що лише з початку року скорочення становило майже 50 тис. осіб [1-2].

Це явище породило ряд структурних викликів: дисбаланс регіональної зайнятості, підвищена мобільність робочої сили, зміна попиту на цифрові послуги та інфраструктуру. Водночас відкривається можливість прискорення цифрових трансформацій у сфері адміністрування та соціального захисту.

Мета дослідження – оцінити економічні наслідки великомасштабної внутрішньої міграції в Україні та проаналізувати роль цифрових технологій у пом'якшенні цих викликів.

Станом на 5 червня 2025 р. зареєстровано 4,594,254 ВПО, в тому числі близько 22 % – діти та люди з інвалідністю, яким держава виплачує обов'язкову грошову допомогу (2 000 грн для дорослих, 3 000 грн для дітей/інвалідів). Концентрація ВПО у східних та центральних регіонах: Донецька – 521 976, Харківська – 516 930, Дніпропетровська – 455 585, Київ (місто) – 426 290 [2].

Міжнародна організація з міграції (МОМ) та Нацбанк України виявили, що 60 % переселенців працездатного віку втратили роботу через війну; лише 24 % опираються на державну підтримку, більшість – на позику або економію [3].

У регіонах із високою концентрацією ВПО бізнес призупинив діяльність або зменшив потужності до 50 %, що призводить до подальшого зростання безробіття.

Чимало переселенців (30–44 %) – це родини з однією дорослою особою або дітьми, що підсилює ризик соціальної ізоляції. Значна частина ВПО (близько 22 %) мешкає в умовах, непридатних для життя взимку, і не має доступу до онлайн-медичних та інших цифрових послуг [3].

Потенціал цифрових трансформацій включає в себе такі напрямки як:

Цифрова реєстрація та моніторинг ВПО через централізовані державні платформи (приклад: Інформаційно-обчислювальний центр Мінсоцполітики) дозволяє оперативно контролювати масштаби, цільову підтримку та реінтеграцію [4].

Платіжні системи (є-підтримка) забезпечують швидке перерахування коштів на банківські рахунки, навіть у тимчасових громадах.

Онлайн-платформи працевлаштування та перекваліфікації сприяють адаптації до нових регіональних ринків праці.

Телекомунікаційна інфраструктура – зокрема доступ до інтернету в сільських та віддалених громадах – критично важливий для інтеграції ВПО.

Загалом вимушена внутрішня міграція через війну стала одним з найбільших економічно-соціальних викликів в історії сучасної України. Зафіксований рівень ВПО (~4,6 млн станом на червень 2025 р.) створює серйозне навантаження на регіональні ринки праці, інфраструктуру, соціальні системи. Проте цифровізовані реєстрація, фінансова підтримка, онлайн-освіта та працевлаштування мають потенціал пом'якшити ці виклики. Удосконалення цифрової взаємодії між державою та переселенцями може запустити мультиплікативний ефект: підвищивши економічну активність, стимулювати локальний розвиток та інтеграцію ВПО в умовах трансформації економіки. Для цього важливо адаптувати регіональні стратегії і підсилити цифрову інфраструктуру.

Список використаних джерел

1. Малиновська О. М., Яценко Л. Д. Соціальні наслідки вимушеного внутрішнього переміщення населення в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. № 11. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-07-01> (дата звернення: 27.03.2025).
2. Апостроф. URL: <https://apostrophe.ua/ua/news/society/2025-06-09/skilky-v-ukraini-vpo-u-2025-rotsi-aktualna-statystyka-za-oblastyamy/344695?utm> (date of access: 27.03.2025).
3. Кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні знову зростає, – дані МОМ. *ІОМ Ukraine*. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/news/kilkist-vnutrishno-peremishchenykh-osib-v-ukrayini-znovu-zrostaye-dani-mom?utm> (дата звернення: 27.03.2025).
4. Мінсоцполітики оприлюднило статистику про кількість ВПО в Україні за областями - Антикризисний медіа-центр. Антикризисний медіа-центр - *Антикризовий медіа-центр, Краматорськ*. URL: <https://acmc.ua/minsoczpolityky-oprylyudnylo-statystyku-pro-kilkist-vpo-v-ukrayini-za-oblastyamy/> (дата звернення: 27.03.2025).

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОТИ ФІНАНСОВОГО ШАХРАЙСТВА ТА ТІНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

*Касьян Ігор Антонович,
аспірант,*

Сумський державний університет, м. Суми

В умовах зростання обсягу онлайн-фінансових операцій і інтенсифікації цифровізації, Україна стикається з масштабним викликом – захистом економічного простору від фінансового шахрайства та “тіньової” діяльності. За даними Держфінмоніторингу, в структурі кіберризиків електронні шахрайства йдуть у трійці найнебезпечніших загроз для банківської сфери. Водночас зростає впровадження технологій штучного інтелекту та блокчейну як інструментів аналізу великих даних, що дозволяють ідентифікувати шахрайські транзакції в режимі реального часу. Водночас, законодавче поле залишається фрагментованим – хоча законопроекти щодо кіберзлочинності, електронного шахрайства (наприклад № 10190), та регулювання віртуальних активів уже внесено, існує нагальна потреба у деталізації відповідальності й стандартизації цифрових технологій у фінансовому секторі. Мета дослідження – оцінити роль інноваційних цифрових рішень та законодавства у запобіганні фінансовому шахрайству та тінізації економіки України.

Загалом під поняттям «системні загрози» розуміють шахрайства у фінансовому кіберпросторі (фішинг, скімінг, підробка сайтів), тіньова діяльність і відмивання коштів. ДСФМ та кіберполіція зафіксували збільшення транзакцій із підозрою на шахрайство; наприклад, аналітики служби перевіряють частоту операцій, учасників, напрямки та транскордонні ризики [1]. Геополітична нестабільність сприяла посиленню цифрових атак, особливо через слабкий рівень захисту серед низки НБУ-регульованих установ.

Банки активно впроваджують AI-системи, котрі аналізують сотні параметрів поведінки клієнта. Такі рішення дозволяють виявляти аномальні патерни та блокувати підозрілі операції задовго до фактичного шахрайства. Блокчейн-технології надають прозорість і незмінність записів, дозволяють ідентифікувати ланцюги транзакцій і одночасно убезпечити дані від фальсифікації. Це важливо в антимоніторингу, електронному декларуванні, банківських переказах.

Застосування соціальних мереж транзакцій дозволяє ідентифікувати міжособистісні зв'язки й позабанківські кореляції, що може сигналізувати про схеми відмивання коштів та сірі зони. Аналітичні рішення, засновані на граф-алгоритмах, значно підвищують точність розслідувань – рекомендації таких технологій висуваються також в академічній сфері.

Державне регулювання та інституційні ініціативи включає наступне:

1. Закон № 10190 (першочитання) щодо відповідальності за електронне шахрайство, обробку персональних даних і банківської таємниці [2].

2. Закон «Про віртуальні активи» (17.02.2022) підвищує контролювання крипторинку і встановлює обов'язок підозр на фінмоніторинг [3].

3. ДСФМ отримала підтримку проекту EUACI для посилення аналітичних платформ і співпраці з міжнародними партнерами [4].

Основні виклики, що постають у сучасних умовах:

- фрагментованість законодавчого поля: одночасна діюча система законів і законопроектів з різним ступенем імплементації; особливо щодо AI, блокчейну, обміну даними.

- низька автоматизація на рівні банків-фізосіб: не всі мають AI-фроду системи, а деякі навіть не інтегровані в ДСФМ.

- недостатність державного фінансування: модернізація фінмоніторингу та digital-платформ вимагає субсидій і грантів.

- кадрова нестача: не вистачає фахівців з кіберрозслідувань, AI та аналітики блокчейн-транзакцій.

Отже, цифрові технології – AI, блокчейн, граф-аналітика – радикально змінюють підходи до протидії фінансовому шахрайству та тінізації економіки в Україні. Завдяки швидкому і якісному впровадженню, можна підвищити ступінь виявлення порушень понад 90 % та значно знизити обсяги шахрайських транзакцій. Інтеграція нового законодавства сприятиме побудові прозорого, технологічного та стійкого фінансового середовища, захистить інтереси громадян і бізнесу та наблизить Україну до стандартів ЄС у сфері фінансової безпеки.

Список використаних джерел

1. Держфінмоніторинг активно співпрацює з фінансовими розвідками іноземних країн у протидії фінансовим злочинам за участі громадян України. *Financial Abuse Prevention Software Solutions*. URL: <https://finap.com.ua/aml-ukrayina-mizhnarodna-spivpratsya-finmonitoring/> (дата звернення: 12.04.2025).

2. Статус законопроектів що стосуються digital та IT. *Ukrainian Digital Community*. URL: <https://ukrainiandigital.com/strong-status-zakonoproiektivshcho-stosuiutsia-digital-ta-it-strong/?utm> (дата звернення: 12.04.2025).

3. Shemet D. S. Legal regulation of virtual assets: challenges of legalization and institutional implementation in Ukraine. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*. 2025. Vol. 3, no. 87. P. 236–241. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.3.35> (date of access: 12.04.2025).

4. Державна служба фінансового моніторингу України. *Державна служба фінансового моніторингу України*. URL: <https://fiiu.gov.ua/?utm> (дата звернення: 12.04.2025).

ЕЛЕКТРОННА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕПІДЕМІОЛОГІЧНОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ

*Рекурн Євген Ігорович,
аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми
Чванкін Євген Романович,
аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми*

За сучасних умов нестабільної епідемічної ситуації в Україні, що посилилася унаслідок військової агресії РФ, не лише зросла загроза інфекційних та неінфекційних спалахів, а й загострилася потреба в швидкому й ефективному моніторингу їх розвитку. Введення в дію Закону України № 2573-IX «Про систему громадського здоров'я» з 1 жовтня 2023 року закріпило інструменти цифрового епідеміологічного нагляду як частину державної стратегії [1]. Одним із ключових нововведень є створення централізованого інформаційного фонду громадського здоров'я, що дозволяє інтегрувати дані про інфекції, неінфекційні захворювання, стан навколишнього середовища, антимікробну резистентність тощо [2].

Мета дослідження – проаналізувати сучасний стан цифрового епідеміологічного нагляду в Україні внести рекомендації щодо оптимізації його використання в державній системі громадського здоров'я.

Нормативно-правова база, яка регулює питання цифрового епідеміологічного нагляду в Україні включає:

- Закон України «Про систему громадського здоров'я» (№ 2573-IX від 06.09.2022), який набрав чинності 1 жовтня 2023 року, визначає інформаційні платформи громадського здоров'я одним із наріжних інструментів державної політики.

- Стаття 16 зазначеного закону регулює організацію епідеміологічного нагляду та інформаційного фонду, що охоплює широкий спектр напрямів: інфекції, неінфекції, антимікробну резистентність, психічне здоров'я, здоров'я матері і дитини тощо [2].

- Наказ МОЗ № 1726 від 30.07.2020 «Про затвердження Порядку...» встановив стандарти обліку та звітності інфекційних захворювань, що стало базою для подальшої цифровізації цього процесу [1].

Існують наступні цифрові інструменти епіднагляду:

- Електронна система охорони здоров'я (ЕСОЗ): забезпечує електронний облік первинних форм № 058/о та № 060/о, включно з COVID-19, що підвищує оперативність передачі даних у МОЗ.

- Аналітичні дашборди НСЗУ: надають громадськості зведену офіційну інформацію про захворюваність, щеплення, витрати, що дозволяє аналізувати тренди інфекцій.

- Інформаційний фонд ЦГЗ – платформа, що акумулює дані про запобігання спалахам, моніторинг води, антимікробну резистентність, медіацію інтегрованих звітів, планованих нових постанов (проект постанови КМУ з процедурою епіднагляду від травня 2025).

- Санітарно-епідеміологічний моніторинг стічних вод: з жовтня 2022 року проводиться у 9 областях (Львівська, Київська, Чернігівська тощо), що дозволяє виявляти COVID-19 і грип на рівні громад [3].

Завдяки закономірній передачі даних з лікувальних закладів у ЕСОЗ, МОЗ отримує можливість в реальному часі оновлювати на дашбордах стан епідситуації. ЦГЗ формує аналіз ризиків та видає рекомендації, здійснюючи оперативне реагування – заклики, карантинні обмеження, інформаційні кампанії. Обмін між ЦГЗ, місцевими центрами контролю, інтеграція із даними ветмедицини, водних ресурсів здійснюється у дусі концепції “One Health”.

У результаті проведеного дослідження формуємо наступні рекомендації:

- недосконалість законодавства: проект постанови КМУ про чіткий порядок здійснення епіднагляду перебуває на громадському обговоренні станом на травень 2025 – потребує швидкого затвердження та інтеграції цифрових вимог у регуляторні норми.

- інтеграція даних між відомствами: необхідно посилити обмін інформацією між МОЗ, екологічними, водогосподарськими і ветеринарними службами у режимі реального часу.

- підвищення ІТ-компетенцій: потрібне навчання лікарів-епідеміологів щодо роботи з ЕСОЗ, ЦГЗ платформами та інтерпретації даних.

- розширення географії стічних досліджень: поширити практику контролю стоків на решту областей, включно з прикордонними (зокрема у зоні бойових дій), для розширення зони раннього попередження.

Отже, впровадження цифрових інструментів у систему епідеміологічного нагляду в Україні – від електронного обліку форм, аналітичних дашбордів до моніторингу стічних вод – створило ефективний механізм раннього виявлення загроз та реакції на інфекційні спалахи. Законодавча база (Закон № 2573-IX) й нормативні документи забезпечили правові підстави, але виклики цифрової інтеграції, операторської компетенції та міжвідомчих комунікацій потребують оперативного вирішення. Реалізація рекомендацій сприятиме комплексній, сучасній та стійкій системі громадського здоров'я – відповідній до європейських стандартів та загроз сьогодення.

Список використаних джерел

1. В Україні введено в дію Закон "Про систему громадського здоров'я" | *Центр громадського здоров'я України* | МОЗ. URL: <https://phc.org.ua/news/v-ukraini-vvedeno-v-diyu-zakon-pro-sistemu-gromadskogo-zdorovya> (дата звернення: 07.04.2025).
2. Стаття 16. Епідеміологічний нагляд та інформаційний фонд громадського здоров'я - Про систему громадського здоров'я - Закони України | Protocol. *Безкоштовний сервіс для вирішення Юридичних питань №1 в Україні*. URL: https://protocol.ua/ua/pro_sistemu_gromadskogo_zdorov_ya_stattya_16/ (дата звернення: 07.04.2025).
3. Міністерство охорони здоров'я України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-deviatty-oblastiakh-ukrainy-zaprovezhuyetsia-novyiy-metod-kontroliu-zakhvoriuvanosti-na-covid-19-ta-hryp-epidemiologichnyinahliad-za-stichnymy-vodamy> (date of access: 07.04.2025).

ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ПРАЦІ В ЕПОХУ ІНДУСТРІЇ 4.0

*Чванкін Роман Віталійович,
аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми*

Перехід до Індустрії 4.0 означає широкомасштабну інтеграцію кіберфізичних систем, інтернету речей, штучного інтелекту та автоматизації у виробничі та сервісні процеси. В Україні ця цифрова трансформація набирає обертів: урядом видано постанову Кабміну № 750 від 21 липня 2021 року щодо сприяння впровадженню підходу “Індустрія 4.0” з ініціативою створення регіональних інноваційних хабів [1]; однак реальна цифрова готовність підприємств все ще доволі низька – 74-та позиція у рейтингу ВЕФ з готовності до виробництва майбутнього [2]. Ці зміни глибоко трансформують характер праці, вимагаючи нових кваліфікацій, спричиняючи автоматизацію та потенційне скорочення робочих місць, що потребує активного реагування з боку держави [3]. Водночас масштаби ІТ-ринку в Україні демонструють стійке зростання. У зв'язку з цим, системний аналіз трансформації ринку праці в Україні в контексті Індустрії 4.0, визначаємо за мету цього дослідження.

Індустрія 4.0 передбачає комплексну цифровізацію виробництва і керовані штучним інтелектом кіберфізичні системи. Це змінює саму природу праці: звичайні рутинні операції замінюють автоматизовані системи, тоді як попит на висококваліфіковані ІТ-фахівці, інженери-даних аналітики та кібербезпеки спеціалісти росте. Останнє наочно демонструє стрімке зростання ІТ-сектору – +80 % зайнятих з 2018 року [3].

Згідно з дослідженнями, українські підприємства все ще знаходяться на рівні “nascent” – країна посідає 74-ту позицію з 100 у глобальному рейтингу готовності до виробничого майбутнього [2]. Основні бар'єри – недостатня цифрова інфраструктура, слабкі системи оцінки цифрової зрілості та низька кількість інноваційних проєктів.

Урядом прийнято низку документів для прискорення переходу до 4.0:

- Постанова Кабміну № 750 (21.07.2021): передбачає створення центрів і інноваційних хабів, що повинні координувати впровадження технологічних рішень [4].

- Закон “Про стимулювання розвитку цифрової економіки” № 1667-ІХ (15.07.2021) встановлює особливий правовий режим «Дія Сіті», що передбачає спрощені умови оподаткування та соціальні гарантії для гіг-спеціалістів [5].

– Проєкт закону про прискорення цифрової трансформації, що спрямований на подолання цифрової нерівності, зміцнення кібербезпеки та інтеграцію з міжнародною цифровою системою [6].

Для ефективної адаптації потрібні: фінансові стимули на перекваліфікацію, системна підтримка lifelong learning, та розвиток інноваційної інфраструктури. Такий комплекс дій дозволить Україні не лише скоротити соціальні ризики переходу, а й закріпити позиції у глобальному цифровому конкурентному середовищі.

Так, перехід до Індустрії 4.0 ставить перед українським ринком праці виклики – автоматизація замінює традиційні професії та підвищує попит на цифрові навички. Незважаючи на урядові ініціативи (Постанова № 750, Закон № 1667-IX, проєкти щодо цифрової трансформації), готовність підприємств лишається низькою – 74-те місце в глобальному рейтингу. Зростання ІТ-сектору на 80 % і вагому роль ІТ-аутсорсингу свідчать про потенціал для розвитку у майбутньому, що є позитивним сигналом.

Список використаних джерел

1. Щодо сприяння впровадженню технологічного підходу “Індустрія 4.0” в Україні - Закони України | Protocol. *Безкоштовний сервіс для вирішення Юридичних питань №1 в Україні*. URL: https://protocol.ua/ua/shchodo_spriyannya_vprovadgennyu_tehnologichnogo_pidhodu_industriya_4_0_v_ukraini/ (дата звернення: 11.04.2025).

2. Лісова Р. М. Індустрія 4.0 та цифрова готовність українських промислових підприємств. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування*. 2021. № 7. С. 86–96. URL: <https://doi.org/10.33244/2617-5932.7.2021.86-96> (дата звернення: 11.04.2025).

3. Gutsu S. F. Impact of Industry 4.0 on labor relations and the labor market: international experience for Ukraine. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*. 2020. Vol. 1, no. 61. P. 101–105. URL: <https://doi.org/10.32782/2307-3322.61-1.23> (date of access: 11.04.2025).

4. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України від 15.07.2021 № 1667-IX : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (дата звернення: 11.04.2025).

5. Щодо сприяння впровадженню технологічного підходу “Індустрія 4.0” в Україні : Постанова Каб. Міністрів України від 21.07.2021 № 750. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/750-2021-п#Text> (дата звернення: 11.04.2025).

6. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/priskorennya-cifrovoyi-transformaciyi-ukrayini-uryad-shvaliv-zakonoproekt> (date of access: 17.06.2025).

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND CRYPTOCURRENCY: GOOGLE TRENDS ANALYSIS

*Larysa Hrytsenko, Dr. Econ., Prof.,
Sumy State University, Ukraine
Liliia Derkach, Master's graduate,
Sumy State University, Ukraine
Anna-Mariia Kasian, student,*

Municipal Institution "Sumy City Council Lyceum No. 33", Ukraine

In today's environment, digital technologies are rapidly changing the world. Artificial intelligence (AI) and cryptocurrencies (including Bitcoin) are two of the key drivers of technological transformation. Their emergence has become not only an economic but also a cultural phenomenon. Studying public interest in these topics allows us to assess which digital innovations dominate the information field and have the potential to shape future trends. It is especially relevant to study this issue in the Ukrainian context - in a period of active digitalization, unstable economic situation, and war.

To compare the dynamics of public interest in the topics of Artificial Intelligence, Bitcoin, and Cryptocurrency in Ukraine in the period from 2015 to 2025 using the Google Trends tool.

The study uses a content-analytical approach based on open Google Trends data. The objects of analysis are search queries of Google users in Ukraine by keywords:

- AI;
- Bitcoin;
- Криптовалюта (Cryptocurrency).

Observation period: from January 1, 2015 to January 1, 2025.

The results are presented in the form of a line graph (Fig. 1), which reflects the level of relative popularity of topics in search.

The graph shows clear fluctuations in public interest in bitcoin and cryptocurrencies between 2017 and 2021, with a peak in December 2017 (bitcoin - 31, cryptocurrency - 16). It was then that the first big jump in the value of bitcoin occurred, which naturally attracted the attention of both the media and the general public.

In contrast, the demand for AI remained low for a long time but started to grow rapidly in 2023. This happened, in particular, after the massive deployment of generative AI models, such as ChatGPT, in various sectors ranging from education to business.

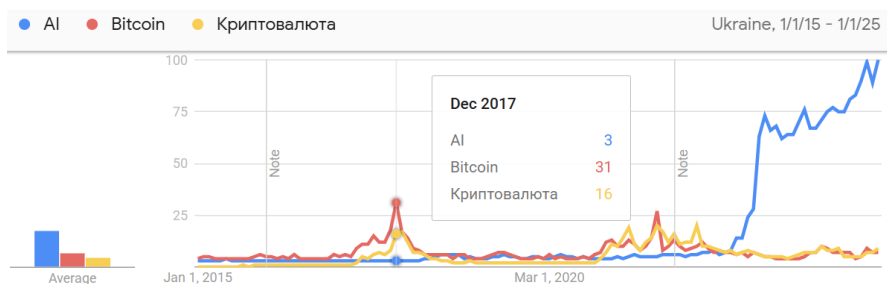

Figure 1 – Dynamics of interest in the topics of AI, Bitcoin, and Cryptocurrency in Google Trends (Ukraine, 2015-2025)

Source: Google Trends

In 2023-2025, the interest in bitcoin and cryptocurrencies exceeded AI at historical highs, which perfectly reflects the growing role of this topic in the information space.

Thus, during the analyzed period of 2015-2021, Internet users conducted research on cryptocurrencies, including bitcoin, which coincided with spikes in their value. Since 2023, there has been a radical shift in the information trend - AI has become the number one topic, overtaking cryptocurrencies in search queries. The increased interest in artificial intelligence in recent years proves its potential not only as a technological but also as a social and economic phenomenon. These results can be used to predict trends in digital technologies and educational and political strategies.

References

1. Google Trends. <https://trends.google.com> (date of access: 19.02.2025).

Наукове видання

Цифрові трансформації та інноваційні технології в економіці: виклики, реалії, стратегії

Digital transformations and innovative technologies in the economy: challenges, realities, strategies

Матеріали

**Міжнародна науково-практична конференція
(Україна, Суми, 15–17 квітня 2025 р.)**

Дизайн та комп'ютерне верстання
Інна Тютюник

Стиль та орфографія авторів збережені.
Організаційний комітет і редакційна колегія можуть не поділяти точки зору авторів.
Автори відповідають за точність, достовірність і зміст матеріалів. Посилання на матеріали конференції обов'язкові.

Відповідальний за випуск Л. Л. Гриценко
Загальне редагування І. В. Тютюник
Комп'ютерне верстання І. В. Тютюник

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 4,73. Обл.-вид.арк. 5,23. Тираж 300 пр.

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідोцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.